

VILNIAUS UNIVERSITETO MEDICINOS FAKULTETAS

IR

LIETUVOS MUZIKOS IR TEATRO AKADEMIJA

Menų terapijos šokio-judesio terapijos specializacijos

antrosios pakopos (magistrantūros) studijų

Baigiamasis darbas

ĮKŪNYTOS MOTERŲ NENORO MYLĖTIS PATIRTYS

EMBODIED EXPERIENCES OF WOMEN'S RELUCTANCE TO MAKE LOVE

Ieva Geršanova

Darbo vadovė

Vilniaus universitetas, Dr. Agnė Matulaitė

Konsultantė

Vilniaus universitetas, Dr. Vita Mikuličiūtė

Mokslo tiriamojo darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

ieva.gersanova@stud.mf.vu.lt

2025

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

TURINYS

SANTRAUKA	5
ABSTRACT	6
PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ŽODYNAS	7
ĮVADAS	8
1. MOTERS SEKSUALINIO NENORO TEORINĖS IR PRAKTINĖS PRIEIGOS	11
1.1. Moters kūno nenoras medicininiam diskurse: normos, diagnozės ir ribos	11
1.2. Moters kūniškas žinojimas ir seksualinis nenoras: fenomenologiniai įkūnytumo diskursai	16
1.3. Šokio-judesio terapija kaip terapinė ir tyriminė prieiga prie kūniškos patirties	22
2. EMPIRINIS TYRIMAS	25
2.1. Tyrimo metodologija	25
2.1.1. Teorinis tyrimo metodo pagrindimas	25
2.1.2. Giluminių pusiau struktūruotų interviu kartu su įkūnytumo patirtimi kaip duomenų rinkimo būdo pasirinkimas	26
2.1.3. Duomenų analizė	28
2.1.4. Tyrimo dalyviai ir imties pagrįstumas	30
2.1.5. Tyrimo validumas ir etiniai aspektai	31
2.1.6. Pasiruošimas atlikti tyrimą ir patyrimai tyrimo metu	32
2.2 Tyrimo rezultatai	33
2.2.1 Išprievartauti kūnai: pavogtas subjektumas, mainomas seksualumas, „aš“ paieškos kitame	34
2.2.2 Kalbantys kūnai: nutildyti ribų gynėjai	45
2.1.3 Pykstantys kūnai: kai pyktis pabudina „aš“ ir tampa gijimo aktu	65
DISKUSIJA	82
TYRIMO RIBOTUMAI IR ĮŽVALGOS TYRĖJAMS BEI PRAKTIKAMS	92
IŠVADOS	94
ĮKŪNYTAS TYRIMAS, ĮKŪNYTA REFLEKSIJA	96
LITERATŪRA	97
PRIEDAI	107

PADĖKA

Nuoširdi padėka visoms tyrime dalyvavusioms nuostabioms, savo pažeidžiamume be galo stiprioms moterims už skirtą laiką, pasitikėjimą, drąsą būti pirmosiomis ir atsiverti tokia intymia tema vardant geresnio vieni kitų supratimo, o to pasekoje susikalbėjimo ir mėgavimosi savom realybėm ir intymumu jose.

Taip pat nuoširdžiai dėkoju darbo vadovei dr. Agnei Matulaitei už besąlyginį palaikymą, tikėjimą manimi ir darbo tema kai pačios tikėjimas susvyruodavo. Ačiū už pdrąsinimus nepasiduoti ir atramą judant link tikslo, už suteiktas žinias ir auginančias pamokas fenomenologijos lauke.

Dėkinga darbo konsultantei dr. Vitai Mikuličiūtei už pasitikėjimą leidžiantis į pažintį su tyrinėjamu fenomenu.

Širdingai dėkoju visiems artimiems lydėjusiems šioje kelione.

SANTRAUKA

Tema: Įkūnytos moterų nenoro mylėtis patirtys

Tyrimo problema: Tiriamas fenomenas paplitęs, tačiau menkai suprastas reiškinys, dažnai redukuojamas į gydomą disfunkciją ar simptomą. Tokia prieiga neatsižvelgia į tai, kaip seksualinis nenoras išgyvenamas per kūną, santykį su savimi ir aplinka bei ignoruoja jo subjektyvų ir fenomenologinį sudėtingumą. Mokslinėje literatūroje trūksta tyrimų, analizuojančių šį fenomeną kaip įkūnytą, subjektyvią ir transformuojančią patirtį. Šokio-judesio terapija, kaip refleksijos ir tyrimo metodas, šioje srityje beveik nenaudotas (ypač Lietuvoje), nors kai kurie tyrimai rodo jos potencialą tyrinėti sunkiai verbalizuojamas patirtis, įskaitant ir moterų santykį su kūnu bei seksualumu (Lee et al., 2023). Esami tyrimai apsiriboja verbaline raiška, nepaisydami somatinių išraiškų svarbos savivokai, santykiui su kūnu, seksualumu. Todėl svarbu taikyti įkūnytą ir fenomenologinę prieigą siekiant peržengti disfunkcijos ribas ir kurti efektyvias, patyrimu grįstas pagalbos formas.

Tyrimo tikslas: Atskleisti įkūnytas nenorinčių mylėtis moterų patirtis ir jų reikšmes.

Tyrimo dalyviai: nenorą mylėtis partnerystėje patyrusios moterys (n=7).

Tyrimo metodai: Tyrime taikytas kokybinis metodas, paremtas fenomenologine prieiga. Duomenys rinkti pusiau struktūruotais interviu su įkūnytomis refleksijomis – gestais, pozomis ar judesiu. Analizė atlikta taikant indukcinę teminę analizę (Braun & Clarke, 2006; 2012). Tyrimas atliktas 2024 m. sausio–gegužės mėn. Vilniuje.

Tyrimo rezultatai: Atlikus indukcinę teminę analizę išryškėjusios trys pagrindinės temos, apibūdinančios įkūnytas nenorinčių mylėtis patirtis: 1) „Išprieivartauti kūnai: pavogtas subjektumas, mainomas seksualumas, „aš“ paieškos kitame” 2) „Kalbantys kūnai: nutildytų ribų gynėjai” 3) „Pykstantys kūnai: kai pyktis pabudina „aš“ ir tampa gijimo aktu”.

Išvados: Tyrimo dalyvėms būdingas normų nulemtas komplikuotas santykis su intymumu ir kūnu, lydimas seksualinio įsitraukimo, nesuderinto su kūno poreikiais, gėdos, silpnų ribų ir atsakomybės bei pozityvaus santykio su asmeniniu pykčiu trūkumo. Nepaisymą kūno nenoro dažnai motyvuoja vidinės savasties („vienio“) paieška - tuomet kūnai prabyla psichosomatiniais simptomais. Atlikta teminė analizė atskleidė, jog tiriamas fenomenas savyje talpina potencialą asmenybės savasties atstatymui. Partnerio reakcijos tampa akseleruojančiu veiksniu įgalinančiu moteriai įkūnyti iki tol slopintą pyktį, svarbų ribų atkūrimui ir atsakomybės už save prisiėmimui. Šis procesas atveria santykio su kūnu ir intymumu gijimą lydimą atrastos orgazmo patirties, o ieškotas „vienio“ patyrimas išorėje tampa aktyvia vidine, nuo kito nepriklausančia patirtimi.

Raktažodžiai: *įkūnytas patyrimas, moters seksualinis nenoras, fenomenologinis tyrimas, šokio-judesio terapija, kūno subjektas, somatinė raiška, atvejo analizė*

ABSTRACT

Topic: Embodied Experiences of Women's Reluctance to Make Love

Research problem: The studied phenomenon is common yet poorly understood, often reduced to a treatable dysfunction or symptom. Such an approach neglects how sexual disinterest is experienced through the body, the self, and the environment, overlooking its subjective and phenomenological complexity. There is a lack of studies analyzing sexual disinterest as an embodied, subjective, and potentially transformative experience. Dance movement therapy, although showing promise for exploring complex and hard-to-verbalize experiences - including women's relationships with their bodies and sexuality (Lee et al., 2023) - remains underused, especially in Lithuania. Existing research mostly relies on verbal expression, ignoring somatic manifestations that are essential to self-perception and the relationship with one's body and sexuality. This highlights the need for embodied and phenomenological approaches to move beyond the dysfunction paradigm and create experience-based support practices.

Aim: To explore embodied experiences of sexual disinterest among women and their meanings.

Participants: Women (n=7) who had experienced sexual disinterest within a partnerships.

Methods: A qualitative research design grounded in a phenomenological approach was applied. Data were collected through semi-structured interviews that included embodied reflection elements—gestures, postures, and movement. Data were analyzed using inductive thematic analysis (Braun & Clarke, 2006; 2012). The study was conducted in Vilnius between January and May 2024.

Results: Three main themes emerged, describing women's embodied experiences of sexual disinterest: "Violated Bodies: Stolen Subjectivity, Traded Sexuality, and Seeking the Self in the Other"; "Speaking Bodies: Guardians of Silenced Boundaries"; "Angry Bodies: When Anger Awakens the Self and Becomes a Healing Act".

Conclusions: Participants demonstrated a norm-driven, complicated relationship with intimacy and their bodies - marked by sexual engagement misaligned with bodily needs, shame, blurred boundaries, disconnection from personal anger. Suppressing bodily disinterest was often driven by the longing for inner wholeness ("unity"), and led to psychosomatic symptoms. Findings revealed that sexual disinterest carries transformative potential. Partner responses played an accelerating role in enabling women to embody previously suppressed anger - crucial for restoring boundaries and reclaiming personal responsibility. This process opened the way toward healing the relationship with the body and intimacy, often accompanied by the revived ability to experience orgasm. The previously externalized search for "unity" became an internal, self-anchored experience.

Keywords: embodied experience, female sexual disinterest/reluctance, phenomenological study, dance movement therapy (DMT), body subject, somatic expression, thematic analysis.

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ŽODYNAS

Šokio-judesio terapija – terapinis judesio naudojimas siekiant vystyti emocinę, kognityvinę, fizinę, dvasinę ir socialinę asmens integraciją. Esminiai ŠJT komponentai yra šokis kaip kūno judesys, kūrybinė išraiška ir tarpasmeninis santykis (LŠJTA, 2024).

Biopsichosocialinis modelis – holistinis požiūris į sveikatą ir ligą, kuriame teigiama, kad sveikata ir liga yra sudėtingų biologinių, psichologinių ir socialinių veiksnių sąveikos rezultatas ir kad kiekvienas iš šių veiksnių prisideda prie bendros asmens sveikatos būklės (Bolton ir Gillett, 2019; Engel, 1977).

Įkūnytas patyrimas - subjektyvi patirtis, per kūną pasireiškianti patirtis, kai emociniai, jutiminiai ir fiziniai procesai įgyja prasmę per judesyje, geste ar pozoje. Ši sąvoka grindžiama fenomenologiniu požiūriu į kūną kaip patyrimo terpę, o ne tik biologinį objektą (Bosman et al., 2019; Merleau-Ponty & Smith, 2006).

Moterų seksualinis nenoras - Kompleksiška būseną, kurioje moterys patiria mažą ar nesuderintą seksualinį troškimą, sąlygojamą asmeninių, tarpasmeninių ar sociokultūrinių, psichologinių, somatinių veiksnių. Nenoras nebūtinai reiškia disfunkciją ar patologiją (Basson, 2005; Brotto & Atlas, 2024).

Fenomenologija – esmių tyrinėjimas, mėginimas tiesiogiai aprašyti asmens patirtį tokią, kokia ji yra, neatsižvelgiant į jos psichologinę kilmę bei priežastingumą (Merleau-Ponty & Smith, 2006).

Kūnas kaip subjektas – filosofinis ir fenomenologinis požiūris, kuriame kūnas laikomas aktyviu patyrimo dalyviu, gebančiu reaguoti, reikšti ir išgyventi. Kūnas ne tik „turi“ patirtį, bet ir „yra“ patirtis (Merleau-Ponty, 2006).

Somatinė raiška - kūniškai išreikštos emocinės ar psichologinės būsenos: įtampos, gestai, laikysenos ar pojūčiai, per kuriuos pasąmoningai reiškiamos vidinės patirtys (Payne, 2006).

Teminė analizė – kokybinės analizės metodas, padedantis identifikuoti, interpretuoti ir struktūruoti pasikartojančias temas duomenyse (Braun ir Clarke, 2006).

IVADAS

Medicina be seksualinės medicinos yra ne medicina (Jannini & Reisman, 2019). Šis teiginys, atkreipia dėmesį į žmogaus seksualumo svarbą kalbant apie bendrą sveikatą. Pripažinimo, jog seksualinė sveikata galudžiai susijusi su bendra žmogaus gyvenimo kokybe ir bendra sveikata vis daugėja. Vis dėl to tyrimai rodo, kad sveikatos priežiūros specialistai ir psichologai dažnai vengia nagrinėti seksualinį nenorą arba vertina jį per disfunkcijos prizmę, o seksualinio švietimo programos apsiriboja biologija ir rizikų prevencija, nesuteikdamos žinių apie malonumą, savęs advokatvumą ar somatinį sąmoningumą (Anderson, 2013; Bay-Cheng, 2019; Brotto & Smith, 2014).

Nepaisant to, seksualiniai sunkumai – ypač seksualinis nenoras – vis dar dažnai lieka neišgirsti, ignoruojami ar patologizuojami. Moters seksualinis nenoras – dažnas, tačiau ilgą laiką tiek moksliniuose diskursuose, tiek viešojoje erdvėje redukuojamas į biologinę ar psichologinę „disfunkciją“, reikalaujančią korekcijos reiškinys (Basson, 2001). Ši patologizuojanti prieiga atspindi normatyvinį lytinio aktyvumo idealą, pagal kurį seksualinis noras turi būti nuolatinis, natūralus ir automatinis, o taip pat grindžiama dažnai biomedicininio požiūriu į kūną, kuriame seksualinis troškimas – tai mechaniskai vertinama funkcija, atskirta nuo asmeninio konteksto, istorijos ir prasmės.

Toks požiūris ignoruoja fenomenologinį ir subjektyvų patyrimo kontekstą – moters santykį su kūnu, jos ribas, norus ir galios poziciją intymiuose santykiuose ir užkerta kelią įsiklausymui į subjektyvų patyrimą bei ignoruoja kontekstines, emocines, kultūrines ir somatines dimensijas. Alternatyvą šiai logikai siūlo Basson (2000) ciklinis seksualinio atsako modelis, kuris pabrėžia kontekstą, emocinį artumą ir vidinius motyvus kaip esmines seksualinio potraukio dalis. Tokiu būdu atveriamas kelias permąstyti seksualinį nenorą ne kaip defektą, bet kaip prasminę kūno išraišką – atsaką į vidinį ir išorinį nesuderinamumą. Ussher (2017) pabrėžia, kad seksualinis nenoras dažnai nėra psichikos „trikdis“, bet prasminga reakcija į nelygiavertės galios struktūras, normatyvinius lūkesčius ir internalizuotas lyties normas. Nenoras mylėtis tokiu požiūriu atsiskleidžia kaip reikšmingas, bet dažnai nutylėtas signalas apie pažeistas ribas, neautentišką santykį, sociokultūrinį spaudimą ar patiriamą prievartą (Brotto & Luria, 2014).

Tyrimas grindžiamas fenomenologine ir įkūnyta prieiga, leidžiančia tirti seksualinį nenorą kaip neįsisąmonintą kūnišką žinojimą – kylantį iš kūno, o ne nukreiptą prieš jį. Kūnas čia suprantamas kaip subjektas: jis ne tik reaguoja, bet ir išreiškia vidinę patirtį. Sustingimas, įtampa ar gestas gali atverti tai, kas ne visada įvardijama žodžiais. Toks žvilgsnis leidžia suvokti seksualinį nenorą ne kaip trūkumą, o kaip kūniškai artikuliuotą vidinį konfliktą. Tyrimas remiasi Steel (2015) įkūnyto autentiškumo modeliu, kuriame sveikata suprantama kaip gebėjimas gyventi autentiškai – pagal savo tikslus ir kūnišką patirtį. Taip pat aktuali pozityvaus seksualumo paradigma, kuri akcentuoja

malonumą, pasitenkinimą ir seksualumą kaip natūralią, sveiką bei esminę žmogaus gerovės dalį, kurios realizacijai būtinas laisvas sutikimas, ir kartu skatina grįžti prie autentiško santykio su kūnu, saviraiškos laisvės bei permąstyti seksualinį aktyvumą ne kaip pareigą, o kaip galimą – tačiau nebūtiną – tapatybės dalį. (Anderson, 2013)

Tyrimo tikslas – atskleisti įkūnytas seksualinio nenoro patirtis, pasitelkiant fenomenologinę analizę, apimančią žodinius naratyvus ir kūno išraiškas – gestus, judesius, pozas – kaip prasmingas žinutes. Į seksualinį nenorą žvelgiama ne kaip į disfunkciją, bet kaip į reiškinį, įgyjantį prasmę tik per autentišką kūnišką patirtį. Tyrimas siekia užpildyti spragą tarp patologizuojančių diskursų ir neišgirstos kūno išminties. Tyrimo problema – kaip moterys, patiriančios seksualinį nenorą, šią patirtį išgyvena kūne ir kokias prasmes jai suteikia?

Nors apie moters seksualumą kalbama vis dažniau, vis dar trūksta tyrimų, kurie seksualinį nenorą analizuotų kaip įkūnytą, subjektyvią patirtį, susijusią su ribomis, tapatybe ir emociniu saugumu. Lietuvoje kokybinių tyrimų, grįstų įkūnyta patirtimi, neaptikta. Tarptautiniu mastu taip pat retai nagrinėjama, kaip šis reiškinys išgyvenamas kūne – per somatines išraiškas ar psichosomatinius simptomus. Dauguma tyrimų apsiriboja verbaliniu naratyvu, ignoruodami kūno „kalbą“. Judesio, gesto ar pozos kaip tyrimo metodo pritaikymas vis dar lieka retai taikomas. Nors užsienio tyrimai rodo šokio-judesio terapijos potencialą reflektuoti sudėtingas, neverbalines patirtis (Lee et al., 2023), Lietuvoje ši metodika dar netaikoma.

Ši tema mane kaip tyrėją ir moterį patraukė dėl numanomo gilumo ir dažnai lydimos tylos, taip kaip seksualinio nenoro patirtys dažnai lieka nereflektuojamos, be erdvės ir be klausimų, o iškyla kaip kūno įtampos, nuovargis ar pasyvumas. Šis tyrimas tai būdas sugrąžinti šiai patirčiai prasmingą vietą – tiek moksliniame, tiek vidiniame moterų diskurse.

Tyrimo objektas įkūnytas moterų nenoro mylėtis patyrimas.

Tyrimo tikslas: Atskleisti įkūnytas nenorinčių mylėtis moterų patirtis ir jų reikšmes.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apžvelgti moterų seksualinio nenoro teorinius diskursus medicininiuose, sociokultūriniuose ir fenomenologiniuose kontekstuose, ypatingą dėmesį skiriant įkūnytumo sąvokai.
2. Atskleisti moterų suteikiamas reikšmes patiriamam seksualiniam nenorui asmeniniu, tarpasmeniniu ir kultūriniu lygmenimis, įskaitant jo įkūnytą raišką (gestais, pozomis, judesiais), bei galimą poveikį santykiui su savimi, kūnu ir intymumu
3. Atskleisti, kaip seksualinis nenoras išreiškiamas pasitelkiant įkūnytą patyrimą (gestais, pozomis, judesiais).
4. Aptarti šokio-judesio terapijos metodikos (įkūnytumo praktikos) galimybes atskleisti įkūnytą seksualinio nenoro patirtį tyrimo ir pagalbos kontekstuose.

Tyrimo klausimai:

1. Kaip moterys pasakoja ir įprasmina savo seksualinio nenoro patirtį?
2. Kas lemia patiriamą seksualinį nenorą (asmeniniai, tarpasmeniniai, sociokultūriniai veiksniai)?
3. Kaip seksualinis nenoras pasireiškia kūniškai – gestais, judesiais, pozomis – ir ką tai reiškia pačioms moterims?
4. Ką leidžia suprasti įkūnyta refleksija apie šio reiškinio prasmę, dinamiką ir potencialą, ko galbūt negali atskleisti vien verbalinis pasakojimas?

Tyrimo metodika:

Tyrimo tipas: kokybinis, indukcinis tyrimas, grindžiamas fenomenologine prieiga ir konstruktyvistine epistimiologine nuostata

Teorinė dalis: mokslinės literatūros analizė, apimanti moterų seksualinio nenoro fenomeną, jo įkūnytumą bei teorinius kontekstus (medicininį, sociokultūrinį ir fenomenologinį).

Empirinė dalis: kokybinis tyrimas, kuriame pasitelktas fenomenologinis požiūris į subjektyvias patirtis ir jų įkūnytą raišką.

Tyrimas atliktas 2024 m. sausio – gegužės mėnesiais Vilniuje, privačiame psichoterapijos kabinete. Tyrime dalyvavo septynios moterys patiriančios ar gyvenimo eigoje patyrusios seksualinį nenorą.

Tyrimo metodai:

Duomenų rinkimas: pusiau struktūruotas interviu su kvietimu įkūnyti nenoro mylėtis patirtį per gestus, pozas ar judesį (įkūnyta refleksija).

Duomenų analizė: indukcinė teminė analizė, įskaitant įkūnytas patirtis, V. Braun ir V. Clarke teminės analizės principais (2006, 2012).

1. MOTERS SEKSUALINIO NENORO TEORINĖS IR PRAKTINĖS PRIEIGOS

Šioje teorinėje dalyje siekiu pristatyti medicininį diskursą apie moters patiriamą nenorą mylėtis, supažindinti su „įkūnytumo“ sąvoka, pasirinkta kaip pagrindinis fenomeną galimai atskleidžiantis tyrimo instrumentas, bei apžvelgti šokio-judesio terapijos galimybes kaip tyrimo lauką, galintį atverti subtilų ryšį tarp kūno, patirties ir seksualumo. Seksualinis potraukis ne vien biologinis impulsas, bet ir į daugelį žmogiškųjų kontekstų įsiterpianti patirtis, dažnai ne tiksliai aprėpiama diagnozavimo ar įprastų aiškinimo schemų. Todėl šioje dalyje pristatomos medicininės, psichologinės ir sociokultūrinės prieigos, atskleidžiami iššūkiai vertinant seksualinį nenorą, aptariamą aktualios medicininės ir fenomenologinės sampratos, biopsichosocialinio modelio ribotumai bei kintantis požiūris į moters seksualinę agentūrą.

Svarbu pabrėžti, kad rašydama šią dalį išlaikau nežinančiosios tyrėjos poziciją, todėl čia pateikiamas turinys yra sąžiningas supažindinimas su iki tyrimo atlikimo turėtomis žiniomis, o ne galutinė, kritiškai įtvirtinta teorinė analizė.

1.1. Moters kūno nenoras mediciniame diskurse: normos, diagnozės ir ribos

Norisi pasidžiaugti, jog tyrėjų susidomėjimas seksualumu ir seksualine sveikata pastaraisiais dešimtmečiais reikšmingai auga, kartu keičiantis seksologinio gydymo koncepcijos, o seksas vis dažniau apibrėžiamas kaip fizinių, psichologinių, kultūrinių ir tarpasmeninių veiksnių sąveikos rezultatas (Yao Fu et al., 2023; Nik-Azin et al., 2013).

Seksualinė sveikata, Pasaulio sveikatos organizacijos apibrėžiama¹ ne vien kaip disfunkcijos nebuvimas, tačiau kaip fizinės, emocinės, psichinės ir socialinės gerovės būseną bei galimybę patirti saugią, malonią seksualinę patirtį, pagrįstą pagarba ir teise rinktis. Seksualinės sveikatos sritis, pasak J. D. Fortenberry (2013) yra besivystanti paradigma, integruojanti teigiamą požiūrį į seksualumą su esama visuomenės sveikatos politika ir praktika. Pasak autoriaus ši paradigma remiasi įsipareigojimu laikytis seksualinių teisių, seksualinių žinių, seksualinio pasirinkimo ir seksualinio malonumo, taip pat pagrindiniais seksualumo elementais, susijusiais su seksualiniu potraukiu, seksualiniu susijaudinimu ir seksualine funkcija bei seksualiniu elgesiu (Fortenberry, 2013).

Epidemiologiniai seksualinių disfunkcijų tyrimai rodo, kad dažniausiai įvardijamas moterų seksualinis sunkumas yra sumažėjęs ar išnykęs seksualinis noras. Paplitimas įvairiuose šaltiniuose

¹ Žiūrėti https://www.who.int/reproductivehealth/topics/sexual_health/sh_definitions/en (prieiga gegužės 10, 2024).

siekia 10–19 %, o dažnis didėja su amžiumi – ypač premenopauzės ir postmenopauzės perioduose (Dording & Sangermano, 2018; Edinoff et al., 2022; Goldstein et al., 2017).

Mokslinėje literatūroje šiame darbe aprašomas moters nenoro mylėtis fenomenas, dažniausiai tyrinėjamas disfunkcijos kontekste ir apibrėžiamas kaip **hipoaktyvus seksualinio potraukio sutrikimas (Hypoactive sexual desire disorder (HSDD))**. Šis terminas, kaip diagnostinis, pirmą kartą pristatytas Amerikos psichiatrų asociacijos sudarytame *psichikos sutrikimų diagnostikos ir statistikos vadove (DSM-3) 1980 m.* HSDD gydymui pasitelkiama sekso terapija (apima elgesio terapiją, kognityvinę elgesio terapiją ir dėmesingą įsisąmoninimą), o vienintelis šiuo metu JAV Maisto ir vaistų administracijos (FDA) patvirtintas centrinės nervų sistemos preparatas, skirtas HSDD gydyti, yra flibanserinas, skirtas moterims premenopauzės periodu (Clayton et al., 2018; Goldstein et al., 2017). To pasekoje sutrikimą patiriančos moterys renkasi alternatyvius ir natūralius pagalbos sau būdus (Dording & Sangermano, 2018).

Pagrindiniai svarbūs HSDD sergančios pacientės vertinimo aspektai: žemas lytinis potraukis; susijaudinimo sunkumai; makšties sausumas; nesugebėjimas tinkamai reaguoti į preliudiją, skausmas prieš, per arba po lytinių santykių; vėlavimas arba nesugebėjimas pasiekti orgazmą arba kulminaciją. Tyrėjos pažymi, jog ne kiekviena moteris, turinti lytinio potraukio sutrikimą, turi HSDD, todėl pagrindiniu diagnozavimo kriterijumi yra su išreikštais lytinio potraukio sutrikimo simptomais susijęs stresas arba su tarpasmeniniais santykiais susijusios problemos (Adebisi & Carlson, 2024). Seksualinio potraukio sutrikimas be išgyvenamo su tuo susijusio streso priskiriamas **moterų seksualinio susijaudinimo sutrikimui (Female sexual arousal disorder - FSAD)**, kuris apibrėžiamas kaip sumažėjęs pojūtis, malonumas ar susijaudinimas seksualinės veiklos metu. HSDD skirstomas į potipius: nulemtas išskirtinai "psichologinių veiksnių" ir nulemtas "kombinuotų veiksnių". Manoma, kad HSDD patofiziologiją lemia slopinamieji ir jaudinamieji hormonai, neuromediatoriai ir specifinė smegenų anatomija. Pasak tyrėjų diagnozuojant svarbu atskirti generalizuotą įgytą HSDD nuo kitų silpno seksualinio susidomėjimo formų (Ronghe et al., 2023).

Potraukio apibrėžimas ir vertinimas, diagnozuojant HSDD tapęs diskusijų klausimu taip kaip moterų potraukiui įtakos turi įvairūs veiksniai: emociniai, psichologiniai, kognityviniai ir tarpasmeniniai elementai, todėl pats lytinis potraukis ne visada gali būti pagrindinė moterų motyvacija užsiimti seksualine veikla (Adebisi & Carlson, 2024). HSDD apibrėžimas labiau atitinka tradicinį, linijinį seksualinio potraukio supratimą (Masters ir Johnson bei Kaplan darbai), kaip vienakrypčio fiziologinio proceso, kurio pradžia yra spontaniškas noras, kylantis prieš seksualinį sužadšinimą. Šį požiūrį, kaip neatspindintį moterų seksualinio reagavimo įvairovės ir seksualinės patirties, sukritikavusi Rosemary Basson (2001) pristatydama **moters seksualinio atsako modelis**, kuriame iškyla **reaktyvus seksualinio noro** (angl. *responsive desire*) samprata. Remiantis šiuo modeliu, moters seksualinis noras dažnai kyla kaip **rezultatas emocinio artumo, atitinkamo**

konteksto ir pozityvaus subjektyvaus sužadavimo, todėl moterys gali įsitraukti į seksualinę veiklą iš noro puoselėti artumą, santykių darną ar siekti kitų, ne seksualinių naudų ir tik tuomet patirti geismą (Basson, 2001).

Šis modelis esti svarbus vertinant seksualinį nenorą, nes leidžia suprasti, kad seksualinio potraukio nebuvimas nebūtinai reiškia sutrikimą, o gali būti susijęs su emociniu fonu, kontekstu ar tarpasmeninių santykių dinamika. Atsižvelgiant į Basson pristatytą “moters seksualinio atsako ciklo modelį” ir kintantį moterų seksualinio atsako supratimą, žodį “potraukis” pakeitus žodžiu “susidomėjimas”, 2013 m. *DSM-5* leidime buvo sujungti du ankstesni sutrikimai – HSDD ir FSAD – į vieną diagnozę: ***moterų seksualinio susidomėjimo/susijaudinimo sutrikimą (FSIAD)***. Tuo siekta atspindėti glaudų ryšį tarp potraukio, susidomėjimo ir fiziologinio susijaudinimo, apibrėžti simptomų trukmę, įtaką gyvenimo kokybei, o taip pat – išvengti spontaniško potraukio nebuvimo patologizavimo. Nors Basson pritarė FSIAD diagnozės išskėlimui vardan teorinio progreso, ji taip pat išsakė kritiką pastarosios atžvilgiu kaip nepakankamai įtraukiai subjektyvią moterų patirtį, santykių dinamiką ir sociokultūrinį kontekstą ir išlaikančiai riziką, kad normali moters seksualinė įvairovė gali ir toliau būti vertinama kaip patologija (Basson, 2014). Apie tai, jog moterų seksualinės patirtys esančios subjektyvios ir reliatyvios kalba ir Adebisi ir Carlson (2024).

Nepaisant atsiradusios FSIAD diagnozės, HSDD terminas moksliniuose tyrimuose ir klinikinėje praktikoje vis dar plačiai vartojamas kritikuojant FSIAD dėl perteklinės apimties, apjungiančios du skirtingus funkcinius komponentus, taip rizikuojant prarasti aiškumą ir klinikinį tikslumą (Parkanyi-Witherow, 2022). Tarptautinės organizacijos, tokios kaip Tarptautinė moterų seksualinės sveikatos priežiūros proceso draugija (The International Society for the Study of Women's sexual health process of care - ISSWSH), vis dar rengia ir atnaujina HSDD valdymo gaires (Goldstein et al., 2017), kurios nors ir paremtos BPS modeliu, sulaukia kritikos kaip orientuotos į simptomų valdymą, o ne autentišką patirtį ir/ar seksualinę agentūrą², taip perkeldamos atsakomybę į moters kūną, ignoruojant platesnį (emocinį, istorinį, siokultūrinį) kontekstą (Perelman, 2024).

Moters seksualinio potraukio ir susijaudinimo supratimas vis dažniau analizuojamas neurofiziologiniu ir sociokultūriniu lygmenimis. Janssen ir Bancroft (2007), pristatydami ***dvigubo valdymo modelį***, atskleidžia, jog moters seksualinis susijaudinimas priklauso nuo pusiausvyros tarp sužadavimo ir slopinimo sistemų, o tai suponuoja seksualinį nenorą ne būtinai esant disfunkcija, bet atsaku į patiriamą stresą, baimes ar kitus emocinius barjerus. Remiantis šiuo modeliu, kritikuojami tradiciniai psichofiziologiniai tyrimai neatsižvelgiantys į moterų individualius išgyvenimus,

² *Seksualinė agentūra* (angl. *sexual agency*) – asmens gebėjimas aktyviai ir sąmoningai priimti sprendimus, susijusius su savo seksualumu, malonumu, kūno ribomis ir norais. Ji apima tiek vidinį seksualinio balso pajautimą, tiek išorinę galimybę šį balsą reikšti saugiai ir be išorinio spaudimo. Agentūros raiška priklauso nuo psichologinių, sociokultūrinių ir kūniškų veiksnių, todėl seksualinė agentūra dažnai laikoma neatsiejama nuo seksualinės gerovės ir įgalinimo procesų (Bay-Cheng, 2019; Fine & McClelland, 2006)

psichoemocines patirtis ir socializaciją, o moters emocinis santykis su seksualumu matomas kaip formuojamas per visą gyvenimą ir lemiantis slopinimo lygį (Janssen & Bancroft, 2007). Šią teoriją išplečia Van Anders ir kolegos (2022), teigdami, kad žemas moters seksualinis potraukis neturėtų gali būti laikomas kūnišku atsaku į *heteronormatyvumą*, kuriame nelygus darbų pasidalijimas, objektyvizacija ir moteriškai lyčiai priskirtos normos, glaudžiai susijusios su seksualine iniciatyva ir sukuria aplinkybes, kuriose žemas seksualinis noras yra ne „problema“, o adaptacinė išraiška (van Anders et al., 2022).

Atsižvelgiant į pripažįstamą seksualumo ir seksualinių sutrikimų kompleksiskumą **biopsichosocialinis modelis** (toliau- BPS) laikomas vienu svarbiausių šiuolaikinės seksualinės medicinos teorinių pagrindų ir turėtų būti pilnavertė alternatyva biologiniam požiūriui siekiant suprasti ir gydyti lytinius sutrikimus (Nimbi et al., 2021). Seksualinių problemų vertinimas remiantis BPS modeliu turėtų apimti predisponuojančių, sukeliančių ir palaikančių veiksnių analizę, medicininės, seksualinės ir psichosocialinės anamnezės surinkimą, fizinius tyrimus, laboratorinius tyrimus (jei reikia) ir konsultacijas su pacientu bei jo partneriu (jei yra), siekiant nustatyti su tuo susijusį stresą (Hatzichristou et al., 2016). Toks BPS modelio visybiškumas suponuoja galimybę formuoti daugiamatį klinikinį supratimą, kuri yra būtina sąlyga tiek dabartinei, tiek būsimai specialistų kartai pereiti nuo multidimensinio prie tarpdisciplininio komandinio darbo seksualinių sutrikimų srityje (Perelman, 2024). Vis dėl to, nors dauguma seksualinės medicinos ir sekso terapijos klinikų specialistų BPS modelį laiko dabartiniu aukšniu seksualinių sutrikimų diagnostikos ir gydymo standartu, tai galimai esti labiau deklaratyvi pozicija nes, pasak Perelman (2024), tiek vieni tiek kiti linkę pernelyg išskirtinai susitelkti į vienus modelio aspektus, nepakankamai išmanydami/skirdami dėmesio kitiems veiksniams, ko pasekoje gali nukentėti pacientų priežiūra. Negana to, dėl su seksualumu susijusių tabu ir stigmos, specialistams stokojant laiko ir žinių inicijuoti pokalbius seksualumo tema, BPS modelio taikymas yra paviršutiniškas, seksualinės anamnezės (įtraukia medicininius, psichologinius, individualius, tarpasmeninius, socialinius ir kultūrinius veiksnius) rinkimas apsunkintas, o sumažėjęs ir/ar dingęs seksualinis potraukis, dažnai lieka neatpažintas ir negydomas (Kingsberg et al., 2019; Nimbi et al., 2021). Ši klinikinė komunikacijos kultūra, pasak Kingsberg (2019) turi būti keičiama, o Tarptautinė moterų seksualinės sveikatos tyrimų draugija pasiūliusi keturių žingsnių klinikinį priežiūros modelį (sisteminis seksualinių sunkumų tikrinimas; empatija grįstas pokalbis; problemos identifikavimas ir nukreipimas kitų specialistų konsultacijai, stingant asmeninę kompetencijos) ir pabrėžiama, jog būtina kalbėti apie seksualumą atvirai ir integruotai norint įgyvendinti tikrąjį biopsichosocialinį požiūrį (Parish et al., 2019). Perelman (2024) siūlo išplėsti BPS modelį, siekiant geriau atpažinti ne tik biologinius, bet ir biomedicinius, psichosocialinius bei kultūrinius seksualinių sutrikimų veiksnius, pripažįstant, jog šiandienai aktyvūs jo taikymo ribotumai gali kelti pavojų neužfiksuoti išvardintų veiksnių poveikio lytinių sutrikimų

etiologijoje ir gydyme. Pabrėžiama būtinybė įvertinti ir galimą neigiamą medikamentų poveikį seksualumui, taip pat kognityvinius bei elgesio modelius, kultūros įtaką seksualumo normoms, neapsiriboti disfunkciniu požiūriu bei neignoruoti pozityvių seksualumo aspektų (malonumas, ryšio ir tapatumo stiprinimas) (Nimbi et al., 2021; Perelman, 2024).

Galimai dėl pristatyto BPS modelio ir jį taikančių specialistų ribotumo, vis populiarėja **pozityvus seksualumo (sex-positive)³ požiūris (toliau – PS)**, skatinantis atvirumą be išankstinių vertinimų į seksualumo išraiškas ir pagarbą asmens autonomijai. Vis daugiau tyrėjų siūlo BPS modelį išplėsti pasitelkiant PS požiūrį, kuris akcentuoja ne tik problemų sprendimą, bet ir seksualinės gerovės, savivokos ir malonumo stiprinimą kaip sveikatos tikslus (Anderson, 2013; Burnes et al., 2017). PS atstovai kritikuoja kai kurias dabartines seksologijos praktikas bei su seksualumu susijusią komunikaciją, siekia užtikrinti nuolatinį, amžių atitinkantį, visapusišką seksualinės sveikatos informacijos, švietimo ir gydymo prieinamumą, bei pripažįsta praktinės diskusijos apie PS požiūrio įgyvendinimą kasdienėje sveikatos priežiūros praktikoje stoką, taip kaip jo pritaikymas vis dar esantis retas (Ivanski & Kohut, 2017; Nimbi et al., 2021). Vis dažniau akcentuojama, jog PS požiūrio integravimas į BPS modelį yra perspektyvus žingsnis, skatinantis sveikatos priežiūros specialistus ne tik aktyviai reflektuoti savo nuostatas, gilinti žinias apie seksualumą ir kryptingai tobulinti klinikinę praktiką, tačiau ir atsižvelgti į individo (poreikiai, vertybės, troškimai), socialinius bei kultūrinius veiksnius darančius poveikį seksualumui, bei ugdyti pozityvesnį požiūrį į seksualumą, o taip ir formuoti empatiškesnį, įtraukesnį santykį su pacientais, vengiant asmeninių nuostatų primetimo, lemiančio seksualumo sumenkinimą ar patologizavimą (Burnes et al., 2017; Nimbi et al., 2021). Remiantis PS požiūriu sukurtas **SHIP modelis (angl. Sexual Health and Integrative Pleasure, vert. Seksualinė sveikata ir integralus malonumas)**, kviečiantis vertinti ne tik seksualumą lemiančius funkcinis ar tarpasmeninių santykių aspektus, bet ir asmens gebėjimą patirti malonumą, kūnišką pasitenkinimą bei seksualinę agentūrą. Šis modelis tampa reikšmingu alternatyviu požiūriu dominuojančiam medicininiam disfunkcijos modeliui, kas yra itin svarbu kalbant apie moters seksualumą, tradiciniams modeliai ne tik marginalizuojant malonumą, bet ir nutylint kultūrinius, lyčių normomis grįstus barjerus slopinančius moters autentišką saviraišką seksualumo kontekste ir kūnišką įsisąmoninimą (Girard et al., 2023).

Apibendrinant, nors seksualinė sveikata vis dažniau pripažįstama svarbiu moters visapusiškos gerovės komponentu, tyrimai vis dar dažnai remiasi siaurais diagnostiniais modeliais, o pagalbos metodai išlieka fragmentiški ir dažnai redukuoti. Siekiant suprasti moters patiriamą

³ Pozityvus seksualumo (angl. sex-positive) požiūris remiasi idėja, kad seksualumas yra natūrali, sveika ir vertinga žmogaus gyvenimo dalis, kuri turi būti priimama be gėdos, kaltės ar patologizavimo. Šis požiūris akcentuoja kūnišką autonomiją, sutikimą, savivoką, malonumą bei pagarbą komunikaciją seksualumo klausimais. Jis papildo biopsichosocialinį modelį, skatindamas matyti ne tik seksualinės sveikatos trūkumus, bet ir potencialą, gerovę bei teigiamą augimą (Anderson, 2013; Burnes et al., 2017).

seksualinį nenorą holistiškai bei išvengti galimai natūralių seksualinio potraukio svyravimų patalogizavimo - jautrus ir įkūnytą patirtį įtraukiantis tyrėjų požiūris esti aktualus ir svarbus.

1.2. Moters kūniškas žinojimas ir seksualinis nenoras: fenomenologiniai įkūnytumo diskursai

„Aš nesu vien sąmonė, valdanti kūną – aš esu kūnas, kuris suvokia.“
(Merleau-Ponty, 2006 [1945], p. 239)

Sparčiai populiarėjant feministinių ir kokybinių tyrimų paradigmai, ne mažai dėmesio susilaukia ir moters seksualumas, vis dažniau nagrinėjamas kaip socialiai ir kultūriškai konstruojama patirtis. Nors šiandieninėje mokslinėje literatūroje moters patiriamas seksualinis nenoras vis dar dažnai traktuojamas kaip fiziologinė disfunkcija, daugėja autorių interpretuojančių šį reiškinį kaip glaudžiai susijusį su emociniu saugumu, santykiais, kultūriniais lūkesčiais ir tapatybe, autonomija (Armstrong et al., 2012; Shahhosseini et al., 2014; Ussher et al., 2017). Kai kurie autoriai, atsižvelgdami į religijos ir socialinių normų formuojamus lūkesčius lyties vaidmenis, pareigos jausmą ir ribojamą autentišką savivoką bei iš jų kylančią kaltę, gėdą, siūlo interpretuoti šį reiškinį kaip atsaką į išorinį spaudimą ar asmeninę ribą, o ne vien funkcijos stoką, tačiau pripažįsta, jog šie ryšiai dažnai išlieka sudėtingi ir sunkiai apibrėžiami (Fortenberry, 2013; Kvaka et al., 2024; Mason, 2023).

Nors fenomenologinių ar feministinių tyrimų šioje srityje vis daugėja, vis dėl to, pirmojoje teorinės dalies temoje stebima fenomenologinės prieigos stoka siekiant suprasti moters patiriamą nenorą mylėtis. Egzistuojantys fenomenologiniai ir feministiniai tyrimai iškelia poreikį seksualinio nenoro fenomeną tyrinėti kaip subjektyvią patirtį, vengiant vyraujančio objektyvizuojančio požiūrio, kuriame moters kūnas aiškinamas „kitų“ bei pabrėžia svarbą įsiklausyti į pačių moterų kūniškai išgyvenamas patirtis refelktuojamas pasakojant ar veikiant (pvz. judeys) (Tolman et al., 2014).

Šiame skyriuje aprašoma tyrime pasitelkta, fenomenologiniu požiūriu aiškinama įkūnytumo samprata, įgalinanti geriau suprasti subjektyvias, kūniškai išgyvenamas nenorinčių mylėtis moterų patirtis.

Psichologijos ir medicinos lauke ilgą laiką dominavęs kūno ir proto atskyrimu grįstas požiūris, kuriame kūnas dažnai traktuotas kaip funkcijų ar disfunkcijų objektas. Fenomenologinėje tradicijoje šis dualizmas kvestionuojamas. Viena svarbiausių šios krypties atstovių Lietuvoje – Dr. Agnė Matulaitė savo disertacijoje *“Kai tavo kūnas tiesiog išprotėja: įkūnytas nėštumo patyrimas”* (2013) išsamiai analizuoja kūno ir proto dichotomijos ištakas bei įsitvirtinimą psichologijos moksle, o remdamasi tiek ankstyvaisiais (Husserl, Merleau-Ponty), tiek šiuolaikiniais

tyrėjais (Young, Gendlin, Todres, Boss, Butler, Winnicott, Tereškinas) pristato fenomenologinį požiūrį į kūną kaip subjektą, kuris ne tik egzistuoja pasaulyje, bet jį interpretuoja ir per jį veikia sąmonė (Matulaitė, 2013). Šis požiūris, atsisakant dualizmo perkelia subjektyvumą į patį kūną.

Fenomenologiniai psichologai, peržengdami proto ir kūno dualizmo ribas teigia, jog viskas ką mes turime yra protingas kūnas, kuriame kūnas ir protas yra viena – būdami kūnais ir per kūnus mes atliekame savasties vaidmenį (iš *The Body: A Phenomenological Psychological Perspective*, 2017). Pasak Dr. Agnės Matulaitės fenomenologinė kryptis stiprėja ir šiuolaikinėje somatinėje psichologijoje bei kūno terapijose (savo darbe remiasi Van Der Kolk; Aposhyan), prie kūno temos grįžta filosofai (Foucault, Butler), sociologai (lietuvoje pvz. Tereškinas) ir kultūrologai, pripažindami įkūnytą subjektyvumą kaip neatsiejamą nuo žmogaus tapatybės, empatijos, santykių ir etinės atsakomybės. Negana to, tyrėja atkreipia dėmesį, jog šiuolaikiniai neuropsichologiniai tyrimai (pvz., Damasio, Schore, Panksepp) patvirtina ankstyvasias fenomenologines įžvalgas apie kūno ir sąmonės integraciją (Matulaitė, 2013).

Pasak Dr. Agnės Matulaitės „*įkūnyto patyrimo*“ sąvoka kaip kompleksinis, daugiasluoksnis buvimo kūne išgyvenimas, esti tinkamiausia santykio su kūnu analizėje, o taip ir analizuojant moterų santykį su savais kūnais. Remiantis šia sąvoka kūniškumas turėtų būti suvokiamas kaip nuolat kintantis procesas, o pats kūnas – kaip šio kitimo šerdis. Ši koncepcija atitinka holistinį žmogaus suvokimą ir leidžia reflektuoti sudėtingas patirtis, pvz. atitolimas nuo savo kūno, nejaukumas jame ar gėdos jausmas. Čia kūnas nėra tik fizinis objektas, bet gyvas, jautrus ir veikiantis subjektas – tai „kažkas, ką darome mes, ir kas daroma mums“ (Matulaitė, 2013).

Suprasdami kūną kaip subjektyvios ir socialinės patirties terpę, bendravimo su kitu ir kasdienio gyvenimo priemonę, fenomenologinės krypties tyrėjai (ypač feministinės terorijos ir fenomenologinės psichologijos) pažymi, jog nors kūno patirtis yra įsišaknijusi biologijoje, ji taip pat yra persmelkta socialinio pasaulio - “gyvenimo visuomenėje istorijos” – pasiūlo naują požiūrį į kūną kaip į socialinį konstruktą, formuojamą kultūrinių normų, socialinių santykių, kalbos ir socialinių struktūrų, ideologijų. Tokiu požiūriu kūnai tampa socialiniais objektais (randasi svarba pažinti kaip kūnas patiriamas subjektyviu ir intersubjektyviu lygmeniu), o pats įkūnijimas socialinės psichologijos, o ne išskirtinai biologijos klausimas. Sekant šiais teiginiais tolimesnis tyrėjų pastebėjimas apie tai, jog visais lygmenimis pastebima (individualiu, santykių ir kultūriniu), kad tais kas laikoma “asmeniška” ir “natūralu” neatsiejamai yra ir labai “socialu”, atrodo labai logiškas ir įtikinamas (iš *The Body: A Phenomenological Psychological Perspective*, 2017).

Pasak Bordo (1993), mes neturime kūno — mes esame kūnas, tačiau šis kūnas visada jau yra prasminėje, socialinėje ir kultūrinėje struktūroje. Remiantis tyrėjos parengtu klasikiniu feministiniu darbu apie kūno discipliną, kultūrinius standartus ir moterų vidinį išgyvenimą galima teigti, kad kūniška patirtis (ypač moterų atveju) nėra tik fiziologinė – ji susijusi su tuo, **kaip kūnas matomas**,

kaip jis kontroliuojamas, seksualizuojamas, vertinamas. Tyrėja analizuoja, kaip Vakarų kultūroje moters kūnas tampa disciplinos objektu – per dietas, madas, seksualumo normas, moterys mokomos „teisingai“ jausti, atrodyti ir netgi trokšti (Bordo, 1993).

Tokie socialinio kūno konstravimo procesai glaudžiai siejasi su *subjektyvios patirties atsiskyrimu* nuo kūno pojūčių: kuomet išorinis vertinimas tampa svarbesnis už vidinį jutimą, kūnas iš „aš“, virsta – „jis“. Kalbant apie tai svarbi tampa *objektifikacijos teorija* (Fredrickson & Roberts, 1997) siūlanti conceptualų pagrindą, aiškinantį, kaip moterys internalizuoja išorinį – dažniausiai kultūriškai dominuojantį žvilgsnį į savo kūną, jį vertindamos pirmiausia kaip kitų vertinamą objektą. Tokia savistabos forma vadinama *savęs objektifikavimu* (self-objectification) ir, pasak autorių, lemia nuolatinį dėmesio skyrimą išoriniam kūno vaizdui vietoj autentiškos kūno patirties, o tai savo ruožtu ilgai gali skatinti *kūno disociaciją*, silpnėjantį jautrumą siunčiamiems kūno signalams ir padidėjusį psichosomatinių simptomų pasireiškimą.

Tyrėjai, pasitelkdami empirinius tyrimus, atskleidžia disociacijos ir patiriamų seksualinių sunkumų ryšį moterų tarpe. Nustatyta, jog seksualiniai sunkumai ir seksualinė trauma buvę reikšmingi kūno disociacijos prognozavimo veiksniai tarp moterų (Carvalho et al., 2017). Tyrėjai pažymi, jog minimi reiškiniai yra įprasti moterims patyrusioms seksualines traumas. Taip pat atskleidžia, jog moterys, kurioms trūko seksualinio susidomėjimo ir susijaudinimo, turėjo žymiai mažesnę kūno suvokimą ir žymiai didesnę kūno disociaciją. Iš to kilę įžvalgos, jog disociacijos mažinimas ir sąmoningo buvimo kūne skatinimas galėtų būti reikšmingi tikslai kuriant integruotas, į kūno patirtį orientuotas pagalbos formas: sekso terapija, skirta gydyti seksualinio susidomėjimo stoką, susijaudinimo stoką, sunkumus pasiekti orgazmą ir nerimą lytinių santykių metu, turėtų apimti intervencijas, skirtas sumažinti kūno disociaciją ir pagerinti kūno suvokimą. Kūno ryšio gerinimas gali padėti moterims suvokti fizinius seksualinius stimulus ir atitinkamai pagerinti seksualinį susijaudinimą bei bendrą seksualinę reakciją (Carvalho et al., 2017).

Minėtame tyrime aptariamas ryšys su kūnu ir kūno suvokimas yra svarbus nes apeliuoja į *interocepcinį sąmoningumą* – esminį įkūnytumo teorijos komponentą. Pastarąjį savo darbe plačiai aptaria tyrėjos Nord ir Garfinkel (2022) nurodydamos, jog kūno ir smegenų sąveika yra grindžiama sudėtingu jutiminiu dialogu, kuris formuoja mūsų emocinį, pažintinį ir psichinį funkcionavimą, o viena iš šio proceso formų – interocepstinis sąmoningumas (IA), apibrėžiamas kaip gebėjimas pastebėti, interpretuoti ir reguliuoti vidinius kūno signalus. IA apima fiziologines reakcijas (pvz., kvėpavimo ar širdies ritmo pokyčius), emocinius, afektinius bei pažintinius komponentus ir yra susijęs su vidinių būsenų integracija bei yra laikomas galimu žymeniu įvairiems psichologiniams sunkumams (Nord & Garfinkel, 2022). Tyrėjų teigimu interocepcija – gebėjimas suvokti kūno vidinių signalų būsenas esantis kertiniu veiksnium žmogaus emociniam reguliavimui ir savasties suvokimui. Tyrimas parodė, kad sutrikusi interocepcinė integracija yra glaudžiai susijusi su disociacija, psichosomatiniais

simptomais bei įvairiais psichikos sveikatos sutrikimais. Jie akcentuoja, kad kai žmogus praranda ryšį su kūno signalais (pvz., širdies plakimu, kvėpavimu, įtampa), tai silpnina savęs kaip įkūnytą būtybę pojūtį, ir tokiu būdu skatina emocinį atsiskyrimą (Nord & Garfinkel, 2022). Svarbu paminėti, jog Siekiant įvertinti interocepcijos aspektą, sukurtas MAIA (Multidimensional Assessment of Interoceptive Awareness) klausimynas, kuriame vertinamos įvairios kūno sąmoningumo dimensijos – nuo kūno pojūčių pastebėjimo, gebėjimo išbūti diskomforte, emocinės reguliacijos, iki pasitikėjimo kūno signalais. MAIA naudojamas psichofiziologiniuose, terapiniuose ir eksperimentiniuose tyrimuose, kaip priemonė, atskleidžianti subjektyvaus kūniško patyrimo kokybinius aspektus (Nord & Garfinkel, 2022)

Interocepcinis sąmoningumas, t.y. gebėjimas suvokti kūno vidinius signalus yra neatsiejamas nuo įsikūnijimo patirties. Sutrikus interocepčiai, silpnėja asmens gebėjimas „jaustis kūne“, t. y. mažėja įsikūnijimo pojūtis (Nord & Garfinkel, 2022). Taigi, interocepcija gali būti laikoma vienu iš pagrindinių mechanizmų, palaikančių subjektyvų kūno patyrimą „iš vidaus“, kuris esantis vienu iš dviejų esminių elementų, iš kurių, anot Lundh ir Foster (2024), susideda vadinamoji *įsikūnijimo sintezė*. Tyrėjų teigimu įsikūnijimo patirtis apima kūno turėjimo (kūno kaip objekto) ir buvimo kūnu (kūno kaip iš vidaus jaučiamo subjekto) sintezę. Ši integruota patirtis, yra individo tapatybės branduolys, o kiekvieno asmens egzistencinė užduotis – atrasti savitą šios sintezės formą. Įsikūnijimo sintezės gali būti daugiau mažiau harmoningos, jų disharmonija gali būti susijusi distresu ar net psichopatologiniais procesais (Lundh & Foster, 2024). Siekiant šios savokos ištyrimo empiriškai, tyrėjos siūlo naudoti daugiasluksnį tyrimų požiūrį. Jos išskiria **tris tyrimų lygmenis**, kurie leidžia sistemiškai analizuoti įsikūnijimo reiškinių:

1. **Asmens lygmuo**, kuriame nagrinėjami psichologiniai reiškiniai, kylantys iš individualių patirčių, sąveikų ir vystymosi eigos.
2. **Populiacijos lygmuo**, orientuotas į psichologinių reiškinių paplitimą, rizikos veiksnius ir intervencijų efektyvumą visos visuomenės mastu.
3. **Mechanizmų lygmuo**, siejamas su subpersonaliniais neurofiziologiniais ar informaciniais mechanizmais, grindžiančiais psichologinį funkcionavimą.

Tyrėjos pabrėžia, kad psichometriniai instrumentai, skirti asmens patirčių tyrimui, turi būti teoriškai pagrįsti, jei siekiama juos naudoti ir kituose lygmenyse ir pateikia pavyzdį: norint identifikuoti neurofiziologinius mechanizmus, slypinčius po įvairiomis įsikūnijimo formomis, pirmiausia būtina aprašyti įkūnytus patyrimus asmens lygmeniu. Tik tuomet žinosime, ko ieškoti mechanizmų lygmenyje (Lundh & Foster, 2024).

Atsižvelgiant į mokslininkų nustatytą disharmonizuotos įkūnytumo sintezės lemiamus psichologinį distresą ar net psichopatologinius procesus, o taip pat seksualinių sunkumų, traumų

(įskaitant seksualinių) ir disociacijos ryšį (ypatingai patyrus traumines patirtis), bei interocepcijos ryšį su disociacija ir psichosomatika pastaroji tampa aktualiu įkūnytumo patyrimo aspektu.

Psichosomatiniai sutrikimai dažnai kyla kaip psichologinių traumų ar ilgalaikio streso pasekmė, ypač moterims, kurios patyrė smurtą, nepriežiūrą ar kitus nepalankius išgyvenimus (Alejandro et al., 2023). Kearney ir Lanius (2022) pateikia neurobiologiškai pagrįstą paaiškinimą, kaip trauma paveikia somatinę jutiminę sistemą: sensorinį suvokimą, kūno įsisąmonimą, emocijų reguliaciją ir asmenybės vientisumą. Jų tyrimas atskleidžia, kad traumų poveikis gali išbalansuoti jutiminių sistemų veiklą, sukeldamas arba padidintą jautrumą (hiperreaktyvumą), arba sumažintą reakciją (hiporeaktyvumą) į sensorinius dirgiklius, kas lemia atsiskyrimą nuo kūno jausmą, disociacines būsenas, t.y. kūno ir psichikos atsiskyrimą. Tokios būsenos prisideda prie ilgalaikių psichosomatinų sutrikimų formavimosi: lėtinis skausmas, nuovargis, nemiga, kūno skausmai, virškinimo sutrikimai, depresija ir nerimas. Dažnai tokius simptomus patiriančios moterys lieka neišgirstos ar nesuprastos sveikatos priežiūros specialistų, o jų simptomai laikomi „perdėtais“ ir/ar trikdo, kas lemia dar gilesnius psichologinius išgyvenimus ir simptomų gilėjimą.

Aptariamos disociacinės ir psichosomatinės būklės remiantis tyrėjais tiesiogiai siejasi su aptariama įkūnytumo sąvoka kur kūnas laikomas ne tik biologine struktūra, bet subjektyviai patiriamu, kintančiu „aš“ buvimo pasaulyje pagrindu. Psichosomatika tyrėjų traktuojama kaip įkūnyto nesaugumo būseną, atsirandanti tuomet, kai interocepcija yra blokuojama arba fragmentuota – kūnas jaučia, bet protas to „nepriima“. Aptariant įkūnytumą kaip ne tik sąmoningą, bet ir sunkiai verbalizuojamą santykį su kūnu, psichosomatiku tampa svarbiu atsakymu siekiant suprasti, kaip individo patirtys „įsirašo“ į kūną ir kaip kūnas nauodamasis fiziologiniais simptomais apie jas kalba.

Šiuos tyrėjų su psichosomatika susijusius aspektus galima iliustruoja Hensley (2024) atliktas tyrimas, paremtas **Gendlin fokusu (focusing)**⁴ ir somatine fenomenologija, atskleidžiantis, kaip kūnas tampantis pažinimo vieta, gebančia perteikti implicitinę – dar nesuformuluotą – žinojimo formą, kuri ne visada pasiekama per verbalų išsakymą. Autorė savo tyrime remiasi moterų pasakojimais apie įkūnytą patirtį, susijusią su vadinamuoju „mistiniu moterišku *jouissance*“⁵, išgyvenamą kaip intensyvių sielos ir kūno pojūčių susiliejimą. Tyrimo dalyvės savo kūnus apibūdina kaip „šventą talpyklą“ (sacred container), kurioje vyksta ne tik savivoka, bet ir autonomijos bei vidinių ribų įtvirtinimas, o somatinio dėmesingumo praktikos leidžia kūną suvokti ne kaip objektą, bet kaip

⁴ Fokusavimas Žr. Gendlin teoriją, kaip ją interpretuoja Matulaitė (2013), kuri nurodo, kad *focusing* metodas leidžia kūniškai patirti ir apdoroti dar nesuformuluotus emocinius procesus.

⁵ *Jouissance* – prancūziškas terminas, dažnai naudojamas psichoanalitinėje ir feministinėje teorijoje, reiškiantis kūnišką ekstazę ar potyrį, peržengiantį racionalų malonumo principą. Jacques Lacan (1973) šią sąvoką apibrėžė kaip paradoksali malonumo-skausmo intensyvumą, kylantį susidūrus su geismo riba. Feministinės teoretikės, tokios kaip Luce Irigaray ir Hélène Cixous, išplėtojo moteriškos *jouissance* sampratą kaip visą kūną apimančią, neapsakomą ir daugialypę patirtį, įkūnijančią laisvę, vidinį kūno žinojimą ir atsparą patriarchalinei objektyvizacijai (Cixous 1976; Irigaray, 1985).

jaučiantį, reaguojantį subjektą, galintį funkcionuoti kaip pasipriešinimo heteronormatyvinei kultūrai forma (Hensley, 2024).

Atsižvelgiant į visa tai ir tradicinio medicinos modelio atstovų pripažinimą, jog siekiant suprasti moters seksualumą vis dar trūksta žinių, įžvalgų ir instrumentų, kurie įgalintų spręsti moters nenoro mylėtis „problema“ kyla prielaida, jog tiriamas fenomenas galimai reikalauja naujų, alternatyvių sveikatos modelių prieigos ir požiūrio. Savo disertacijoje Steel (2015) „*Health as embodied authenticity*“, pasitelkdamas nutukimą kaip fenomeną, **kritikuoja pozityvizmu ir natūralizmu paremtą dominuojantį sveikatos modelį kaip nepakankamą** suprasti su sveikata susijusius fenomenus bei atlikti realybę atspindinčią patirties ir įkūnytumo analizę. Tyrėjas teigia, jog nepaisant turimų žinių žmogaus kūno veikimas daugeliu atžvilgių lieka neaiškus. Pasak tyrėjo, jo kritikuojamas vyraujantis sveikatos modelis, rodo visišką nesugebėjimą rimtai vertinti įkūnytos gyvenimo patirties - kūnas ir žmogus nėra atskira, žmogus nėra aukščiau ir/ar nepriklausomas nuo savo kūno ir/ar tiesiog jį valdantis (Steele, 2015). Remdamasis Edmundo Husserlio įkūnijimo samprata ir Simone de Beauvoir veiksmo samprata tyrėjas diskutuoja apie laisvę kaip esminį sveikatos aspektą ir pristato alternatyvų **įkūnyto autentiškumo sveikatos modelį**, pagal kurį žmogus yra sveikas, kuomet atlieka autentišką, įkūnytą veiksmą, t.y. tokius fizinius veiksmus, kurie linkę padidinti ilgalaikį žmogaus potencialą įvairiai fizinei veiklai. Tęsdamas mintį pripažįstą, jog vien gebėjimas atlikti fizines užduotis turi mažai vidinės vertės ir nėra pakankamas, kad būtų sukurtas standartas, pagal kurį veiksmas galėtų būti ne tik matuojamas, bet ir vertinamas. Dėl šios priežasties savo teiginį išplečia papildymas, kad sveiko fizinio aktyvumo vertė yra ta, kad sveikas veiksmas skatina laisvę. Laisvė laikoma sveiko veiksmo kriterijumi. Remiantis įkūnyto autentiškumo sveikatos modeliu sveikata nėra būsena ar objektyvus matas, o:

- Procesas, priklausantis nuo žmogaus tikslų, vertybių ir veikimo laisvės.
- Dinamiškas santykis su socialiniu ir kultūriniu kontekstu.
- Įkūnytas gebėjimas veikti pasaulyje siekiant autentiškų tikslų, padedančių išplėsti tiek savo, tiek kitų veikimo laisvę.

Apibendrinant šioje teorinėje dalyje aprašomas fenomenologines, feministines bei psichologines teorijas atsiskleidžia, kad moters seksualinė patirtis, o kartu ir jos nenoras mylėtis, negali būti aiškinami remiantis redukcionistiškai. Pristatomų tyrėjų darbuose kūnas atsiskleidžia kaip subtilus, patiriantis subjektas, glaudžiai susijęs su savastimi, socialinėmis normomis ir asmens autentiškomis patirtimis bei vidiniais išgyvenimais. Įkūnytumo samprata kviečia žiūrėti į moters seksualumą kaip į daugiasluoksnį, kultūriškai ir kūniškai veikiamą patyrimą, kuriame svarbų vaidmenį atlieka interocepcija, kūno kaip objekto-subjekto integralumas, psichosomatika ir kiti svarbūs aspektai.

1.3. Šokio-judesio terapija kaip terapinė ir tyriminė prieiga prie kūniškos patirties

Ilgą laiką marginalizuotas psichologijos ir socialinių mokslų diskursuose - kūnas, šokio-judesio terapija (ŠJT) kontekste pripažįstamas kaip aktyvus pažinimo, savirefleksijos ir gijimo šaltinis. Čia kūnas nėra tik traumos ar sutrikimo objektas, o ir jos pasakotojas, liudytojas.

Šokio-judesio terapija (angl. *Dance/Movement Therapy*, DMT) – tai psichoterapijos forma, kurioje terapiniu tikslu sąmoningai naudojamas kūno judesys. Ji grindžiama prielaida, kad kūnas, emocijos ir pažinimas yra glaudžiai susiję, o judesys – tai ir vidinių būsenų išraiška, ir būdas jas transformuoti. ŠJT siekia atkurti psichofizinę pusiausvyrą, stiprinti kūno ir savasties ryšį bei skatinti asmeninį augimą per įkūnytą patirtį (Payne, 2006; Meekums, 2002).

Šokio-judesio terapija kaip kryptis atsirado XX a. pirmoje pusėje, JAV. Jos pradininke laikoma Marian Chase, padėjusi pagrindus darbui su emociniais išgyvenimais per judesį psichiatrijoje, kurio kertiniais aspektais laikyti grupinis procesas, ritmas, veidrodinis atspindėjimas ir simbolinė raiška. Kiti šokio judesio krypties pionieriai: Trudi Schoop, Mary Starks Whitehouse (authentic movement, vert. autentiškas judesys, kylantis iš sąmonės; įkūnytas sąmoningas kaip svarbiausia terapinė praktika). Taip pat, nors ŠJT atstovas, tačiau svarbų pagrindą padėjęs šios terapijos kaip savarankiškos įsitvirtinimui – Rudolf Laban – sukūrė judesio analizės sistemą (Laban movement analysis) padariusią didelę įtaką ŠJT metodologijai struktūruojant, aprašyant ir analizuojant kūno judesius terapiniame kontekste. Šiuolaikiniai (ŠJT) atstovai (pvz. Helen Payne), šią terapiją sieja su įkūnyto pažinimo principais (embodied cognition), traumų gydymu ir neuromokslu, taip padėdami plėsti ŠJT teorinį pagrindą ir įtvirtinti terapiją kaip mokslškai pagrįstą psichoterapijos formą.

ŠJT grindžiamoje fenomenologiniu požiūriu ir įkūnyto pažinimo principais kūnas, judesys, kūniški pojūčiai ir emocijos traktuojami kaip ne tik terapiniai, bet ir pažintiniai šaltiniai, kas yra glaudžiai susiję su fenomenologiniu požiūriu į kūną kaip žinantį, patiriantį subjektą. Įkūnytumas ŠJT suprantamas ne tik kaip „judėjimo raiška“, bet kaip holistinė sąveika tarp jausmo, minties, kūno, istorijos ir konteksto (Koch et al., 2019) bei potenciali asmenybės transformacijos erdvė. ŠJT kontekste įkūnytumas glaudžiai susijęs ir su savireguliacija, kurią įgalina sąmoningumo ir savasties jausmus gražinantis kūno sąmoningumo (body awareness) įrankis. Remiantis ŠJT tyrėjų darbais, tai itin svarbu dirbant su traumines, smurtines ir/ar disociacines patirtis išgyvenančiomis moterimis, kurių ryšiai su savais kūnais dažnai yra fragmentuoti ir sutrikę. Būtent per savo kūno stebėjimą ir jo reflektavimą minimas ryšys atkuriamas. Šis sąmoningas susitikimas su savu kūnu kaip žinančiu ir kalbančiu subjektu, o ne tik skausmo (fizinio, emocinio) nešėju, leidžia jį patirti kaip bendrininką gijimo ir savasties atkūrimo procese (Cabeen, 2023; Cantrick et al., 2018).

Atsižvelgiant į tai galima teigti, jog ŠJT ir įkūnytumas jos kontekste gali būti ne tik terapinė praktika, bet ir tyrimo įrankis, leidžiantis surinkti duomenis apie neišreiškiamus, sunkiai verbalizuojamus ar disociuotus patyrimus. Taip įkūnytos patirties (embodied experience) įtraukimas į tyrimo procesą suteikia galimybes tyrėjui žvelgti į fenomeną per kūną, neapsiribojant vien kalbinėmis išraiškomis. Tokia prieiga aktuali tiriant traumas, psichosomatikos, intymumo, ribų ar emocinio atsiskyrimo temas, taip kaip šiose temose žodžiai dažnai būna nepakankami patirčiai atskleisti, o kartais ir visai neprieinami (Tantia, 2019; Tempelsman, 2024; Chambers, 2022).

Moksliniuose darbuose vis dažniau pasitelkiami *movement elicitation*, *embodied interviewing*, *body mapping* konceptai, leidžiantys tyrėjui kurti daugiasluoksnį duomenų surinkimo formatą, kuriame reikšminga ne tik „ką žmogus sako“, bet ir kaip kūnas pasireiškia reflektuojant patirtį (Fullagar, 2021; Ludlow et al., 2016; O'Brien & Charura, 2024).

Apibendrinant – ŠJT tyrimų kontekste gali būti įrankis, kuris:

- įgalina giluminį reiškinių pažinimą per neverbalinę raišką;
- papildo tradicinius interviu jautresniu, įkūnytu sluoksniu;
- stiprina dalyvių agentiškumą, leidžiant jiems būti ne tik pasakotojais, bet ir savo kūno patyrimo tyrinėtojais.

Kūnas šiame kontekste kaip gyvas tekstas – jame užrašytos asmeninės istorijos, traumos ir galimi gijimo keliai (Khan, Rahim & Jan, 2025).

Tyrėjų darbų susijusių su kūniškumu ir seksualumu ŠJT kontekste daugėja. Tyrimai rodo, jog ŠJT veiksmingai prisideda prie traumos integracijos, ypač kai kalbama apie seksualinį smurtą ir su tuo susijusias disociacijos, ribų praradimo ar kūno svetimumo patirtis. ŠJT padeda atkurti kūno–proto ryšį bei reintegruoti disociuotas patirtis (Pierce, 2014), sudaro sąlygas susigrąžinti kūno kontrolę, mažinti izoliacijos jausmą (MacLaren, 2016), padeda patirti kūną nebe kaip skausmo ar grėsmės šaltinį, o kaip saugią erdvę gijimui (Hricko, 2014; Welych-Miller, 2019; Tempelsman, 2015). Kituose tyrimuose (Tempelsman, 2015; Tantia, 2013) teigiama, kad ŠJT ne tik išlaisvina įstrigusias emocijas, bet ir skatina gilesnį savasties bei kūno „susitikimą“.

Tyrime „Sexuality in Dance Movement Psychotherapy: Shyness or Avoidance?“ autorė Sissy Lykou (2018) pateikia kritinę teorinę apžvalgą, analizuojančią, kaip (ne)buvo nagrinėjama seksualumo tema šokio-judesio terapijoje (ŠJT). Pasak tyrėjos seksualumas šioje srityje ilgą laiką buvo ignoruojamas arba redukuojamas iki seksualinės disfunkcijos, profesinių etikos klausimų ar perdėm binarinio požiūrio. Lykou pabrėžia, kad ŠJT turi potencialą tyrinėti seksualumą kaip įkūnytą reiškinį, tačiau dažnai vengia gilintis į fantazijas, galios santykius ar vaikystės seksualumo raidą (Lykou, 2018).

Schemankewitz (2023) atliktas tyrimas - vienas naujausių bandymų integruoti seksualinės gerovės temą į ŠJT, orientuojantis o į pozityvaus seksualumo plėtojimą ir savasties įtvirtinimą.

Disertacijoje siūloma šokį naudoti kaip priemonę tyrinėti, priimti ir įkūnyti seksualinę tapatybę. Tyrime pabrėžiama, kad choreografija ir sceninė raiška gali tapti saugia erdve saviraiškai, padedančia sustiprinti seksualinį identitetą. Pasak autorės, seksualumas negali būti suprastas vien per kalbą ar kognityvinius metodus – būtinas įkūnytas patyrimas (Schemankewitz; 2023)

Schemankewitz (2023) disertacijoje atliktoje sisteminėje 16 empirinių tyrimų analizėje (2000–2022) išryškėja ŠJT veiksmingumas dirbant su traumą išgyvenusiomis moterimis. Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad per įkūnytą pažinimą, somatinę refleksiją ir judesį dalyvės įgijo didesnę jautrumą kūno siunčiamiems signalams bei emociniam fonui, ko pasekoje silpnėjo disociacija ir stiprėjo emocinio, kognityvinio ir somatinio ryšio vientisumas. Terapinis judesys sustiprino galios ir kontrolės jausmą, o grupinis terapijos formatas atkūrė pasitikėjimą santykiu. Liang (2023) taip pat pažymi, kad ŠJT veikia ne tik kaip terapinė priemonė, bet ir kaip tyrimo metodas, leidžiantis pasiekti ne verbalizuojamus traumos aspektus.

Cantrick (2019) savo darbe teigia, kad ŠJT gali padėti atkurti įkūnytą erotinį potencialą, slopintą gėdos, normų ir socialinės opresijos. Remdamasi Audre Lorde bei Caldwell „Judėjimo ciklu“, tyrėja kviečia erotiką suvokti kaip gyvybingumo šaltinį, kurį galima atgaivinti per kūno sąmoningumą. O ŠJT čia tampa būdu reflektuoti troškimus ir ribas, padedančias grįžti į ryšį su savimi ir kūnu (Cantrick, 2019).

Apibendrinant, ŠJT - alternatyva patologizuojančiam požiūriui į seksualumą ir jų pasireiškimą, nesiūlanti taisymo, o pakviečianti į įkūnytą įsiklausymą įgalinantį naujai užmegzti ryšį su savo kūnu, kuriame kūnas tampa ne tik traumos liudininku, bet ir gijimo bendrakeleiviu. Kūnas, ilgą laiką psichologijos ir socialiniuose moksluose ignoruotas bei reflektuotas kaip objektas, šokio-judesio terapijos kontekste atgauna savo subjektyvumą ir balsą. Džiugu, jog ŠJT plėtojama ne tik kaip terapinė praktika, o vis dažniau atpažįstama ir kaip pilnavertė reiškinių pažinimo forma – t.y. atrandama kaip tyrimo būdas, leidžiantis tyrėjui susitikti su patirtimi ne tik verbalinėmis išraiškomis, bet ir įkūnytumu.

EMPIRINIS TYRIMAS

2.1 Tyrimo metodologija

2.1.1 Teorinis tyrimo metodo pagrindimas

Šio tyrimo fenomenas kilo dėl vis dažniau aplinkoje keliamo klausimo: „Kodėl nebenoriu mylėtis su savo partneriu?“ Ši patirtis dažnai lieka nereflektuota, redukuojama iki disfunkcijos, tarpasmeninių santykių ar psichologinių problemos, o kūno ir nenoro kaip siunčiančių svarbias žinutes vaidmuo ignoruojamas. Šokio-judėsio terapijos studijos atvėrė naują santykio su kūnu ir jo „kalba“ suvokimą. Tikiu, jog kūnas, kaip patirties subjektas, gali tapti autentišku informacijos šaltiniu apie moters seksualinį nenorą. Tyrimas siekia atskleisti, kaip moters šią patirtį išgyvena kūne (įkūnytai) – per pozas, gestus ar judesį – ir kokią reikšmę tam suteikia.

Įkūnytas moterų nenoro mylėtis patirtis pasirinkta tyrinėti empiriškai, remiantis kokybinių tyrimų paradigma. Tyrimo metu moterų patirtys surinktos pasitelkiant pusiau struktūruotus interviu ir jų metu pasitelkta įkūnytumo praktika nenoro mylėtis patirtį išreiškiant per gestus, pozas ar judesį (įkūnyta refleksija). Interviu metu surinkti tyrimo dalyvių išgyvenimai analizuojami atliekant indukcinę teminę analizę.

Kokybinė tyrimo paradigma, siekiant atskleisti tyrimo dalyvių patirtis pasirinkta atsižvelgiant į tyrimo objekto, kaip žmogiškojo patyrimo jautrumą, subtilumą, numanomą dinamiškumą ir kompleksiskumą. Kokybiniai tyrimai atspindi netvarką ir prieštaravimus, kurie būdingi realiam pasauliui, tačiau aprėpia juos organizuojančia sistema ir tam tikru būdu juos interpretuoja (Braun ir Clarke, 2013). Autorės teigia, kad kokybinis tyrimas padeda atskleisti subjektyvius žmogaus išgyvenimus, patirčių įvairovę, emocinius tiriamų reiškinių aspektus ir pateikti juos platesne aprašomąja forma, neatsiejant nuo jų patyrimo konteksto. Kokybinių tyrimų paradigmoje pripažįstama, jog egzistuoja daugybė realybės versijų ir jos glaudžiai susiję su kontekstu (Braun ir Clarke 2013). Ir iš tiesų, tyrimo eigoje iškilusios unikalios moterų patirtys, prieštaraujantys pasisakymai, pačių įvardintos jų priežastys ir sąsajos su ankstyvomis jų gyvenimo patirtimis, nurodant, jog kalbant apie nenorą mylėtis, svarbu kalbėti apie visą gyvenimo istoriją, kokybinę paradigmą suponuoja kaip pačią jautriausią ir tiksliausią priemonę bandant išskleisti ir suprasti minimą fenomeną.

Tyrimo metu siekta atverti ir išryškinti ir ŠJT galimybes susiduriant su minimu fenomenu. Pasak Braun ir Clarke (2014) sveikatos tyrimų srityje kokybiniai tyrimai suteikia gausių ir įtikinamų įžvalgų apie pacientų ir sveikatos priežiūros specialistų realų pasaulį, patirtį ir perspektyvas.

Svarbu pažymėti, jog kokybinių tyrimų metoduose pripažįstamas neišvengiamas tyrėjo subjektyvumas lemiantis tyrimo rezultatus. Šis pripažinimas įpareigoja išlaikyti sąmoningumą stebint savo kaip tyrėjos galimą poveikį tyrimui ir jo rezultatų interpretacijoms.

Taigi, atliktame darbe buvo laikomasi fenomenologinės epistemologinės pozicijos, kuri žmogų bei jo patyrimą priima kaip unikalų, o jį patiriantysis laikomas savo patyrimo ekspertu. Dėl šios pozicijos fenomenas tiriamas jį patiriančiojo akimis. Tuo tarpu fenomenologinė pozicija ir naudotas indukcinis duomenų analizės būdas tyrėjui leidžia nesiremti iš anksto sukurtu teoriniu pagrindu ir nekelti pradinių hipotezių, o taip pat tyrėjas neturi ir išankstinės kodų sistemos - informacija apdorojama pagal pateiktus tyrimo duomenis (Braun, Clarke, 2006). Taigi, atsižvelgiant į kokybinio fenomenologinio tyrimo epistimiologiją, iki tyrimo rezultatų analizės pabaigos tikslingai nesigilinta į aktualią literatūrą ir nesidomėta jau atliktų tyrimų rezultatais.

Pasirinkus teminės analizės metodą, magistrantūros studijų metu išklausius kokybinių tyrimų kursą ir susipažinus su teminės analizės teorinėmis prielaidomis ir praktiniu taikymu, žinios papildomai buvo gilinamos savarankiškai. 2023 m. rudenį ir žiemą dalyvauta dr. Agnės Matulaitės vedamuose Fenomenologinių tyrimų instituto seminaruose „Teminė analizė“ bei „Giluminių interviu praktika“.

Atlikus pilotinį tyrimą, paaiškėjo, jog interviu metu atskleistas tyrimo dalyvės patyrimas yra labai turtingas, platus ir daugiasluoksnis – tekstas gilus, pilnas savirefleksijų, nuolatinio moters keliavimo tarp praeities ir dabarties, siekiant suprasti išgyvenamą *nenoro mylėtis* fenomeną. Gaunama medžiaga dar labiau praturtinama interviu metu įkūnyjant patiriamą *nenorą mylėtis*. Pasirinkimas teminės analizės metodo, suponuojant, jog yra tinkamiausias ir įgalinsiantis jautriausiai ir nešališkiausiai apibendrinti didelius duomenų kiekius, išskirti svarbiausius aspektus ir juos palyginti tarpusavyje (Braun, Clarke, 2006) – pasitvirtino taip kaip atlikus septynis giluminius interviu ir juos transkribavus, gauta apie šimtas puslapių teksto (interviu trukmė nuo 1 val. iki 1 val. 30 min.).

Pasirinktas atvejo analizės metodas taip pat kompensavo ir pačios kaip tyrėjos menką patirtį. Pasak Braun ir Clarke (2012), teminė analizė nurodo aiškius duomenų analizės žingsnius, moko kodavimo technikos ir sistemingai analizuoti kokybinius duomenis, kuriuos vėliau galima susieti su platesniais teoriniais ar conceptualiais klausimais, o tai įgalina pradedantįjį tyrėją neprasimesti duomenų gausoje.

2.1.2. Giluminių pusiau struktūruotų interviu kartu su įkūnytumo patirtimi kaip duomenų rinkimo būdo pasirinkimas

Giluminis pusiau struktūruotas interviu, kaip duomenų rinkimo būdas, pasirinktas atsižvelgiant į tyrimo temos subtilumą, teikiamas galimybes kurti nevaržančią erdvę tyrimo dalyvių autentiškam ir unikaliam įkūnytų nenoro mylėtis patirčių išsiskleidimui bei iškilti iš anksto nenumatytoms detalėms. Tai svarbu pasirinktoje kokybinių tyrimų metodologijoje, kurioje tikima

žmogaus unikalumu, jo autentiško patyrimo svarba. Šis įrankis, leido užtikrinti didesnį konfidencialumą ir anonimiškumą – taip kaip tyrimo dalyvės galėjo laisvai spręsti kuo dalintis, o surinktą duomenys buvo koduojami ir tyrime pristatomi tik bendrai, neatskleidžiant tapatybę išduoti galinčių detalių. Tai kartinės sąlygos tyrimo dalyvių pasiryžimui kalbėti tokia intymia tema ir tarpusavio ryšio užmezgimui. Pasirinktas interviu metodas įgalino betarpišką sąveiką su kiekviena tyrimo dalyve atskirai. Šis pasirinkimas maloniai nustebino išsiskleidusiais naujais fenomenais, tokiais kaip tyrimo dalyvių ir tyrėjo kūno pojūčių sinchronizacija pokalbio metu, tyrimo dalyvių pasakojimų atspindžiai tyrėjos kūno reakcijose, kurių įsisąmoninimas aktualus ir šokio-judesio terapeuto sąveikoje su pacientais.

Nemažiau svarbus ir tyrimo dalyvių savo gyvenimiškų patirčių ir istorijų ekspertiškumo patyrimas, įgalinantis jausti pokalbio kontrolę, o to pasekoje ir asmeninį saugumą bei pasitikėjimą savimi. Galimai dėl minimų saugių ir nesmerkiančių interviu aplinkybių, tyrimo dalyvės išgyveno ir tam tikrų „aha“, „wow“ momentų pokalbio metu. Mano pačios džiaugsmui apie tai tyrimo dalyvės reflektavo pokalbių pabaigoje.

Viena iš esminių priežasčių, kodėl giluminiam pusiau struktūruotam interviu buvo teikta pirmenybė laisvųjų nestruktūruotų interviu atžvilgiu tai įkūnytos patirties įtraukimas į pokalbio procesą. Įkūnytumo aspektas leido atskleisti giluminį, dažnai nesąmoningą ir neverbalizuotą moterų patirties turinį, kuris ne visada pasiekiamas vien kalbinėmis priemonėmis. Ši metodologinė prieiga grindžiama įkūnyto pažinimo samprata, teigiančia, jog kūnas ne tik perteikia, bet ir saugo asmeninius bei kolektyvinius išgyvenimus, o kūnytumas kaip tyrimo priemonė padeda pasiekti gilesnį tiriamo reiškinių lygmenį, ypač kai kalbama apie traumos, gėdos ar disociacijos veikiamas patirtis (Van der Kolk, 2014). Pusiau struktūruoto interviu metodas įgalino nukreipti tyrimo dalyvės gilyn į kūno pojūčius, ko tyrimo dalyvės sąmoningai ar ne, tarsi stengėsi išvengti visų interviu metu. Tokiu būdu interviu virto dialogu tarp kūno ir proto, o dalyvių kūniška raiška tapo lygiaverčiu žinojimo šaltiniu verbaliniam/racionaliam. Taigi, pusiau struktūruotas interviu vyko tarsi dviejose dimensijose – racionalioje ir kūniškoje. Interviu metu pasirinkti du klausimai/kvietimai: 1. Tyrimo dalyvės buvo prašomos pasidalinti asmeninių santykių patirtimi ir tuo kas jų manymu yra reikšminga kalbant minima tema; 2. Tyrimo dalyvės buvo prašomos įkūnyti patiriamą nenorą mylėtis ieškant jausmo atitikmens kūno judesyje, pozoje, geste ar kita priimtina kūniška išraiška. Svarbu pažymėti, kad pasitelkiant pusiau struktūruotą interviu nebūtina laikytis tikslų klausimų formuluočių (Braun ir Clarke, 2013). Klausimų formulotės buvo pritaikytos atsižvelgiant į konkrečios tyrimo dalyvės kalbėjimo stilių, o jų seka į individualų pokalbio tempą. Be to buvo užduodami papildomi klausimai, natūraliai iškylantys sekant tyrimo dalyvių, kaip savo patirties eksperčių, vedimu, jų iškeliomomis temomis, į kurias buvo gilinamasi labiausiai. Interviu baigiantis tyrimo dalyvėms buvo užduodamas paskutinis klausimas „Galbūt yra kažkas ko aš dar nepaklausiau, kas jūsų manymu būtų svarbu

paminėti kalbant konkrečia tema?“. Tokiu būdu tyrimo dalyvės galėjo papildyti, praplėsti interviu minima tema joms pačioms aktualiais pastebėjimas, o kai kurios netgi palinkėjimais kitoms moterims.

Atliekant giluminius pusiau struktūruotus interviu buvo daromi garso įrašai, fiksuojama sąmoninga (įkūnytas nenoras mylėtis) ir nesąmoninga (kūno padėtis, intonacija, vandens ar arbatos atsigėrimas ir kt.) kūno kalba.

2.1.3. Duomenų analizė

Analizuoti surinktus duomenis pasirinkta indukcinė teminė analizė, kuria remiantis atliktų septynių interviu metu gauta medžiaga buvo *transkribuojama*. Pasak V. Braun ir V. Clarke, (2013), transkribcija reikalauja intensyvaus susikaupimo, dėmesio ir laiko. Literatūroje nurodoma, jog vieno interviu transkribavimas trunka nuo penkių (Hancock, 2002) iki septynių kartų (Smith ir kt., 2009) ilgiau nei pačio interviu reali trukmė. Prie transkribuoto teksto grįžtama ne kartą, siekiant jo tikslumo. Atsižvelgiant į tai, kad žodžiuose paslėpta tik dalis informacijos, todėl prie garso įrašų ir teksto buvo grįžtama dar ir dar kartą, siekiant kuo tiksliau pažymėti tokius momentus kaip kintančias balso intonacijas, tonas, juokas ir kt. Čia svarbu buvo net ir toks iš pirmo žvilgsnio nereikšmingas momentas kaip vandens atsigėrimas tam tikru pokalbio momentu, kūno pozicijos pakeitimas ar kiti kūno judesiai, pauzės. Šie aspektai vieni esminių tyrimo dalyvių jausmų ir prasmų indikatorių. Negana to, kadangi interviu metu tyrimo dalyvės buvo prašomos įkūnyti jaučiamą nenorą mylėtis, transkribcijos procesas tapo dar sudėtingesnis, tekstuose užfiksuojant dinamišką kūno judėjimą, judesių ir sakomų žodžių dermę ar prieštaras ir kt. Visas procesas reikalavo ypatingo susikaupimo ir akylumo. Dėl šios priežasties vieno interviu transkribcija pareikalavo nei daug nei mažai – vidutiniškai savaitės laiko.

Baigus transkribciją, pereita į sekantį etapą – *duomenų kodavimą*. Remiantis V. Braun ir V. Clarke (2013), kodavimas – tai duomenų aspektų, susijusių su tyrimo klausimu, nustatymo procesas, o kodas yra žodis arba trumpa frazė atspindinti esmę. Šis etapas taip pat nebuvo lengvas, kadangi teko ieškoti skaidrios kodavimo sistemos ne tik verbalinei, tačiau ir įkūnytai tyrimo dalyvių išraiškai. Pastarąją pasirinkta koduoti tiesiogiai (pvz. sukryžiuoja rankas, atsigula) ir pažodžiui, taip kaip aiškina kūno reikšmės pačios tyrimo dalyvės (pvz. rankose šalta, gimda raudona, rankos gina).

Interviu tekstai sugeneravo beveik daugiau nei tūkstantį kodų, taip kaip moterų pasidalinimai buvo gausūs svarbios informacijos tyrimo tema. Kai kurioms teksto ištraukoms suteikti keli pirminiai kodai, nes ieškota ne tik semantinio (ką tyrimo dalyvės išreiškia žodžiais), bet ir paslėpto neverbalinio – latentinio (pasikartojimai, prieštaravimai, kalbos ritmas ir intonacija, kas pasakoma „tarp eilučių“ ir pan.) turinio. Gautus tekstus skaitant dar ir dar kartą paraštėse žymėti išskylantys pastebėjimai, komentarai, apibendrinimai, išryškėjantys pasisakymų prieštaravimai, ir kt.

Siekiant išlikti arčiau pačių tyrimo dalyvių savo patyrimui suteiktų prasmių ir taip užtikrinant mano pačios komentarų ir įžvalgų validumą teko pasitelkti įsiklausymą įgalinančius klausimus: *Ką konkrečiai nori pasakyti apie savo patyrimą moteris? Kokie ryškiausi šio patyrimo bruožai? Kokią prasmę savo patyrimui suteikia pati moteris? Ar mano pastabėjimai ir apibendrinimai pačiai moteriai atrodytų prasmingi?*

Baigus kodavimo etapą pereita į temų paiešką. Interpretuodama tekstus, ieškodama temų stengiausi ieškoti ne tik pačių tyrimo dalyvių savo patyrimams suteiktų prasmių, bet ir to, kokios papildomos prasmės galėtų rasti tyrimo dalyvių patyrimuose. Dialogas su savimi šiame etape taip pat buvo pravartus ir užduodami klausimai įgalino struktūruoti temų paieškos procesą: *Kaip dar gali būti suprantamas moters patyrimas? Koks ir kuo svarbus tokį patyrimą lemiantis kontekstas? Ar yra ir kitų veiksnių galinčių nulemti tokį tyrimo dalyvės patyrimą tokiose sąlygose? Ką atskleidžia pasirinktas pasakojimo diskursas?* Šiame etape taikytas klasikinis temų paieškos būdas kuomet kodai su jiems priklausančiais teksto fragmentais atspausdinami, sukarpomi ir grupuojami pagal kriterijus ieškant juos jungiančios prasmės, panašumų, pasikartojimų, bendrų reiškinių. Tokiu būdu išskirtos kiekvienos tyrimo dalyvės interviu temos, kurios vėliau buvo grupuojamos pagal bendrą prasmę. Šį procesą neišvengiamai lydėjo temų ir potemių korekcijos, kas vertė nerimauti ir abejoti viso tyrimo rezultatų objektyvumu, tačiau ramino žinojimas, jog šis procesas neišvengiamas kokybiniame darbe. Tačiau pasak V. Braun ir V. Clarke, (2013), kuo daugiau dirbama su duomenimis, tuo labiau jie „atsiveria“, todėl neverta jaudintis, jei iš pradžių atrodo, kad duomenyse „nematoma“ nieko, kas nėra akivaizdu.

Prisipažinsiu, šis etapas (kodavimo ir temų paieškos) buvo pats sudėtingiausias ir pareikalavo iš manęs pačios ypatingų vidinių resursų, o jo kulminacija – netikėtas nežmoniškas fizinis skausmas ir hospitalizacija. Ir tikrai informacijos buvo tiek daug, o tyrimo dalyvių išgyvenimai tokie skausmingi, kad vienu metu rodos visų septynių moterų balsus, patyrimus ir skausmus nešiojau savo kūne, o apibendrinimas atrodė mažų mažiausiai nesąžiningas ir sumenkinantis kiekvienos jų patirtį ir išgyvenimus. Įžeminti visą tyrimo dalyvių padovanotą lobyną atrodė kone neįmanoma, nes pasakojimai buvę tokie turtingi reikšmėm tyrimui, o tuo pačiu ir tokie painūs ir „žaidžiantys slėpynių“ patys su savimi, kad tapo be galo sunku išgryninti pagrindines temas išlaikant tyrimo dalyvių pasakojimo autentiškumą nesuskleidžiant jo į priežasties – pasekmės „kalėjimą“. Šiame etape ypatingai norėjosi atramos ir lygsvaros taško besisukančiai galvai, užkylančiam kvėpavimui ir tirpstančioms galūnėms. Erdvę ieškojimams ir jų ribas kantriai palaikė darbo vadovė Dr. A. Matulaitė. (Iš tyrėjos dienoraščio 2024, kovas)

2.1.4. Tyrimo dalyviai ir imties pagrįstumas

Tyrimo dalyvauti buvo pakviestos moterys keliančios klausimus „Kur dingio aistra?“, „Kodėl nebenoriu mylėtis su savo partneriu (-e)“. Tyrimo dalyvių amžius ir seksualinė orientacija nebuvo svarbi. Kriterijai dalyvauti tyrime: patiriamas (patirtas) nenoras mylėtis partnerystėje.

Taigi tyrime dalyvavo savanoriškai į skelbimus atsiliepusios ar pagal pažįstamų rekomendacijas (nuoširdus ačiū jiems) pasikreipusios moterys patiriančios (patyrusios) nenorą mylėtis su savo partneriu (-e). Svarbu paminėti, jog tyrimo dalyvės kalbėjo apie asmenines patirtis heteroseksualiuose santykiuose, tačiau viena įvardino turėjusi intymius santykius ir su savo lyties partnere.

Skelbimai su kvietimu dalyvauti tyrime buvo patalpinti socialiniuose tinkluose įvairiose moterų grupėse. Skelbimo tekstas prisegtas darbo prieduose (1 priedas). Iš vienuolikos į skelbimą atsiliepusių moterų tyrime sudalyvavo septynios. Į kvietimą atsiliepė tikrai nemažai moterų, kas suponuoja, jog darbo tema išties aktuali, tačiau kadangi tema jautri ir labai intymi, leidžiu sau daryti prielaidą, kad išreiškusių norą dalyvauti tyrime skaičius, toli gražu neatspindi tikrojo problemos ir jos paliestų moterų masto. Vienaip ar kitaip, matant moterų susidomėjimą, kažkuri mano dalis slapčia pergalingai nusišypsojo tiems sakiusiems, kad niekas tokia tema kalbėti nenorės ir tyrimas paprasčiausiai nebus įgyvendintas. Aš tikėjau tyrimu nuo pat pradžių.

Tyrimo dalyvių amžiaus vidurkis 42,5 metai. Visos tyrimo dalyvės patyrusios ir/ar patiriančios nenorą mylėtis su savo partneriais, visos turinčios ilgalaikių santykių patirties ir/ar juose esančios, visos turinčios vaikų. Žemiau pateikiama 1 lentelė, kurioje atvaizduojami tyrimo dalyvių demografiniai duomenys. Svarbu paminėti, jog atsižvelgiant į tyrimo temos jautrumą ir siekį užtikrinti tyrimo dalyvių konfidencialumą kai kurie demografiniai duomenys pasirinkti atvaizduoti kategorijomis. Amžius kategorijos: 18-23, 24-29, 30-35, 36-41, 42-47, 48-53. Vaikų kategorijos: 1-2, 3-4, 5-6.

Tyrimo dalyvės	Amžius	Šeimisinis statusas	Vaikai	Lytinė orientacija
Tigė	48-53	Ištekėjusi	1-2	Heteroseksuali
Elektra	42-47	Išsiskyrusi – naujuose santykiuose	3-4	Heteroseksuali
Maja	42-47	Išsiskyrusi – naujoje santuokoje	5-6	Heteroseksuali
Star	42-47	Išsiskyrusi	3-4	Heteroseksuali
Alė	36-41	Ištekėjusi	5-6	Heteroseksuali
Meropė	42-47	Ištekėjusi	3-4	Heteroseksuali

Kelė	36-41	Išsiskyrusi – naujuose santykiuose	1-2	Heteroseksuali
------	-------	------------------------------------	-----	----------------

Lentelė 1 Tyrimo dalyvių demografiniai duomenys

Atsižvelgiant į tai, jog tyrime dalyvauti norą išreiškusių buvo kur kas daugiau, nei numatytas pradinis tyrimo dalyvių skaičius, tyrimo dalyvių atranka vykdyta tikslinės atrankos principu, strategiškai ir tikslingai atrenkant informatyviausius (angl. *information-rich*) atvejus (Patton, 2002). Svarbu paminėti, kad kokybinio tyrimo rezultatų pagrįstumas ir prasmingumas labiau susiję su pasirinktų atvejų suteiktos informacijos turtingumu bei analitiniais tyrėjo gebėjimais, nei su imties dydžiu (Patton, 2002). O mažesnis tyrimo dalyvių skaičius leidžia kiekvieną atvejį išnagrinėti giliau. Visos tyrimo dalyvės atitiko iš anksto apibrėžtus šio tyrimo atrankos kriterijus – pilnametės, patiriančios (patyrusios) seksualinį nenorą partnerystėje ir sutinkančios dalyvauti tyrime. Atsivėlgiant į tai, kad kokybiniuose tyrimuose siekiama suprasti kas bendra tyrimo dalyvių patirtyse - nesiekta imties homogeniškumo.

2.1.5. Tyrimo validumas ir etiniai aspektai

Kokybiniuose tyrimuose skiriami pirminiai (patikimumas, autentiškumas, kritiškumas ir vientisumas laikomi pirminiais validumo kriterijais) ir antriniai (aiškumas, vaizdingumas, kūrybiškumas, išsamumas, suderinamumas ir jautrumas) validumo kriterijai (Whitemore ir kt., 2001). Pasak Mays ir Pope (2000), neegzistuoja jokių mechaninių būdų panaikinti klaidų atsiradimo galimybę kokybiniame tyrime, tačiau yra keletas principų, padedančių padidinti tyrimo validumą. Atsižvelgiant į autorių rekomendacijas siekta:

- Nuosekliai ir sistemingai aprašyti tyrimo metodologiją, taip įgalinant skaitytoją įvertinti analizės tikslumą.
- Nuosekliai, nepertraukiamai ir kiek įmanoma atvirai reflektuoti, taip atskleidžiant tyrėjo ir tiriamo reiškinių ryšį.

Darbe išsamiai pateikti pasirinktos temos motyvai, asmeninės refleksijos, kuriose atsiskleidžia ir mano kaip tyrėjos santykis su tyrimo tema ir asmeniniai vidiniai bei kūno išgyvenimai tyrimo procese. Stengdamasi suskleisti bet kokią išankstinę žinojimą, kuris dažnai mūsų psichikoje atlieka mus saugančią poziciją, pati kaip tyrėja išlikau atvira ne tik tyrimo dalyvių pasakojimams, bet ir jų išgyvenamiems jausmams (emociniams ir fiziniams), norams ir poreikiams. Tokį atvirumo lygį išlaikyti įgalino atsiribojimas nuo bet kokios su tyrimo tema susijusios aktualios literatūros ar mokslinių tyrimų skaitymo. Aktualios literatūros apžvalga atlikta tik pasibaigus

duomenų analizės procesui. Negana to, išskylančios įžvalgos ir atsirandančios temos būdavo aptariamoms, susitikrinamos ir su darbo vadove Dr. A. Matulaite. Ši atrama labai prisidėjo nesusipainiojant ir išlaikant duomenų analizės nuoseklumą.

Darbe siekta išlaikyti ir etinius aspektus. Pagal Leavy (2014), tyrėjas, norėdamas išsaugoti tyrimo dalyvių psichologinį gerbuvį ir orumą, turi tyrimo dalyviams suteikti su tyrimu susijusią aktualią informaciją, gauti dalyvių sutikimus dalyvauti dar prieš prasidedant tyrimo procedūroms, o taip pat užtikrinti dalyvių anonimiškumą ir konfidencialumą, galimybę pasitraukti iš tyrimo bei suteikti galimybę susipažinti su tyrimo rezultatais. Atsižvelgiant į tai, tyrimo dalyvės buvo išsamiai supažindintos su tyrimo tikslu ir eiga, galimybe pasitraukti iš tyrimo, susipažinti su tyrimo rezultatais ir kitais aktualiais klausimais.

2.1.6. Pasiruošimas atlikti tyrimą ir patyrimai tyrimo metu

Pasirinkus teminės analizės metodą žinios papildomai buvo gilinamos dalyvaujant dr. Agnės Matulaitės vedamuose Fenomenologinių tyrimų instituto seminaruose „Teminė analizė“ bei „Giluminių interviu praktika“. Įgytos žinios išties pravertė tiek konstruojant tyrimą, tiek kuriant saugią ir atsiverti skatinančią erdvę tyrimo dalyvėms giluminių interviu metu, tiek aprašant gautus tyrimo rezultatus.

Pirmasis šio tyrimo interviu įvyko 2024 m. sausio 6 d., o paskutinis interviu 2024 m. vasario 27 d.

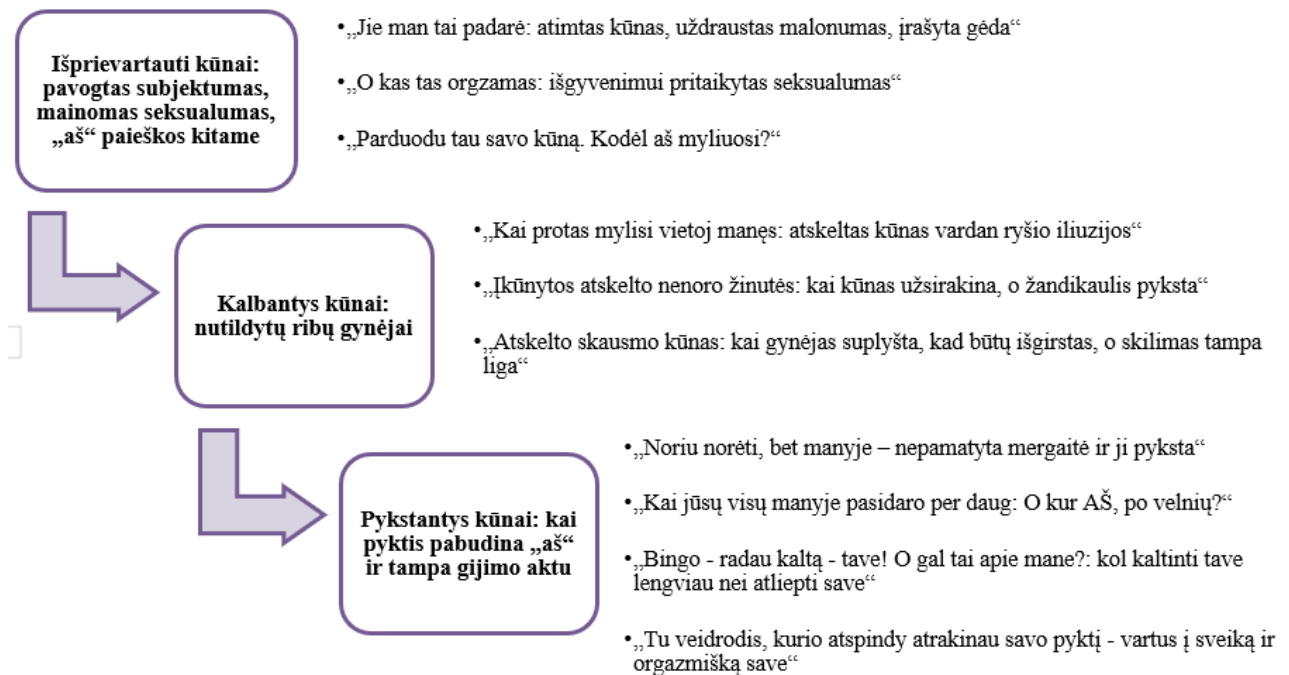
Interviu vyko jaukioje ir privačioje erdvėje. Neplanuotai vieną interviu teko atlikti tyrimo dalyvės mašinoje, tačiau tokios aplinkybės buvo sutiktos juoku. Dar viena tyrimo dalyvė išreiškė norą bendrauti jos pasirinktoje asmeninėje erdvėje – atsižvelgiant į tuometines moters gyvenimo aplinkybes, ko gero tai suteikė taip reikalingo papildomo saugumo ir kontrolės jausmo.

Siekiant tyrimo skaidrumo svarbu pažymėti, jog išsikeltas asmeninis tikslas *suskliauti visa žinantį protą, išankstines nuostatas patraukti į šoną ir ugdyti gebėjimą kaip įmanoma „skaidriau“ atspindėti, šiuo atveju tyrimo dalyvių, patyrimus ir vidinius išgyvenimus* – nebuvo taip lengvai pasiekiamas ir realizuojamas. Viso tyrimo metu teko pasitelkti sąmoningas pastangas išlaikyti vidinį stebėtoją budrumė, nes tyrimo dalyvių pasidalinimai buvo tiek labai turtingi savo daugiasluoksniškumu, tiek labai prieštaringi savo prigimtimi, kas neišvengiamai man kaip tyrėjai karts nuo karto kėlė asmenininius išgyvenimus. Dėl šios priežasties vyko nuolatinės refleksijos pasitelkiant tyrėjo dienoraštį, kuriame „pailsėti“ buvo suguldomos visos kylančios išankstinės prielaidos, nuostatos ir kiti vidiniai aspektai galintys paveikti duomenų analizę ar tyrimo aprašymą. Išsamesnė refleksija pateikiama darbo pabaigoje, skyriuje *Įkūnytas tyrimas, įkūnyta refleksija*.

Pačios nuostabai, išlaikyti atviro ir priimančio klausytojo poziciją interviu metu sekėsi tikrai gerai, kas leido mėgautis vykstančiais pokalbiais ir tyrimo dalyvėms pasijusti priimtomis ir tikrosiomis savo patyrimų ekspertėmis. Tokį teiginį galima iliustruoti vienos iš tyrimo dalyvių pasidalinimu po tyrimo: „*Ačiū už pokalbį. Net jei ir nebuvo plano, kad bus kažkoks terapinis efektas, bet turbūt pirmas kartas gyvenime, kai po panašaus dalyko jaučiu lengvumą ir ramybę. Dažniausiai visos terapijos baigdavosi vos ne dar didesniu išdraskymu, kalte ir jausmu, kad manęs taip ir neišgirdo. Tiek nedaug, pasirodo, reikia – išklausti neformaliai. Nežinau ko ir kaip jus moko, bet turbūt baisiausias dalykas – kai terapeutas reaguoja į tai, ką kalbi, formaliai ir paviršutiniškai (atseit, profesionaliai). Tada iš tiesų išeini dar didesnį traumoj... O jūs turit Dievo dovaną nebūti formali. Ačiū*“ (Tigė).

1.4. Tyrimo rezultatai

Atlikus pusiau struktūruotą, kartu su įkūnyta patirtimi, interviu, surinktų duomenų teminę analizę atrasta bendrų temų sistema atskleidžianti tyrimo dalyvių įkūnytas nenoro mylėtis patirtis. Nepaisant tyrimo dalyvių autentiškumo ir skirtybių išryškėjusios trys pagrindinės patyrimus jungiančios temos, iškilusios nepriklausomai nuo interviu klausimų: „Išprievertauti kūnai: pavogtas subjektumas, mainomas seksualumas, „aš“ paieškos kitame“; „Kalbantys kūnai: nutildytų ribų gynėjai“; „Pykstantys kūnai: kai pyktis pabudina „aš“ ir tampa gijimo aktu“. Pagrindinės temos ir potemės pateikiamos schemoje (žr. 1 pav.).

Pav. 1 Įkūnytų moterų nenoro mylėtis patirčių temų schema, „Moters seksualinio nenoro proceso potencialas“

Toliau aprašomos temos ir jas atskleidžiančios potėmės, aprašymus iliustruojant tyrimo dalyvių interviu citatomis (išskirta kursyvu). Tyrimo dalyvių kalba netaisyta. Žymėjimas „<...>“ nurodo, kad pateikta sakinio dalis arba dalis žodžių praleista.

2.2.1 Išprievartauti kūnai: pavogtas subjektyvumas, mainomas seksualumas, „aš“ paieškos kitame

Ši tema, netikėtai padiktuota pačių tyrimo dalyvių. Leidžiantis į prisiminimus, sąmoningai ar ne, tyrimo dalyvės atskleidžia nenoro mylėtis fenomeno išsiskleidimą skatinusius veiksnius, asmeninį santykį su intymumu (dažnai nulemtą dar iki pirmųjų seksualinių patirčių), motyvus skatinančius mylėtis, net tada kai tai tėra iš skausmą (fizinį, emocinį) keliantis veiksmas. Tyrimo dalyvių pasidalinimai suponuoja, jog nenoras mylėtis tai ne netikėtai išsiskleidęs, o iki tam tikro momento tiesiog neįsąmonintas fenomenas, nulemtas kompleksiškos išorinių veiksnių dermės neišvengiamai formavusios tyrimo dalyvių asmenybės, įsitikinimus, santykį su savais kūnais ir

intymumu. To pasekoje intymumas patiriamas kaip pareiga, išgyvenimo strategija, kūno „pardavimo“ aktas ir neribotam laikui atidedama galimybė patirti malonumą bei pasireikšti autentiškai savasčiai.

Klausant pasakojimų neapleidžia jausmas, jog vienas iš motyvų tyrimo dalyvėms dalintis asmeninėmis patirtimis yra poreikis pasiteisinti, būti suprastoms klausytojo ir gauti „išrišimą“ už tai kas buvo ir tam kas bus - gyventi pagaliau sau ir laisvai (tyrėjo pastaba).

Pirmojoje temoje atskleidžiamos potėmės „Jie man tai padarė: atimtas kūnas, uždraustas malonumas, įrašyta gėda“, „O kas tas orgzamas: išgyvenimui pritaikytas seksualumas“ ir „Parduodu tau savo kūną. Kodėl aš myliuosi?“

Jie man tai padarė: atimtas kūnas, uždraustas malonumas, įrašyta gėda

Šioje potėmėje, moterų istorijos atskleidžia nenoro mylėtis fenomeną ne kaip staiga ištikusią patirtį, bet kaip ilgalaikį, daugialypį, istoriškai ir kultūriškai formuotą procesą. Moterų pasidalinimai atveria, kaip intymumo suvokimą, nuo ankstyvos vaikystės formavo gėdos, kaltės, nesaugumo jausmai, patirta prievarta bei informacijos stoka apie seksualumą. Asmeniniai intymūs išgyvenimai čia tampa ir kolektyvinėmis patirtimis, veikiamomis kartu perduodamos traumos, religijos ir sociokultūrinių dogmų, o su jomis ir seksualumo tabu.

Bandant suprasti tyrime aprašomo fenomeno priežastis, tyrimo dalyvės pakviečia keliauti laiku supažindinant (susipažįstant pačioms) su jame paslėptais gyvenimo įvykiais, momentais, kurie formavo jų vidinį santykį su intymumu ir savo pačių seksualumu, vėliau kaip kraitį atsineštą į kuriamus santykius su partneriais ir tarsi pačioms netikėtai atsiskleidusį nenoru mylėtis.

Kalbant apie kūniškas patirtis laikas tarsi neegzistuoja, „tada ir dabar“ sąvokos tyrimo dalyvių pasidalinimuose įgauna reikšmę tik atkūrus santykį su savo kūnu, įvykus asmeninių poreikių įsisąmoninimui, priėmimui ir atliepimui. Todėl ko gero nenuostabu, kad tyrimo dalyvės taip entuziastingai nusiteikę pasidalinti savo patirtimis, interviu dieną prisėdę ant sofutės netikėtai tarsi sutrinka „*Tai vat nežinau kurios nuo kurios vietos pasakoti <...>*“ (Tigė, 10). Nors „kaltojų paieška“ kalbant apie nenorą mylėtis beveik visų tyrimo dalyvių pasidalinimuose sėkmingai vainikuojama vieno „kaltojo (partnerio) karūnavimu“ (apie tai plačiau temoje „Pykstantys kūnai: kai pyktis pabudina „aš“ ir tampa gijimo aktu“), vis dėl to kalbintos moterys, sąmoningai ar ne, šias paieškas vykdo keliaudamos savo gyvenimo istorijų vingiais prasidedančiais ankstyvoje vaikystėje, paauglystėje. Dar nepradėjus kalbėti kai kurių užtikrintumas „ką pasakysiu“ išsisklaido, o bandant laikytis susigalvoto „scenarijaus“, galimai paremto gyvenimo patyrimų eigoje įtikėtais atsakymais, paaiškinimais ir įžvalgomis, jaučiamas minties nestabilumas ir gravitacijos stoka. Pastebėjau, jog pokalbiai įgaudavę stabilumą ir harmoniją tik tuomet kai kalbintųjų pozicija iš „žinančiosios“ nepastebimai pasikeisdavo į „ieškančiosios“. Šios paieškos nors ir eklektiškos, šokinėjančios nuo

konkrečių objektų (partnerių, gyvenimo įvykių) iki efemeriskų skirtingų visuomenės laikmečių ore sklandžiusių nuostatų instaliuotų į kalbintųjų asmeninius identitetus kiekvienu nesąmoningu įkvėpimu, padiktuoja visai neplanuotą, tačiau ko gero neišvengiamą interviu struktūros korekciją – reikšmingą vietą pasidalinimuose apie patiriamą (patirtą) nenorą mylėtis užima tyrimo dalyvių gyvenimo istorijos. Alė, jaukindamasi „ištikslinantį apsinuoginimą“ nerimastingai juokiasi ir tarsi ruošia mane (save) pasakojimui apie savo kelionę „*Nenoras. Nenoras. Nenoras (juokiasi). Noras ir nenoras. Nu labai įdomi tokia, man turbūt apie vis tiek apie visą kelionę taip galvoje.*“ (Alė, 19-20). Šis apšilimo, manęs (savęs) paruošimo atsakymų paieškoms momentas būdingas ir kitoms tyrimo dalyvėms.

Kalbant apie nenorą mylėtis, šios tyrimo dalyvių atsakymų paieškos pasitelkiant savo istoriją suponuoja, jog nenoro mylėtis fenomenas galimai nėra netikėtai ištikęs, statiškas reiškiny, o lėtinis ir dažnai nepastebimas procesas, savyje talpinantis galybę didelių ir mažų, tačiau reikšmingų patirčių „*Nu ten daug sluoksnių ar ne kodėl kodėl tokios mano įsitikinimai buvo.*“ (Maja, 88), kurių dalis dažnai lieka pasislėpusios laike ir/ar išstumtos sąmonės užkaboriuose „*Ar tai yra kažkokie tai dalykai, kurių aš dar neatsimenu.*“ (Tigė, 288-289). Nėgana to nenoro mylėtis fenomeno procesas labai individualus ir unikalus kiekvienos tyrimo dalyvės patyrimas „*Tai mano asmeninė (pabrėžia) patirtis kas liečia intymumą su vyrais turbūt vis tiek reikia pažiūrėt visą tą istoriją, nes tai turbūt kažkiek gal irgi parodys.*“ (Maja, 76-77).

Tyrimo dalyvės savo pasakojimuose išryškina keletą aspektų turėjusių reikšmingą poveikį jų pačių seksualumo, lytiškumo formavimuisi. Ko gero pamatinis veiksnys moters seksualinio identiteto formavimuisi ir moters gebėjimui mėgautis lytiniu gyvenimu – laikmetis „*kiti laikai, tarybiniai*“ (Tigė, 13), kuomet minimi su lytiškumu susiję aspektai formavosi ir jam būdinga „drąsa“ kalbant (patiriant) intymumą „*Dabar tai vienodai rodytų, tada tai buvo O*“ (Tigė, 88). Pastarieji neišvengiamai diktavę ir kalbintų moterų tėvų „etiketą“ šia tema, kuris deja neįgalinės suteikti atsakymų į klausimus susijusius su kūnu ir intymumu „*Iir po to jie kai išaugo, mes išaugom, mes neturim žodyno kalbėt su savo partneriais apie intymumą ir seksą. Nes mes nekalbėjome su tėvais*“ (Elektra, 14-15); „*<...> supratimas kaip su vyrais bendrauti ir vaikiškas. <...> supratimą apie kūniškus santykius turėjau taip sakant iš knygų. <...> Aš turėjau nulį žinių apie tai*“ (Tigė, 14; 20-21; 61).

Augant laikmetyje turinčiame savus moters kūniškumo ir seksualumo „standartus“ ir jų primetus lūkesčius moters seksualumui „*Buvau gera mergaitė*“ (Tigė, 21), neišvengiamai formuotos ir stigmatizuojančios, atskirtį su intymumu bei savo kūnu skatinančios visuomenės, o taip ir tėvų pažiūros „*Augau paprastoj šeimoj. Aišku kur nekalbam apie seksą ir išvis čia gėda ir ką tu čia neduok dieve kažkas išgirs. Pas mane mėnesinės prasidėjo vienuolikos. Man pasakė čia kaip purvina, čia niekas neturi žinoti ir čia gėda, ne duok dieve tėvas sužinos ir taip toliau.*“ (Elektra, 327-329). Šios

primestos pažiūros ne tik įsirežusios tyrimo dalyvių protuose, tačiau giliai įsišaknijusios gėdos ir kaltės jausmais psichikoje „*pirmiausia tai man žiauriai gėda buvo... kai jis pradėjo pas mane vaikšioti ir pasilikinėt. <...> Man buvo baisu, man buvo gėda, kad kažkas kažką išgirs, kažkas kažką pamatys, kažkas kažkur tai, žodžiu.*“ (Tigė, 61-62; 64; 79-83) laužė ir jų kūnus „*Nes visi viską mato, visi viską žino, visiems viskas kaip ten sako ant nosies. <...> ten buvo toks tiesiog, nu surakindavo nuo tos, tos būsenos ar nuo to, kad čia kažkaip kažkas tokio* (Tigė, 64-66).

Tyrimo dalyvės užsimena ir apie religijos daromą poveikį besiformuojančiam vidiniam santykiui su intymumu „*Dar bažnyčia savo.*“ (Maja, 88). Šis savu laiku itin stiprią ir dogmatišką įtaką žmogaus (ypatingai moters) seksualumo identitetui turėjęs konstruktas tyrimo dalyvių aptariamas dviem aspektais. Pirmasis – malonumas yra nuodėmė. Šis naratyvas ypatingai klaidinantis kalbant apie seksualumą, intymumą ir juose slypinčias dovanas. Nepažinę savų kūnų, gėdintos ir kaltintos, moterys, seksualinių sueičių metu nepatirdamos malonumo, vos užgimstantį klausimą „ar tai viskas?“ numalšina indoktrinuotais svetimais balsais „*Ir šiaip tai pagal bažnyčią negalima (malonumo) ir gal ir gerai, kad to nėra.*“ (Maja, 199). Religiją, pasakodama savo istoriją, pamini ir Alė atskleisdama dar kitą religijos dogmų veikiamą intymumo naratyvą, kuomet noras mėgautis intymumu „*Dieve, ten tiesiog į santuoką žmonės atėję ir ten tokia „Ooo“, žinai „Viskas, viskas. PAGALIAU. Galima“. Kiek džiaugsmo.*“ (Alė, 78-79) aptemdomas draudimo naudoti kontraceptines priemones „*<...> katalikam labai sudėtinga, nes ateini į santuoką irgi pagal bažnyčią tu turėtum taikyti nu kaip šeimos planavimo būdą natūralų šeimos planavimą. Jisai tarsi vienintelis jau... susituoki ir kiek jau sulaukti vaikų pagal Dievo valią.*“ (Alė, 58-60). Pokalbio eigoje, Alė įvardina religijos suteiktą, tačiau daug pastangų reikalaujančią, galimybių kontroliuoti nėštumą „*Tai viena versija kiek Dievas duos, kita versija, kad būt tas natūralus šeimos planavimas, yra variantas (balsas žemyn, sulėtėja).*“ ir asmeninės atsakomybės trūkumo jomis nuosekliai sekti neplanuotas pasekmes: „*Tai ten būdavo tokie etapėliai. Nu kai pastebiu. Tada vėl nestebiu. <...> Tada ten biškį pagal nuojautą, kad dabar čia jau tas etapas kai labiau būtų galima, o čia tas kai negalima... (įkvepia, iškvepia) nu ir galų gale išėjini iš ribų (Įkvepia) ir (Iškvėpdama) tų vaikelių pabyra. <...>*“ (Alė, 62-63; 79-83). Šios pasekmės viduje pasėja intymumo baimę ir norą apsaugoti save nuo nepageidaujamų nėštumų „*Ne, ne tu negali įeit. Tu vėl mane apvaisinsi. Ką??? Ne ne ne, neprisiliesk prie manęs.*“ (Alė, 483-484).

Iki šiol aprašyti tyrimo dalyvių įvardinti veiksniai formavę negatyvias nuostatas tiek į asmeninį savęs kaip seksualios būtybės suvokimą tiek ir santykį su intymumu, man kaip tyrėjai, jau ryškėja kaip labai subtilios ir sunkiai apčiuopiamos, tačiau itin paveikios prievartos formos. Prievartos tema kai kurių tyrimo dalyvių pasidalinimuose atsiskleidžia ir seksualinio smurto patirtimis. Elektra seksualinę prievartą patyrusi ne kartą „*Aš buvau, 11 metų mergaitė. <...> mane išprievartavo 3 draugai, trys berniukai (pasako, lyg įprastą dalyką). <...> Man buvo 15 metų <...>*

mane išprievartavo, bet šį kartą ir fiziškai sumušė ir skandino <...>. Žiauriai, tiesiog žiauriai.“ (Elektra, 27-30; 55-62). Apie šią patirtį moteris kalba lengvai, tarsi nutolusi (ši atitolimo nuo asmeninių patirčių pozicija išryškėja ir kitų tyrimo dalyvių pasidalinimuose vėlesnėse temose). Nepaisant šio atsitapatinimo, patirti siaubingi išgyvenimai, tyrimo dalyvės teigimu, užkirto kelią savo seksualumo pažinimui ir paliko įspaudus vėliau jau suaugusios moters intymiam gyvenimui „<...> aš turbūt net neieškojau to supratimo to seksualumo, nes aš jau pasakiau sau penkiolikos, kad aš sulaužyta, kad aš jau sužalota, čia neįmanoma atsistatyt, kad aš visą gyvenimą tokia būsiu..“ (Elektra, 97-100; 282-284). Tigė ankstyvoje vaikystėje patyrusi seksualinį priekabiavimą, apie kurį pasakoja šypsodamasi svarsto, jog daug metų išgyventas netenkinantis santykis su intymumu galbūt susijęs ir su tuo „Kažkodėl viskas atsiremia į seksualinės prievartos temą.<...> vaikystėje man buvo kokie trys metai, nu ir aš turėjau tokio seksualinio priekabiavimo patirtį (sako šypsodamasi)“ (Tigė, 285; 290-293). Šie jautrūs ir atviri Tigės ir Elektros pasidalinimai apie patirtą seksualinį smurtą iškelia dar vieną labai svarbų aspektą, turintį lemiančios įtakos besiformuojančiam santykiui su intymumu – tėvų auklėjimo ir reakcijų į patiriamus vaiko sunkumus poveikis. Tigė dalinasi, jog pats seksualinis smurtas galimai nebūtų toks traumuojantis jeigu ne artimųjų reakcija „Ir tas visas vaizdelis, nu čia tai būtų pusė velnio tiesą sakant. Bet tas visas vaizdelis buvo visos mano šeimos akivaizdoje. <...> Visiems buvo labai linksma.“ (Tigė, 305-307). Pastarųjų juokas ir pašaipos vėliau, jaustos kaip retraumatizuojanti patirtis, po kurios iš savęs ir savo santykio su intymumu nieko kito tikėtis ir negalėjo „Mane visada gąsdino, kad ateis diedas ir <...>, jeigu tu ten kažką blogai darysi. Ir aš aišku isteriškai klykdavau ir visiems būdavo labai linksma. <...> O ko tikėtis po šito?“ (Tigė, 310-312). Elektros patirtos tėvų reakcijos į išgyventus prievartavimus buvo ne ką mažiau skausmingos ir įsirežiančios besiformuojančioje savivokoje „Ir jie mane žiauriai sudaužė už tai. <...> Ir mane visą laiką žemindavo tėvai ir sakydavo kad čia tu, čia tavo kaltė.. <...> kad aš moteris, kad aš parodžiau, kad aš skleidžiu, kad aš uodegą pakėliau ir taip toliau.“ (Elektra, 38; 42-44). Šios reakcijos pasėjusios abejones savimi pačia ir savo kūnu „<...> man jau įkalę į galvą, kad aš bloga, nešvari <...> ir aš augau su tuo“ (Elektra, 53-54). Augant dogmatizuojančiame ir stigmatizuojančiame lauke, kuriame patiriama nuolatinė prievarta prieš tave, tavo vidinius impulsus ir tavo kūną formuojasi iškreiptos sąsajos su intymumu – skausmas (fizinis, emocinis) ir malonumas tampa tarsi neatsiejamu duetu. Tigės patirta motinos dėmesio stoka ir perversinis seksualinis malonumas, kaip ji pati įvardina, sulaukus pastarosios pykčio, užsifiksavęs kaip pirmą kartą vaikiška erotinė patirtis „<...> tame buvo kažkoks perversinis seksualinis malonumas. <...> jinai mane prilupo, bet jinai tenai sėdėjo šalia su diržu ir ten skaitė moralą. Ir man skaudėjo ir aš blioviau aišku, bet tame buvo kažkoks malonumas, kad jinai mane bent jau mato. Ir tai yra kažkaip susiję ir su būtent seksualumo tema. Nes aš atsimenu tą kaip kažkokią tai tokią nu pirmą kartą vaikišką erotinę patirtį.“ (Tigė, 481-501).

Nuojautą, jog vienos moters nenoras mylėtis yra ilgalaikio proceso keletos (o gal keliolikos) kartų moterų gyvenimų ir patyrimų istoriniame kontekste rezultatas vainikuoja Tigės įžvalga „<...> *jaučiuosi, kad ko gero ne tai, kad savęs, bet tai yra turbūt net kažkoks tai giminės prakeikimas, kultūrinis prakeikimas. Apskritai, bendras. Nes, nu mano kartos moterys iš esmės tai mes taip buvom auklėtos. Mūsų mamos buvo pokario ir karo mamos. Nu ir ko iš jų tikėtis, kad jos ten rūpinsis vaiko emocija kažkokia tai būseną ar ten dar kažkas tai. Va. Ir nu, kad iš esmės mes atidirbinėjame tą karmą, kuri buvo suakumuluota per kartų kartas turbūt.*“ (Tigė, 738-744).

Apibendrinant tyrimo dalyvių pasidalinimus atsiskleidžia, kad nenoras mylėtis ne paprastas seksualinio atsako nebuvimas, bet gilus, traumuojančių patirčių, sociokultūrinių normų, auklėjimo ir religinių įsitikinimų suformuotas reiškinys. Moterų pasidalinimai apie anksstyvas patirtis atskleidžia jose slypint pirmuosius santykio su intymumu pažeidimo aspektus: įteigtas gėdos jausmas, patirta fizinė, emocinė ir seksualinė prievarta. Ši potėmė liudija kaip moters kūnas buvo atimtas, malonumas tapęs gėda ir tabu, o ryšys su savimi ir savo kūnu – nutrūkęs.

O kas tas orgzamas: išgyvenimui pritaikytas seksualumas

Ankstesnėje potėmėje tyrimo dalyvės, kalbėdamos apie jas formavusius aplinkos veiksnius ir patirtis, užsimena apie dar iki partnerystės susiformavusį komplikotą santykį su seksualumu ir intymumu. Šioje potėmėje moterys atvirai kalba apie motyvus atvedusius į romantinius santykius, pirmąsias intymumo patirtis, kuriose seksualumas dažnai nebuvo malonumo, o veikiau socialinio prisitaikymo, pabėgimo ar savęs nepažinimo padiktuotas veiksmas ir kaip visa tai dar labiau iškreipia ir taip sutrikdytą savivoką, užfiksuoja negatyvius įsitikinimus apie intymumą, savus kūnus ir teisę į juos, o galimybė pažinti intymumo malonumą tarsi lieka atidėta neribotam laikui.

Jau pirmojoje šios temos potėmėje galima nujauti, jog tyrimo dalyvės pažinti save ir suprasti savo seksualinius poreikius tarsi neturėjo erdvės ir tinkamų sąlygų. Ko gero nenuostabu, jog beveik visos tyrimo dalyvės nurodė, jog pirmieji partneriai tapo ir ilgamečiais gyvenimo palydovais „<...> *aš turėjau vieną vyrą, kuris buvo pirmas mano vaikiną, pirmas bučinys, pirmasis intymumas, pirmi santykiai lytiniai ir mes daug metų kartu gyvenom.*“ (Maja, 78-80). Tyrimo dalyvės atskleidžia, jog santykių kūrimo motyvai ne visada buvo lydimi aistros ar įsimylėjimo „*Bet mūsų tas mylėjimas.. nu aš jam niekada tokios didžiulės aistros nejaučiau.. nu kaip.. kaip kaip vyrui.*“ (Star, 93-94), o dažnai apipinti dvejonėmis „<...> *aš labai dvejojau dėl santykio su pirmu vyru. <...> galvojau Kažkaip biškį negerai. Nes lyg ir ne taip turėtų būt pagal visas knygas*“ (Maja, 135-136) ar skatinamos neįsisąmonintos inercijos (nepaisant suklusti verčiančių ženklų) „*Tas ženysimės irgi buvo praktiškai aš jam pasipiršau. <...> aš galų gale sakau „Tai ką nors.. darom ką nors, nedarom? <...> Nu čia jau kaip čia galiu pasakyti – krokodilas. Jeigu jau sykį kažką įsikandai tai ir viskas.*“ (Tigė,

47-49; 123-124) ir/ar siekio pabėgti „<...> iškart ištekJau, nes aš supratau, kad man reikia išeiti iš..(tėvų namų)“ (Elektra, 72). Noras pabėgti į santykį (partnerį) aktualizuotas stebint tėvų tarpusavio santykius ir santykius su dar besiformuojančiomis pačių asmenybėmis. Šiuo aspektu partneriai regis pasirinkti kaip siekis ištesėti duotą pažadą sau „mano šeimoje taip nebus“ „Va tai ko aš visad vengiau matydama tėvų barnius, tėvų konfliktus, sakiau - pas mane nesipyks. Ir aš susiradau pirmą vyrą kur mes nesipykom.“ (Maja, 394-397); „<...> ištekJau už vyro, kuris be galo mane mylėjo, žinojo mane labai ilgą laiką, <...> buvo labai labai graži šeima.“ (Elektra, 90-94). Vis dėl to saugumą teikiantys, iš pažiūros logiški pasirinkimai, persipynę su asmeninėmis ankstyvo gyvenimo patirtimis formavusiomis pačių vidinius pasaulius, remiantis tyrimo dalyvių pasidalinimais, neįgalino patirti aukščiausio pasitenkinimo intymiaame gyvenime „<...> mes turėjom seksą, mes mylėjomės ir aš turėjom visą laiką noro to sekso. Bet aš nežinojau kas yra orgazmas <...>“ (Elektra, 97-98); „Bet nebuvo ir tos aistros. Aš gyvenau kaip šiltnamyje sakydavau.“ (Maja, 394-397). Vietoj to - gėda, nusivylimas savimi ir savo kūnais čia dar labiau sustiprėja „<...> ir aš visą laiką galvojau, kad aš sulaužyta, kad man kažkas tai ne taip.“ (Elektra, 98-99); „Ir aš tada galvojau, kad aš esu turbūt frigidiška ir kažkaip aš neturiu potraukio vyram.“ (Maja, 80-81) , o malonumo ir mėgavimosi intymumu stoka užantspauduojama neribotam laikui „<...> dvidešimt metų aš buvau įsitikinusi, kad aš negaliu patirti fizinio malonumo mylėjimosi.“ (Maja, 115-116). Žiūrėdamos į savo santykius retrospektyviai tyrimo dalyvės įvardina santykius kaip dar vieną ribojantį veiksnį pažinti save ir tyrinėti intymumą „<...> Va, nes nu šiaip aš tarsi nelabai ir pažįstu kažkokių kitų.. Kitų būdų gyvent, kažkokių kitų santykių, nes nebuvo tų santykių kitų. Aš neturiu kitų santykių patirties kaip tik su juo <...>“ (Tigė, 691-694) ar save santykyje su vyrais „Bet gal aš tiesiog ir neturėjau tos galimybės pažinti kitokios kitokios savęs santykyje su vyru, nes tiesiog jis buvo vienintelis vyras man. Tai..“ (Star, 94-96). Būtent pirmuosiuose santykiuose išryškėja tyrimo dalyvių savęs ir savų poreikių pažinimo stoka įgalinusi dar vaikystėje užgimusią prievartą (iš aplinkos) prieš savus kūnus ir seksualumą tęstis ir partnerystėje (ryškėja ir neįsisąmonintos prievartos prieš save momentai) „<...> tas seksualinis gyvenimas buvo kreivas nuo pat pradžių <...> Norėdavo jis dalykų, kurie man buvo, nu tiesą sakant ne visą laiką ne visai priimtini.“ (Tigė, 56-57; 96-97). Klausant tyrimo dalyvės pasakojimo apie besiformavusį santykį su intymumu atsiskleidžia ir patiriamas bejėgiškumas ir gebėjimo apginti savo kūną stoka „<...> ir ir ir ne tik tai, kad nori, bet ir taip kaip jis nori norėt. Ir varianto, kad nu aš kažkaip galiu pasakyt „ne“ kaip ir nebuvo.“ (Tigė, 90-93).

Kaip kad tada, nuo jų pačių pasirinkimo nepriklausančiame laikmetyje, šeimose veikiuose to meto visuomenės normų ir standartų, tyrimo dalyvių pasakojimuose apie pirmuosius santykius jaučiama ta pati pasyvi, laisvos valios stokojanti, bejėgystės lydimą poziciją. Ko gero nenuostabu, kad stokoiant sąmoningumo (savęs ir savo tikrųjų poreikių pažinimo) kuriant savas realybes pirmosios intymumo patirtys buvę negatyviai fatališkos „Čia buvo ir pirma patirtis ir pirma trauma

tiesą sakant.“ (Tigė, 35) formuojantis asmeniniam santykiui su intymumu ir pačių seksualumo pažinimui daugybei metų. Tai kas galėję būti malonumo šaltiniu virtę pareiga, kuri niekaip neįgalinusi norui mylėtis skleisti „<...> *tas intymumas būdavo pareiga ir mmm kažkoks tas malonumas gi neskauda tai jau gerai (nusijuokia).* Tokiam lygy. <...> *Kas yra noras mylėtis apskritai kaip toks aš tai supratau tikrai kai aš antrą vyrą sutikau.*“ (Maja, 90-94). Prisimindamos save intymiai netenkinančiuose santykiuose tyrimo dalyvės aptinka ir pasiteisinimų, kurie laikę juose, o šiai dienai kelia juoką *“Aš į priekį iškėliau kitą, kad kita yra svarbu. Kad draugystė yra svarbiau ir nėra čia ko kito norėti (juokiasi).*“ (Maja), ir pasimetimo savo lytiniame identitete „<...> *Aš gi nesuprantu kas man vyksta, tada nesuprasdavau - aš įsimylėjau moterį. <...> aš ją suviliojau - mes turėjom tris metus seksą. Aš – būdama ištekęs, turėdama jau vyrą.*“ (Elektra, 259-261).

Tik įgiję kitokią intymią patirtį, pažinę savo seksualumą ir savo kūnus, tyrimo dalyvės pripažįsta, jog nepaisant atsakomybės dalies už netenkinantį lytinį gyvenimą, kuri atitenka partneriui, vis dėl to pačios nepažinoję ir nemokėję valdyti savo seksualumo „<...> *ta energija manyje visą laiką buvo.. aš tiesiog nemokėjau ją interpretuoti kodėl ir kaip ją naudoti. Ir man prireikė tiek metų, <...> suprast, kad čia tokia jėga.*“ (Elektra, 262-264); „<...> *tas seksualumas tokia iš vienos pusės lyg ir daug, viskas verda ir viskas burbuliuoja. Iš kitos pusės aš nelabai suprantu ką su tuo.*“ (Tigė, 180-181). Manęs kaip tyrėjos nestebina ši išpažintis prisimenant pirmojoje potemėje aprašytus autentišką savastį, kūnus ir seksualumą laužančios aplinkos veiksmus „*Seksualinės energijos tarsi daug, bet jiniai kažkokia visiškai absoliučiai sulaužyta, sutraumuota.*“ (Tigė, 183-184). Skaldytos, gėdintos, kaltintos, spraustos į rėmus neatitinkančius tikrųjų savasčių, t.y. patyrę kone viską kas įmanoma moters vientisumui, o taip ir seksualumui suardyti, tyrimo dalyvės ne tik nepažinę savo seksualumo, tačiau ir išmokę jo bijoti „<...> *nuo aš ko gero net pati šiek tiek prisibijau tos savęs kada jau susilieja. <...> Tame laisvės daug, bet kame problema - visą laiką už tą išraišką aš visą gyvenimą buvau baudžiama. Nu nuo ankstyvos vaikystės.<...> Jo. Ir kažkiek, nu aš taip įtariu, kad aš ko gero pati tos savo energijos (seksualinės) prisibijau.*“ (Tigė, 482-486). Nepažįstant ir bijant savo seksualumo imama jį sublimuoti „*Nu aš pramokus su ja (seksualine energija) draugaut, nebebijot. Bet pramokau galbūt tokiam, nu tokiam sublimaciniam variante. <...> yra yra tas įspaudas kad tarsi „ne“*“ (Tigė, 564-566), o to pasekmė žala organizmui *“Sublimuoju. Sakykim irgi, bet tai baigiasi kuo. <...> nu viskas kas per daug yra blogai. <...> Ir aišku tas žaloja organizmą..*“ (Tigė, 266-270).

Apibendrinant, vaikystėje ir paauglystėje patirta prievarta prieš savus kūnus ir jų seksualumą keliauja kartu ir į pirmąsias intymias patirtis bei santykius. Stokojant savasties vientisumo, taip būtino sveikam seksualumui, bijant menkiausių jo apraiškų, kuriami santykiai ir intymios patirtys paremti ne tiek aistra ar įsimylėjimu, kiek noru pabėgti, susikurti norimas realybes, išlikti, įtikti. Orgazmas šioje moterų realybėje, kur asmeninis seksualumas jaučiamas kaip svetima, baimę kelianti jėga, nepasiekiamas. Tik žiūrėdamos retrospektyviai, atsigręžusios į save ir įgiję pozityvios seksualinės

patirties tyrimo dalyvės suvokti seksualinę energiją kaip vidinę jėgą, kurios pažinimas buvo kadais sutrikdytas.

Parduodu tau savo kūną. Kodėl aš myliuosi?

Šioje potemėje atsakoma į tyrimo dalyvių pasidalinimuose apie seksualinio gyvenimo patyrimą būnant santykiuose nebyliai iškilusį klausimą „Kodėl moterys mylisi?“, net kai to nenori, jaučia pasišlykštėjimą ar skausmą. Tyrimo dalyvių pasidalinimai atsiskleidžia giluminę motyvaciją, dažnai neįsisąmonintą ir lydimą ne kūniško troškimo. Seksualinis aktas čia tampa ne malonumo siekiu ar išraiška, o priemone – išlikti ryšyje, įtikti, patvirtinti savo reikšmingumą, atliepti visuomenės normas.

Tyrimo dalyvės, kaip jau pristatyta ankstesnėse potemėse, patyrę tiek subtilias tiek tiesiogines prievartos formas jų savasties ir kūnų atžvilgiu, nešiodamosi savyje neprašytai susiformavusias negatyvias nuostatas sekso atžvilgiu „*Ir nelabai suvokiau kaip galima to norėti ir ko to norėti. Pats seksas kaip toks atrodė nu savotiškai blogis gal*“ (Maja, 87-89) vis tiek atvėrę savo kūnus intymioms sueitims.

Mane kaip tyrėją labiausiai pribloškęs ir nuliūdinęs tyrimo dalyvių įvardintas motyvas mylėtis – nežinojimas, jog galima nenorėti mylėtis „<...> *kažkada gyvenime net nežinojau, kad galima nenorėti mylėtis. <...> Aš nežinau ar aš ten visada norėdavau. Bet turbūt įsivaizduodavau, kad nu tiesiog vienintelis egzistuoja galimybė. Taip visi žmonės visada nori mylėtis.*“ (Alė,).“ (Alė, 378-379; 383-385); „*mylėdavausi <...> kadangi kitaip nežinojau, kad galima*“ (Maja, 174-175). Šis prisipažinimas tik dar labiau išryškina kaip stipriai aplinkos veiksniai įtakoję besiformuojančios moters vientisumą, atitolinę jas pačias nuo savęs ir savų poreikių – klausimams „Ko tu nori?“ vietos nėra - ne tik atliepimo, bet ir elementaraus išgirdimo. Komandos ką turi daryti instaliuotos. Net ir tos tyrimo dalyvės, kurios žinoję apie egzistuojančią opciją (nesimylėti), genamos viduje apsigyvenusių svetimų balsų „<...> *jeigu vyras nori tai moteris privalo norėti <...>*“ (Tigė, 91), partnerio poreikius ir socialines normas „*Mums reikėtų (pasako labai garsiai ir šaižiai), nes sveikos poros statistiškai nu kiek mylisi, du kartus ten per savaitę? Nu, reikėtų. Reikėtų.*“ (Meropė, 153-154) prioretizuoja aukščiau savųjų. Nekvestionuoti to kas vyksta ir kaip vyksta intymiuose gyvenimuose išmokę, tyrimo dalyvės net ir budinančia informacija „<...> *aš tada iš jos pirmą kartą išgirdau, kad galima nenorėti mylėtis su vyru.*“ (Alė, 383), surezonuojančia viduje išsiskleidusiu nenoru mylėtis „*Ir man tas biškį atidarė kažkokią čakrą <...>*“ (Alė, 385-386) linkę abejoti ir/ar minimizuoti „*Ar tai sustiprėjusios savistabos rezultatas ar tiesiog išorinės informacijos poveikis?*“. Vengimas įsisąmoninti asmeninį nepasitenkinimą intymiais santykiais, o galbūt baimė neatitikti lūkesčių įgalina iškęsti „<...> *atbūti ir žmogus padaro savo reikalą ir žodžiu baigiasi.*“ (Maja, 232-233), ištoleruoti ir atlikti pareigą, randant

net pačių absurdiškiausių argumentų tai daryti „*Va tas intymumas būdavo pareiga ir mmm kažkoks tas malonumas gi neskauda tai jau gerai (nusijuokia).*“ (Maja, 92-93).

Tarp tyrimo dalyvių pasidalinimų kodėl mylisi, net ir tų, kurios pripažino, jog kartais mylėdamosi patirdavo ir kažką gero „*Ne tai, kad man tai labai patiko bet buvo, būdavo kartais ir kažkokių tai gerų dalykų ir noro ir visa kita.*“ (Tigė, 214), vis dėl to nenuskambėjo nė karto motyvas patirti orgazmą „*Intymas buvo malonus, bet jisai nesibaigdavo tais kažkokiais ten orgazmais, nebuvo jų.*“ (Meropė, 497). Šitai, bei tai, kad tyrimo dalyvės savo pasakojimuose kelių sakinių skirtumu kartais pateikdavo kardinaliai skirtingus mylėjimosi motyvus „*Ne tai, kad man tai labai patiko bet buvo, būdavo kartais ir kažkokių tai gerų dalykų ir noro ir visa kita.*“ (Tigė, 214), „*Bet bet bent jau bent jau kažkaip neskaudėjo tai...*“ (Tigė, 215) kelia nuojautą, jog tikrosios priežastys galimai įvardinamos kiek subtiliau ir/ar slypi giliau.

Taigi mylėjimasis siekiant atlikti pareigą, atitikti visuomenės lūkesčius, „išdirbtas“ seksualumas vardan geros šeimos statuso „*<...> pas mus nebuvo labai reikia to ritualo, bet pamenu buvo išdirbta. <...> sugalvodavau kažkokių tai sekso ten kažkur tai, nes aš galvoju čia aš palaikydama tą ugnį šeimoj, kad bus labai labai gera šeima.*“ (Elektra, 525-529), keliantis susijaudinimą pačiai nuo savęs „*Tu susijaudini nuo savęs. Nuo savo užsikūrimo, nuo savo planavimo.*“ (Elektra, 534-536) tėra tikrųjų mylėjimosi motyvų ledkalnio viršūnė. Tolimesni tyrimo dalyvių pasidalinimai atskleidžia, jog „normų“ sekimas nėra toks aklas kaip gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio, toks elgesys ir savęs auکوјimas slepia baimę neatitikti kitų lūkesčių „*<...> jausmas, kad nu va, vis dėlto viskas tvarkoj, yra ir aistra, yra ir malonumas.*“ (Meropė, 161-162) ir motyvą atliepti savęs reikšmingumo patyrimo „*aš norėdavau sekso apskritai turbūt <...> Gal per seksą aš turėjau labiau pripažinimo mane kaip moterį, kad aš vat patraukli, kad aš reikalinga, kad mmmm jeigu jis mane nori, reiškia aš reikalinga kažkam tai būsiu.*“ (Elektra, 180-184), kontrolės „*<...> su manim reikėdavo taaartis <...>*“ (Kelė, 60), bei giluminį ryšio poreikį „*Ir kadangi vis tiek noriu visą laiką būti tam ryšy ... ne būt ryšy, būt gera. O jei kai neduodi vyrui sekso jisai labai supyksta (šypsosi). O aš labai noriu būt gera (šypsosi). Tai tada nori nenori analizuoju - kaip padaryti, kad aš tada būčiau visą laiką jam prieinama (susigėdus pašaipiai juokiasi), kas yra labai kvaila vėl iš to kampo žiūrėti. Bet kažkuri dalis manęs dėl to tai daro.*“ (Maja, 327-332). Apie nenorą supykdyti, įskaudinti ir/ar nuvilti partnerio (kas baimę prarasti partnerį/ryšį daro realia) kalba ir kitos tyrimo dalyvės: „*<...> varianto, kad nu aš kažkaip galiu pasakyt „ne“ kaip ir nebuvo. Nes jeigu man būdavo „ne“ tai tada būdavo nu arba didžiulės dramos, arba užsiraukdavo, užsisukdavo ir maždaug taip sakant. <...> Žodžiu jeigu jisai nori, reiškia aš irgi privalau norėti ir turiu norėt to ko jis nori.*“ (Tigė, 93-96); „*<...> aš anksčiau negalėdavau būt ta blogiete. Kažkaip tai vis tiek „nu bet davai, vistiek dar ten pabandom <...>*“ (Alė, 309-310). Taigi labai gerai perpratę „ko reikia kitam (vyrui)“ „o jam tas seksualinis poreikis stiprus <...> Pirmą kartą pamačiau tokias stiprias emocijas kaip labai jam tai

reikalinga. Ir tai, jam irgi tai buvo kažkokio mūsų ten to santykio kažkokia raiškos forma stipri.“ (Maja, 218-222), intymumą beveik visos tyrimo dalyvės, sąmoningai ar ne, pasitelkia tenkinti asmeniniams poreikiams: „*iškrovos ieškodama*“ (Tigè, 372), „prisimaitinti“ ir kuriam laikui nusiraminti „*Mes prisimaitinam ir po to vėl kaip kokios suprantat dėlės nukrentam ir vėl mėnesį laukiam to kažkokio vat impulso.*“ (Meropè, 155-156), manipuliacijoms „*Nuuu nebent, kad jeigu aš visai jau man yra liūdna ir visa kita, tai aš jam taip aš jam įvertindavau, kad aš jam suteikiu malonę*“ (Kelè, 61-62). Vis dėl to, labiausiai tyrimo dalyvių pasidalinimuose ryškus susilieji mo - „vienio“ siekimas „*Mylėjimosi metu susilieji mas yra visiškai, net ir kūnu ir tą sielą tu jauti ir su kūnu. Ir tai iškelia į kažką visiškai, kad tu esi vienis, totaliai vienis.*“ (Maja, 186-187). Minėto „vienio“ paieškos, tik galbūt ne visada tiek įsisąmonintos, būdingos ir kitų tyrimo dalyvių motyvacijai mylėtis. Mylėjimasis leidžia pajauti „*kad mes kartu*“ (Meropè, 161); „*<...> galimybių, prašymas kaip suartėti žinai su žmogum <...>*“ (Star, 100). Šis „vienio“ siekimas tiek pat traukiantis mylėtis, kiek ir skatinantis vengti intymumo dėl lydinčio emocinio atskirties skausmo intymiai akimirkai pasibaigus „*Ir paskui užtenka praeit penkiom minutėm po mylėjimosi ir tu džiūkšt atsitrauki. Jisai kažką pasako, padaro ir tai nebėra vienis. Ir tu tai jauti taip aiškiai, taip aiškiai (gaudinasi). Ir tave skaudina kiekvienas dalykas kur tai nebėra vienis. Ir ateina tada nusivylimas, ateina „tai į ką man kabintis?“. Aš nebegaliu į tą vienį.. Čia iliuzija buvo? (Sako su pykčiu, susierzinimu, nerimastingumu) Kaip čia būti dabar? Ar vėl gyvent iki kito tokio? Ar kaip?*“ (Maja, 516-521). Galbūt būtent dėl šio skausmingo atsiskyrimo patyrimo kitos tyrimo dalyvės artumo ieško taktilume ir nespėję jo patirti pajutusios iškart reaguojančius partnerių kūnus „*aš noriu kai prie savo vyro tos šilumos, artumo. Aš noriu prisiglausti <...> bet tai ką, jo kūnas iš karto reaguoja „Juhuuu. Valioooo*“ (Alè, 484-485), tikiu visai nesąmoningai seksą ima naudoti kaip priemonę kontroliuoti partnerį, siekiant asmeninio poreikio pajusti „vienį“ realizavimo. Net ir tos tyrimo dalyvės, kurios į santykius atskrido plasnodamos įsimylėjimo sparnais ir teigė mėgavęsi intymumu (net jei ir nepatirdavę orgazmų) „*Buvo laikas gi aš kai aš aš labai norėjau mylėtis.*“ (Alè, 162) anksčiau ar vėliau intymumą „pakinko“ šiam tikslui. Ko gero nenuostabu, nes įsimylėjęs tarsi trumpam nusileidžia „ego“ ribos ir su mylimuoju įvyksta susilieji mas (šioje potemėje jau minėtas, „tikrasis geismo objektas“). Šis susilieji mas nuostabus jausmas – jo dėka dingsta skasumingas atskirumo pojūtis. Tačiau jo metu, greičiausiai siekiama ne seksualinio malonumo (tyrimo dalyvės, seksualinio malonumo kaip motyvo mylėtis, neįvardina nei viena), o paties tarpusavio bendrumo/neatsiejamumo jausmo. Atrodo, kad šiam patyrimui išsisklaidžius „geismo objektas – vienis“ išlieka, tačiau pats intymumas pavirsta įrankiu jo siekti „*Vat aš tau duodu tai ką tu nori, tai o gal tu galėtum kažkaip man atliepti <...> žinai, mano poreikius.*“ (Star, 100-103); „*Gerei aš su tavim mylėsiuosi, nes žinau kad jeigu su tavim mylėsiuos, tada tu man duosi dėmesio. Bet aš tau duodu dėmesio naktį, tu man duodi dėmesio dieną.*“ (Alè, 280-282). Savo poziciją tyrimo dalyvė išplečia dar labiau „*Mainai tokie. Parduodu tau savo*

kūną (pabrėžtinai garsiai) ir tu man tada duodi (labai tyliai), žinai, mano poreikius išpildai.“ (Alė, 284-285). Šios strategijos įgarsinimas moteriai tarsi pačiai nepatogus, nes skubama jį pateisinti svarstant „<...> iš kitos pusės yra net ir ne pasaulio pabaiga. Nes nu taip, nes jeigu mano vyras šitokiu būdu supranta, kad jis yra mylimas.<...>“, tačiau dar sakinio viduryje grįžtama prie asmeninio poreikio būti reikalinga „<...> tai taip, jisai dieną džiaugiasi ir yra laimingas vyras irgi gali man parodyti, kad „taip, aš labai džiaugiuos, kad tave turiu. Man žiauriai faina“ (Alė, 285-288), kas leidžia suponuoti, jog „būsi suprasta ir nebūsi palikta“.

Apibendrinant šiame skyriuje aprašytą tyrimo dalyvių realybę, stiprėja išvada - nenoras mylėtis nėra išskirtinai santykių kontekste ir jų sąlygų nulemtas statiškas fenomenas. Tai ir ne sutrikimas - o gilus atsakas į tai kaip moters seksualumas buvo formuotas traumos, “normos”, kontrolės ir gėdos įskiepiams. Tyrimo dalyvių išgyvenimai liudija apie patirtą smurtą, pasireiškusį ne tik per atvirus prievartos veiksmus, bet ir per išorinius normatyvus, moters seksualumo kontrolę religijos, šeimos, visuomenės kontekste. Viso to rezultatas - moterys mylisi ne todėl, kad nori, bet todėl, kad nežino, jog gali nenorėti ar jaučiamo nenoro nedrįsta atstovėti stipriai veikiant išmoktam “kaip turi būti”. Ilgainiui seksas tampa „preke“, kurią galima/reikia mainyti į saugumą, dėmesį ar ryšio iliuziją. Remiantis tyrimo dalyvių pasakojimais neišvengiamai peršasi mintis, jog tyrimo dalyvėms, mylėjimasis (*kol kas*) - tai neįsisąmonintas bandymas, apjungti socialinių normų ir auklėjimo įdiegtų įsitikinimų dėka skilusios savivokos dalis ieškant “vienio” partnerystėje. O nenoras mylėtis, kaip išreiškia pačios tyrimo dalyvės, yra ne tik jų, bet ir ankstesnių kartų moterų nutylėtų skaudulių atspindys kartoje iš kartos, kuriame kūniškumas tampa asmeninių ir kolektyvinių traumų susikirtimo vieta.

2.2.2 Kalbantys kūnai: nutildytų ribų gynėjai

Ši tema - esminė tyrimo dalis, kurioje moters intymumo, ribų, skausmingų patirčių ir somatinių reakcijų pasaulis atsiskleidžia per kūną – kalbantį, reaguojantį, ginantį ir kartais net plystantį. Kūnas čia ne tik pasyvus atminties saugotojas ir nešėjas, tačiau ir aktyvus jos liudytojas bei gynėjas. Tyrimo dalyvės reflektuoja įkūnytoje patirtyje atrastas kūno „ginančiąsias“ ir „ginamąsias“ sistemas, atvirai dalinasi kultūrinių normų, vaikystės patirčių, įskiepyto moters vaidmens seksualume atimto, gyvybiškai būtino “Ne” pasekmėmis. Pastarosios pasireiškia ne tik emociniu skausmu, tačiau ir vidiniu konfliktu tapusiu akivaizdžiai matomu kūno įtampose, ligose, kuomet kūniški signalai virtę būdu sąmonei sustabdyti veiksmą, kurio protas nedrįsta/neleidžia uždrausti. Ši refleksinė kelionė atveria klausimus apie ryšį su savo kūnu - „Kur prasideda ir baigiasi kūnas?“; apie kūno, proto ir jausmų fragmentaciją - „Ar mintys, kūnas ir jausmai yra „šventoji trejybė“, kuri veikiant harmoningai

įgalina pajusti „vienį“?, apie vidinio „aš“ fragmentaciją – „Ar taip ieškomas „vienis“ partnerystėje iš tiesų esu aš pati apjungusi savas mintis, jausmus ir kūną?“. Tema kviečia ne vien suprasti, bet išgirsti įkūnytą kūną – kaip gyvą, jautrą, išmintingą ribų gynėją.

Šioje temoje ryški interviu metu pasikeitusi kryptis – iš savų patyrimų racionalizavimo, tyrimo dalyvės čia pakviečiamos į nenoro mylėtis įkūnyjimą. Šis pokytis labai jautrus ir žadinantis pasipriešinimo mechanizmus, reikalaujantis moterų drąsos patirti save autentiškai liudijant tyrėjai. Kai kurių potemių apibendrinimai papildyti ir pačios kaip tyrėjos išgyvenimais taip kaip interviu metu, o ypač įkūnytoje nenoro mylėtis interviu dalyje, ryškiai išgyventos kūniškos sinchronizacijos su tyrimo dalyvių kūniškais patyrimais tiek išgyventais ten ir tada pasakojant prisiminimus, tiek patirtais čia ir dabar įkūnijant nenorą mylėtis.

Temą atskleidžia trys potemės „Kai protas mylisi vietoj manęs: atskeltas kūnas vardan ryšio iliuzijos“, „Įkūnytos atskelto nenoro žinutės: kai kūnas užsirakina, o žandikaulis pyksta“ ir „Atskelto skausmo kūnas: kai gynėjas suplyšta, kad būtų išgirstas, o skilimas tampa liga“

Kai protas mylisi vietoj manęs: atskeltas kūnas vardan ryšio iliuzijos

Šioje potemėje išsiskleidžia tyrimo dalyvių santykis su savo kūnais nenorint mylėtis. Moterys dalinasi išgyvenamais prieštaringais vidiniais jausmais savo poreikių ir jų pasireiškimo kūne atžvilgiu ir atskleidžia gilumines ne gebėjimo įsiklausyti į kūno siunčiamus signalus priežastis. Čia išryškėja kūno atsietumas (disociatyvus santykis tarp kūno ir proto) intymumo metu – kūnas, jaučiantis pasipriešinimą, skausmą ar įtampą, yra „paliekamas“ vardan emocinio artumo, ryšio ar saugumo iliuzijos. Ši dinamika išryškina vidinį skilimą – vienos dalies (proto) veikimą kitos (kūno) sąskaita. Kūniška nenoro mylėtis patirtis ignoruojama, racionalizuojama arba net baudžiama kuomet „trukdo“, buvimas „prote“ suteikia savotišką kontrolės ar saugumo jausmą, nors ir kelia emocinį diskomfortą ar net skausmą.

Paprašytos įkūnyti jaučiamą nenorą mylėtis dauguma tyrimo dalyvių grįžta į situacijas, kuriose jausdamos nenorą vis dėl to mylėjosi. Prisimenant ankstesnėje temoje aprašytus tyrimo rezultatus, kur tyrimo dalyvės atskleidžia kaip išoriniai veiksniai formavo santykį su savais kūnais, seksualumu ir intymumu peršasi išvada, jog vienintelis dalykas ko buvo išmokytos šios moterys tai ne tik maskuoti savus poreikius ir jausmus, tačiau visų pirma išsižadėti savų kūnų. Siekiant įtikti, atitikti aplinkos primetus moteriškumo standartus išsiugdytas aklas pasitikėjimas ir/ar paklusnumas kitu ir jo poreikiais. Jaučiamai baimei prarasti partnerį dominuojant aukščiau pačių kūno poreikių, o likusias daleles savasties tarsi giliai užkonservuojant ir paslepiant neribotam laikui - santykis, intymumas su partneriu, savų kūnų „pardavinėjimas“ tampa tarsi vieninteliu prieinamu įžeminančiu, savęs egzistenciją liudijančiu veiksmu. Net įsisąmoninę patiriamą nenorą mylėtis, tyrimo dalyvės

pasimetusios, abejojančios savimi, varginamos daugybės klausimų „<...> galvojau, kad aš jau nenormali. Nes iki vaikų tas intymas buvo <...> O čia dabar nenoriu. Tai... kaip čia taip yra dabar. Buvo ir nėra. Vyras tas pats, aš tokia pati, o nėra, o dingo, oooo mmm kaip čia?“ (Meropė, 375-378), genamos socialinių normų dar labiau sustiprinančių negatyvų požiūrį į asmeninius išgyvenimus „Šitie visur čia tiktais visi patiria orgazmus. <...> O jūs čia tokia vargetos dvi (juokiasi). Tai kaip čia taip?“ (Meropė, 378-380) ir kankinamos viso to pagimdytos kaltės „<...> minčių ir kalčių ir ir visa kita.“ (Meropė, 384); „kaltės jausmas tai buvo. Nu, kad viskas yra labai gerai ir čia mano kažkas nenormalaus ir aš taip vat elgiuosi dabar.“ (Kelė, 208-211) neigia, išnaudoja, baudžia ir alina savus kūnus jų nepaisydamos, bet kokia kaina stengdamosi patirti partnerių priėmimą, asmeninę svarbą ir susiliejamą. Tyrimo dalyvių minima kaltė patiriant nenorą mylėtis, Kelės teigimu randasi prote „Galvoj jinai gyvena ta kaltė.“ (Kelė, 216). Šis Kelės teiginys verčiantis stabtelėti – taip kaip tyrimo dalyvių refleksijose kviečiant įkūnyti patiriamą nenorą mylėtis protas įvardinamas kaip labiausiai besipriešinantį būti kūniškame patyrimo. Paprašius Star įkūnyti patirtą nenorą mylėtis, pirmiausiai, tarsi norėdama apsisaugoti moteris apdeda kūną pagalvėlėmis (aplink save ir ant savęs) ir vengdama įkūnyto patyrimo siūlo papasakoti istoriją kviesdama mane kaip tyrėją tiesiog įsivaizduoti „Nori aš pasakysiu tiesiog istoriją. Neatvaizduodama, bet bandysi gal pati įsivaizduot kaip tai atrodo.“ (Star, 172-173). Toks kvietimas, kaip vėliau paaiškėja galimai susijęs su itin nemalonia patirtimi „Ten taip buvo atgrasu..wee.. Ta prasme, aš pirmą kartą aš tokią stiprią emociją pirmą kartą gyvenime turėjau. Nu tokį pojūtį...“ (Star, 223-224) ir dabartiniu išgyvenamu sunkiu etapu, kuriuoėjimas į kūną gali susilpninti taip reikalingą tvirtybę „Šiuo metu aš neturiu tam resursų žinok, ta prasme, gilintis ten į vidų, kai aš esu mobilizuota kovai.“ (Star, 316-317). Elektra pripažįstą, jog protas priešinasi eiti į kūno potyrius „<...> jis nenori ten būt“ (Elektra, 386) ir vos išgirdusi kvietimą įkūnyti asmeninę nenoro mylėtis patirtį pajutusi kūne užgimusį impulsą atsitraukti „Man nuo pirmos minutės kai jūs man norėjot ten, kad aš nueičiau, man iškart norėjosi atsistot ir <...>“ (Elektra, 446-447). Tigės protas išgirdus kvietimą įkūnyti patiriamą nenorą mylėtis iškart įvertina „Nu jo. Gudri čia ta jūsų užduotis iš tikrųjų.“ (Tigė, 405-406). Atkreipus dėmesį į Alės neįsisąmonintus grįžimus iš kūno pojūčių į mentalizavimo procesus moteris pripažįsta, jog prote būti patogiau „Aha. Taip taip taip. Kūnas. Kūnas. Čia patogiau (prote).“ (Alė, 431). Maja, kuri nors ir drąsiai leidosi į kūnišką patyrimą, susidūrusi su iššūkiu išbūti kūno potyriuose skiriant laiko juos įsisąmoninti (skubėdama nuolat keitė pozas, samprotavo) reflektuoja „Man protas visada eina, visada viską norisi komentuoti“ (Maja, 244). Meropė tyrinėjant kūno pojūčius ir bandant suprasti jų prigimtį (logiška ar automatinė/nesąmoninga), atradusi, jog paaiškinti kylančių pojūčių ir vaizdinių negali, tarsi susigėsta „Automatinė. Nežinau. Nes aišku čia logikos nėra tame kad nu juoduoja kai nenori intymo. Tiesiog toks vaizdinys. Neklausinėkit (juokiasi tarsi susigėdus), nežinau kas čia (juokiasi). Ne negaliu paaiškint. Matyt nelogiška.“ (Meropė, 338-340). Šis įsisąmoninimas man kaip tyrėjai suponuoja įžvalgą kūno

reakcijoms esant intuityvioms ir trikdančioms tyrimo dalyvių aiškiai dominuojančius protus. Protas tarsi įgalina jaustis saugiai tame kas pažįstama, nors ir dažnai lemia patirti tiek fizinį tiek emocinį skausmą. Šis saugumo siekimas itin išryškėja tyrimo dalyvių įkūnytose patirtyse, kurių metu stebimas stiprus pasipriešinimas išskylantiems jausmams, pasireiškiantis greitu grįžimu iš kūno pojūčių į mąstymą.

Buvimas prote ir buvimas kūne išsikristalizuoja kaip dvi skirtingos kokybės, turinčios savitą tempą, toną, kūno signalus. Mentalizavimas stebimas ir pasikeitusiame balso tembre (mentalizuojant kalba pastebimai garsiau ir greičiau); akių judesiuose – būdamos kūno patyrimo tyrimo dalyvės užsimerkia (balsas pagilėja, prityla; kalbėjimo tempas sulėtėja), atsimerkusios iškart grįžta į samprotavimą (balsas tampa labiau paviršinis, kalbėjimo tempas greitesnis); kūno kalboje (samprotaujant kūno kalba aktyvi, kūno patyrimo – pasyvi). Šiame judėjime tarp proto ir kūno vanduo pasitarnauja lyg laidininkas – sutapimas ar ne, tyrimo dalyvės leisdamosi į kūno patyrimus ar norėdamos iš jų sugrįžti atsigeria vandens. Kai kurios psichologijos kryptys, ypač simbolinė ar analitinė psichologija, tyrinėja vandens, kaip nesažmoningo proto, sąmonės ir emocijų simbolio, reikšmę. *Ši vandens ir emocijų paralelė iškelia dar vieną mintį – emocijos laidininkas tarp kūno ir proto indikuojantis susipriešinimą, nedarną (tyrėjos pastaba).*

Taigi, tyrimo dalyvių refleksijose kūnai tarsi vidinio pasaulio atspindžiai, išdavikai, keliantys pasimetimą ir nesaugumą. Šią mintį iliustruoja Majos pasidalinimas būnant įkūnytoje patirtyje „Nu va kūnas kažko visiškai užsidarė ir viskas nu. <...> Ir nežinau kas. <...> Nors verk. <...> Ir kaip gal ir norėčiau, bet kūnas „Ne“ sako. Protas tai „Gal ir norėčiau mylėtis“, bet kūnas visas neatsipalaiduoja niekaip jis tiesiog piktas kažkoks.“ (Maja, 577-581). Elektra dalinasi pasireiškusia savotiška desperacija įsisąmoninus jaučiamą nenorą mylėtis „Aš galvoju, kad čia hormonai, jau metukai vaikui, bet aš galvoju kad čia hormonai, aš galvojau.. bet ką <...> pradėdu vyrą kaltinti, kad jis kaltas, kad jis mažai man dėmesio, o jis nežino... aš viską turiu jau <...> o aš vis „Tu man neduodi, duok man daugiau dėmesio.“ (Elektra, 117-120). Tyrimo dalyvė tęsdama pasakojimą tarsi patvirtina jau anksčiau išryškėjusias emocinio poreikio ir kūno išnaudojimo jį patenkinti sąsają „Ir po to sakau tai turbūt mažai su manim mylisi <...> Tai aš ten baudų pradėjau jam.. <...>.“ (Elektra, 122-125). Tyrimo dalyvei pavyksta „įveikti“ nenorą mylėtis, įveikti savo kūną „Ir.. praeina viskas. Mes gyvenam toliau.“ (Elektra, 125-126). Atkreiptinas dėmesys, jog šiame Elektros pasidalinime apie kūną tarsi net nesusimąstoma. Ko gero nenuostabu, taip kaip pagrindinis moters mylėjimosi motyvas remiantis ankstesniais pačios pasidalinimais - savęs kaip moters patrauklumo ir reikalingumo patvirtinimas - o šio „įrankio“ praradimas galimai ir paskatina aprašytą desperaciją. Kūną išdavystės kelia ir susierzinimą „<...> tokia kaip bestuburė (tarsi paspiktinus). Su su tokiu amžinai pakriošusiu stuburu.“ (Kelė, 256-257). Nors savus kūnus tyrimo dalyvės pokalbių metu reflektuoja kaip atskirus nuo savęs objektus, kartais net kalbėdamos apie juos trečiuoju asmeniu

„Bet kartais jis tiesiog sureaguoja..“ (Tigè, 387) ar įrankius saviems tikslams pasiekti, vis dėl to pastariesiems neveikiant taip kaip norėtusi kyla stiprios emocijos nepastebimai įgalinančios nors ir trumpą bei negatyvų, tačiau pastebimą skilusios savasties dalių (kūno, proto, jausmų) apsijungimą, kuomet kūno simptomai tampa asmeninės vertės matu „<...> tokia kaip bestuburė (tarsi paspiktinus). Su su tokiu amžinai pakriošusiu stuburu.“ (Kelè, 256-257).

Vis dėl to tyrimo dalyvių refleksijose vyrauja disociatyvus santykis su kūnais, kuomet pastarieji protų pagalba apgaunami ir paliekami kęsti intymumo akimirkas „kai tu palieki kūną ir išėini su protu. Tai tavo kūnas jis gali būt ir visiškai atsipalaidavęs, atviras. Tavęs čia nėra. Tu esi kažkur. Ir tu galvoj savo. Atidavimas savęs visiškai. Bet ir kartu išlikimas, kad aš esu ne kūnas. Kūno sunaikinimas, ego sunaikinimas, bet ir kartu lieki.“ (Maja, 255-262). Šią disociacinę būseną tyrimo dalyvė tarsi pabrėžia nesąmoningai pasirinkdama apie save joje kalbėti antru asmeniu. Minimą būseną mylintis, paliekant kūną ir „išskrendant“ įvardina ir Tigè. Įdomu tai, kad atradusi judesį patiriamam nenorui mylėtis įkūnyti, tyrimo dalyvė atkreipia dėmesį į kelis momentus: ties saulės rezginiu užspaustą kvėpavimą bei veidrodžiuojančius, kojų ir rankų judesius keliančius prieštarigus pojūčius – kojose jaučiamas „<...> pyktis<...>“ (Tigè, 443), rankose „<...> meilė ir švelnumas<...>“ (Tigè, 476). Šis skilimas egzistuoja ir fiziniame kūne „kūnas yra padalintas į dvi dalis pas mane.“ (Tigè, 483), apie kurį moteris taip pat kalba labai atsainiai „Nu tiesiog raumuo pratrūkęs. Teoriškai reiktų kada nors operuoti, praktiškai nu ten... nieko ten įdomaus nėra, niekas ten iškrist pro ten negali <...>“ (Tigè,). Šis atsainumas savo kūno atžvilgiu galimai susijęs, su moters įkūnytame nenoro mylėtis judesyje pastebėtu gerklės, lūžtančio balso ir atimto „Ne“ santykiu - mažiausiai energijos jausta „gerklėj“ (Tigè, 454), kalbant pradėjęs „lūžti“ (Tigè, 456) balsas ir kilusi sąsaja, jog „Ko gero susiję su tuo, kad „Tylėk.“ (Tigè, 456). Šis pastebėjimas galimai susijęs su ankstesnėje temoje aptartomis ir šioje potemėje jau minėtomis santyki su intymumu formavusiomis aplinkybėmis ir mylėtis skatinančiais motyvais, kurie lemia ne tik nenorą (negebėjimą) girdėti savo kūną, bet ir „atima“ drąsą pasakyti „Ne“. Apie prieštaraujančius kūno poreikiams veiksmus kalba ir Alè įkūnytoje nenoro mylėtis patirtyje atradusi rankas sugniaužtas į kumštį sutrinka „<...> rankos atrodo tokios.. ko ko...kovos kažkokioj būsenoje? <...> Delnus tai taip praktiškai sąmoningai vis tiek apsikabinę gi esam, tarsi ištiesi. Rankos nenori dalyvauti šitam reikale.“ (Alè, 352-356). Pasiteiravus kaip rankos būna apsikabinę, jeigu „nenori dalyvauti“ Alè atsako „Nu kažkaip tai būna, nu nes gi ne gražu savo vyrą mušti (juokiasi cypeldama, atsigeria vandens).“ (Alè, 358-359). Star teisindama po patirto fizinio skausmo lytinio akto metu išlikusias intymumo akimirkas numanomomis kultūrinėmis normomis ir meile partneriui, tarsi „išsiaiškina apgavystę“ - šiems įsitikinimams leidžia išlikti aktyviems net po tokio skausmingo patyrimo tik savo kūno nepažinėjimas „Tuo metu kai nenuskaitai normaliai savo.. savo kažkaip tai to pojūčių. Nemoki jų kažkaip iššifruot. Tai ir užsimiršo laikui bėgant.“ (Star, 282-283). Alè nugrimzdusi į apmąstymus tarsi sau šnabžda „Ko tas kūnas, ką tas

kūnas (šnibžda vos girdimai)“ (Alė, 325) jau pačia formuluote „tas“ suponuodama į pokalbių su tyrimo dalyvėmis metu išryškėjusį kūno, proto ir jausmų skilimą. Vėliau, pokalbio metu tyrimo dalyvė reziumuoja „*Apskritai mes apie kūną negalvojame.*“ (Alė, 468). Formuluoję „galvoti apie kūną“ tarsi reziumuoja ir apjungia ankstesnėse ir šioje potėmėje aptariamus aspektus ir išryškina ydingą moters intymaus gyvenimo ir santykio su savo kūnu dinamiką – auklėjimo, sociokultūrinių normų ir ankstyvų patirčių slopinto santykio su savo jausmais ir kūnu nulemtas moters „skilimas“ (fragmentacija), ko pasekoje išmokstama remtis protu kaip „saugiu“ aplinkos lūkesčius atpažįstančiu ir galinčiu atliepti konstruktui, o kūną ne tik nejaušti, bet dažnu atveju apie jį ir negalvoti ir/ar išnaudoti. Ši dinamika kuria terpę reikštis manipuliacijoms ir kurtis strategijoms siekiant patenkinti asmeninius emocinius poreikius (įsisąmonintus ar ne) dažnai dėl to paaukojant kūną taip kaip su pastaruoju ryšys arba labai silpnas arba apskritai neegzistuojantis. Panašia įžvalga pasidalina ir Alė „*aš suprantu, kad aš visiškai negalvoju apie savo kūną sekso metu. Kaip jisai ten yra? Tai taip, aš žinau aš susijaudinu ar ne ir vis tiek tas kūnas yra dar daugiau negu ten kažkurioj vienoj dalyje. Tas tas jausmas.*“ (Alė, 551-554). Šis suvokimas tyrimo dalyvei iškyla tik po įkūnytos nenoro mylėtis patirties interviu metu.

Paradoksalu, jog toks kūniškas veiksmas kaip seksas įmanomas atsiribojant nuo savų kūnų, dažnai apie juos net nesusimąstant. Kaip jau atskleista pirmojoje temoje, bijodamos prarasti partnerius, noro juos kontroliuoti siekiant patirti „vienį“, ar tiesiog nežinodamos, kad gali būti geriau ir to nesiekdamos tyrimo dalyvės kūną prisimena tik patirdamos jo nepatogius signalus ir skausmą, tačiau net ir tada linkusios jį ignoruoti. Galbūt tai susiję su Tigės pasakojimu ankstesnėje potėmėje apie patirtą perversinį seksualinį malonumą sulaukus taip trūkusio motinos dėmesio tik tuomet kuomet ši pyko ir mušė - nesvarbu, kad skauda, tačiau esu matoma, reiškia esu. Skausmas (fizinis, emocinis), o tai reiškia ir kūnas, nepastebimai tarsi tampa sąlyga (įrankiu) patirti buvimą su kitu, o pastarasis įgalina pajaušti, jog esu. Kaip kad kūdikis, kurio savęs suvokimui būtinas atspindėjimas, apdovanojantis šypsena juo „besirūpinantį“, savo meilumu bandantis „papirkti“ figūrą, kurios rankose jo gyvybė, taip užsitikrindamas savo išlikimą. Kaip vaikas, kuris „nepatyręs“ kitaip net ir pačią skaudžiausią, jo savastį ardančią realybę kuriamą tėvų priima kaip normą ir savos meilės nekvestionuoja „*Tai negali, kad nemalonu, nes tą žmogų myli. Tai bet koks artumas su juo yra faina irgi.*“ (Maja, 191-192). Kūnas naudojamas kaip įrankis emociniams, psichologiniams poreikiams patenkinti ir nepriimamas kaip savą išmintį turintis objektas. Ko gero nenuostabu toks tyrimo dalyvių santykis su savais kūnais atsižvelgiant ir į tai, jog pastarieji augant buvo traktuojami kaip gėdos objektai, su kuriais pažintis galėjusi pridaryti aplinkai daugiau žalos nei naudos. Elektra, ne kartą patyrusi seksualinę prievartą, už kurią sulaukusi tėvų kaltinimų ir paniekos dalinasi daug metų jausta baime pažinti ir priimti save, savo kūną „*aš nežinojau savęs ir nenorėjau priimti nes man buvo baisu.*

<...> *Nesupratimas savo seksualinės, savo kūno. Nepriėmimas savo kūno. Aš tikrai nepriiminėdavau savo kūno.*“ (Elektra, 276-280).

Apibendrinant, šioje potemėje išryškėja tyrimo dalyvių vidinė fragmentacija. Stebimas proto ir kūno susipriešinimas, kuriame kylantys jausmai ar emocijos tarsi stengiasi apšviesti egzistuojantį skilimą ir inicijuoti „skilusių“ dalių apsijungimą. Kūnas, signalizuojantis nenorą, skausmą ar įtampą ir protas, vedinas baimės netekti santykio ar vidinių įsitikinimų apie „normalią“ moters rolę, konkuruoja, kontrolę perimant pastarajam. Aprašytas vidinis skilimas tampa esminiu veiksmu įgalinančiu seksualinius veiksmus nepaisant kūniško pasipriešinimo, tačiau neišvengiamai ir lemiančiu dar didesnę atskirtį nuo tikrosios savasties. Atsiskleidę tyrimo dalyvių vidiniai mechanizmai iliustruoja, kaip gilios sociokultūrinės nuostatos formuoja moters intymumo patirtis, ir kelia klausimą – ar išgyvenamas seksualinis aktas be kūno sutikimo gali būti vadinamas intymumu, ar tai tėra ryšio iliuzija, kuriai paaukojamas kūnas?

Įkūnytos atskelto nenoro žinutės: kai kūnas užsirakina, o žandikaulis pyksta

Šioje potemėje aprašomos tyrimo dalyvių interviu metu nenoro mylėtis įkūnytos patirtys. Čia išryškėja kūno „ginančioji“ ir „ginamoji“ kūno sistemos, tyrimo dalyvių jaučiamos kaip fragmentuoti kūnai - nors ir saugantys nuo nepageidaujamo intymumo, tačiau stebinantys savo prieštariniais pojūčiais jame. O kūnai atsiskleidžia kaip gilios išminties subjektai liudijantys moters vidinę kovą tarp noro apsisaugoti ir ryšio poreikio su kitu.

Interviu metu pakviestos įkūnyti jaučiamą nenorą mylėtis judesiu, poza, gestu, moters pakviečiamos (galbūt pirmą kartą) užmegzti sąmoningą ryšį su savais kūnais, juos išgirsti bei įgarsinti. Šio patyrimo dėka „ten ir tada“ patirtis paverčiama „čia ir dabar“ patyrimu. Jau minėjau, jog „įkūnytoji“ interviu dalis tyrimo dalyvėms buvusi sunkiausiai išbūnama, tarsi tai būtų buvusi ypatingų vidinių resursų reikalavusi užduotis. Ryšys su savais kūnais vis trūkinėjo taip kaip protu vertinamų kūnų patyrimų ir įkūnytų patirčių kontrastas tyrimo dalyvės trikdė, glumino „*Mhm.. (atsigeria vandens). Geras, sunkus klausimas. Nepagalvojau kažkaip apie, kad čia taip fiziškai.*“ (Alė, 366-367). Man kaip tyrėjai tekusi nemenka užduotis su pagarba ir švelnumu tyrimo dalyvės sugrąžinti iš proto pasakojimų į kūnų patyrimus bei pastebėti ir įžodinti tai kas vyksta juose.

Leisdamosi į įkūnytas nenoro mylėtis patirtis visos tyrimo dalyvės užsimerkia, taip tarsi duodamos sau laiko susijungti su savais kūnais ir jiems prabilti. Tyrimo dalyvių tempas ir atmosfera kambaryje sulėtėja, galvos nusvyra žemyn, balso intonacijos žemėja. Kvėpavimas sulėtėja, momentais tarsi nutrūksta „*Ir kvėpavimas tarsi taip.. Užsispaudžia? Jo. Toks jausmas, kad... Sulaikau... I: Ir rodot čia ties saulės rezginiu kažkurioj vietoj jis tarsi nutrūksta kažkas*“ (Tigė, 412-417). Kuo ilgiau būnama patyrimo tuo kūno pojūčiai stiprėja „*Dabar bendrai atsiranda, kuo giliau*

eini į tą patirtį, atsiranda, bendras viso kūno, dabar ir kojos ir rankos ir pečiai, tokio kaip aaa ne drebėjimo, bet tos kaip tinkle.. Dilgčiojimas, taip. Toks ššš...“ (Elektra, 414-418). Kyla noras užsidaryti „*Ir aš grįžtu, grįžau kada man taip buvo ir man tiesiog kyla didžiulis kažkoks tai kamuolys į tą sritį (rodo ranka tarp pilvo ir krūtinės, galva nuleista). Nuo krūtinės iki kaklo ir man jis dusina kažkaip tai iš vidaus. Ir netgi gal ne tai, kad pykina, bet tikrai kutena gerklę ir nuu atsiranda baimė ir man norisi užsidaryt.*“ (Elektra, 322-328). Išbūti įkūnytose patirtyse ir iš jų nepabėgti kilus jausmams tyrimo dalyvėms sunku (apie tai rašoma ansktesnėje potemėje), su kylančiais jausmais ir potyriais norisi kuo skubiau kažką padaryti „*Kaip ją.. pabandyt ją atsikratyt? (Tyrėja: „Neatsikratyt, gal..“)* Pradirbt?“ (Elektra, 351-353). Šioje interviu dalyje tyrimo dalyvės kur kas dažniau tiesia ranką atsigerti vandens, tokiu būdu tarsi „ištraukdamos“ save iš patyrimo ir sugrąžindamos į ten kur „saugu“ - mąstymo procesus (aprašyta ankstesnėje potemėje). Konkrečiai šiame patyrimo, manęs kaip tyrėjos tai nestebina, nes tam, kad galėtų atliepti mano kvietimą, tyrimo dalyvės turėję rasti savyje vidinių resursų ir daug drąsos taip kaip remiantis pačių pasidalinimais tekę sugrįžti į skausmingas intymumo akimirkas vykusias nenorint mylėtis.

Pakviestos į patyrimą kai kurios tyrimo dalyvės suskumba įsižeminti „*Įsipatogina, sukryžiuja ištiestas kojas, pasitaiso tarsi apatinę kūno dalį nuo juosmens, klubus įsipatogina, užsimerkia*“ (Tigė, 405-406), kitos lieka sėdėti kaip sėdėjusios „*<...> kojas pakišusi po savimi<...>*“ (Alė, 331). Atkreiptinas dėmesys, jog sėdėti lieka dauguma tyrimo dalyvių, judesių dinamika nestebima, kūno pozos fiksuotos. Vienintelė Maja, įkūnytoje patirtyje įkūnija skirtingas nenorą mylėtis vaizduojančias pozas kurios iš sėdinčios, gulinės pozicijos progresuoja į stovimąją.

Atradę drąsos vaizduotėje sugrąžinti savus kūnus į nenoro mylėtis patyrimo akimirkas tyrimo dalyvės patenka į tamsią, spalvų stokojančią erdvę „*Juoda. (užtikrintai). Tiesiog tamsu. Tamsios rūšio durys. Viskas uždaryta, nėra, įėjimo, šviesos (nusijuokia), nieko nėra.*“ (Oreonė, 237-240), „*„Pirma mintis tai juoda. Kambarį turbūt juoda. Nu vat tokia aplinka.*“ (Alė, 440-442). Šioje tamsoje gyvenantys prisiminimai savyje talpina tuo metu neįsisąmonintą, tačiau šį kartą labai aiškiai atpažįstamą pasišlykštėjimą „*Bjauru prisimint. Ten taip buvo atgrasu..wee.. Ta prasme, aš pirmą kartą aš tokią stiprią emociją pirmą kartą gyvenime turėjau. Nu tokį pojūtį.*“ (Star, 223-224), „*Bjaurus, be galo bjaurus jausmas.*“ (Maja, 479-480), „*<...> Kur dar aš pati net nesuvokiu.. (pasako atpalaidavus žandikaulį ir nustebus). Paskui tiktais. Vech... (pasišlykštėjimo garsas).*“ (Alė, 333-334). Vyraujantys jausmai pyktis „*Ir kažkas.. kažkas raudono.. bet toks. Pykčio.. Pykčio raudono.*“ (Alė, 442-443), „*Nu apie protestą. <...> Pyktis.*“ (Tigė, 429;442) ir baimė patirti nesaugumą „*<...> ir turbūt atsiranda ta baimė iš to, kad aš.. aš arba kažkas kitoks bando tą išbalansuot. Tą saugumo jausmą.*“ (Elektra, 356-360), „*Ne, ne tu negali įeit. Tu vėl mane apvaisinsi. Ką??? Ne ne ne, neprisiliesk prie manęs*“ (Alė, 486-487). Nesaugumas ir pyktis tyrimo dalyvių įkūnytuose patyrimuose stipriai jaučiamas ne tik iš jų verbalių refleksijų, tačiau ir iš besikeičiančių balsų

intonacijų, kuomet tyrimo dalyvės tarsi regresuoja ir iš stiprių, užtikrintų savimi, kelioms akimirkoms virsdamos mažomis, savo balso besigėdijančiomis, savo kūnus kentėti paliekančiomis mergaitėmis „Ant jo. Kodėl dabar aš turiu? Aš nenoriu (ištaria lyg maža mergaitė). Suprantu ir, kad tau svarbu (kalba užsimerkusi)... O aš nenoriu (pasako ne taip drąsiai). (Tarsi vėl atsigauna, grįžta į protą, kalba užtikrintai) Ir negaliu pasakyti, kad pykstu ir kad nenoriu „tai gerai, čia tamsu, nieko nėra, čia nemato“. Persiraukus (parodo nepatenkintą veido grimasą).“ (Alė, 340-343).

Prisiminimais grįžusios į „tas“ akimirkas tyrimo dalyvės nors ir atkreipia dėmesį į visuotinai žinomą ir jau dažniausiai aiškiai ir be iškraipymų interpretuojamą kūno reakciją sausumu (nėra lubrikacijos) „Jo ir nu kažkaip va tas sausumas. Kūno sausumas. Gali daryti ką nori, kaip tu nori ten mane gali glamonėti. Niekaip aš nesusijaudinsiu (tyliai pasako). Tiesiog uždaryta..“ (Alė, 371-373) vis dėl to atranda, jog kūnuose vyksta kur kas daugiau nei tik tai. Būnant įkūnytame patyrimo, aptinkama kūnuose jausta ir tai prisimenant dabar aiškiai jaučiama (atsiskleidžia, jog kūnuose nėra praeities ir dabarties takoskyros) fizinė įtampa „Tarsi įsitempia visas kūnas. Tokia žinai įtampa kažkokia viršutinė kūno dalis gal labiau.“ (Star, 218-221), „Spaudimas toks. Įtampa. Tikrai didžiulė įtampa. Jaučiasi jaučias, nes... mmm.. šitas tada ten viską užspaudžia man jau mau.. viską maudžia. Galvą maudžia. Žandikaulis sukastas <...>“ (Alė, 499), „Ir galva iš tikrųjų spaudžia, nes.. <...> ir bandydama įsijausti į tą aš jaučiu, kad man galvą pradeda vart čia viskas tempt (vis dar sėdi ant sofos krašto susiėmusi galvos priekinę dalį, užsimerkusi, palinkusi į priekį. Trina kaktą, smilkinius)“ (Elektra, 379-381), „Jo ir netgi fiziškai yra jausmas kaip kažkur ten vidiniai raumenys yra užspazmuojami. Galvojant, galvojant apie tai tiesiog visi dubens raumenys yra tarsi nu įsitempia. Bet ne viduj, o tarsi išoriniai. Taip anatomiškai įsivaizduojant – tai vart tie paviršiniai raumenys visi užsidaro..“ (Tigė, 408-412). Moteris pripažįsta, jog tokie fiziniai pojūčiai kontrastuoja su tais, kuriuos jaučia norėdamos mylėtis „Nu ir kiti raumenys kūne ten neee ... nu įsitempę ganėtinai. Vis tiek kai mylėjimosi metu nu gi tokia.. ne įtampa.. nu tai būna kai viskas jau ten įsitempę, bet būna ir tie tokie... labiau tokia medūza man atrodo aš jaučiuosi kur ten čia viskas (rodo į pilvą). Taip, atsipalaidavusi, ten tos glamonės...“ (Alė, 345-348).

Leisdamosi į fizinius pojūčius tyrimo dalyvės atranda, jog kūnuose stipriai išreikštos, pavadinkime jas, „ginamoji“ ir „ginančioji“ sistemos. Moterims reflektuojant savas įkūnytas patirtis šios sistemos vadintos kaip „stipriausiai“/„silpniausiai“ jaučiamos, „daugiausiai/mažiausiai energijos“ turinčios, „saugančios“ ar „besisaugojančios“ kūno dalys. Daugumos tyrimo dalyvių įkūnytuose patyrimuose, „ginamos“ ir „ginančios“ kūno sistemos sutapę, vis dėl to, tyrimo dalyvių santykiai su savais kūnais, gebėjimas apginti asmenines ribas ne vienodi, dėl šios priežasties randasi aiškiai įžvelgiamos skirtybės ir kūno dalių funkcijose bei tame kurias kūno dalis pasitelkdami, kokias kūno dalis moterų kūnai bandę saugoti ir ginti. Formuliuotė „bandę saugoti ir ginti“ svarbi atkreipti dėmesį taip kaip tyrimo dalyvės atvirai pripažįsta, nors „čia ir dabar“ atpažįstančios ir aiškiai

suprantančios kas vykę kūnuose „tomis intymumo“ akimirkomis, vis dėl to, tuomet dar stokoję sąmoningumo, vidinių resursų ir/ar drąsos, galėjusių įgalinti kūnus veikti/apsiginti ir nesimylėti „I: *Tai tom intymumo akimirkom, kada jūs nenorėdavot ar ne tai į pagalbą ateidavo rankos. O: Nu jo. Tuo momentu atstumiui. I: Taip ir būdavo? O: Nu ne galbūt. Kai aš nenorėdavau tai tu neatliepi į prisilietimą tiesiog guli (juokiasi). <...> Arba išsirangai (rodo kūnu kaip rangosi) <...>.*“ (Oreonė, 357-358;360-361); „I: *Mhm.. o tai kaip jos būna apsikabinę tada? A: Nu kažkaip tai būna, nu nes gi negražu savo vyrą mušti (juokiasi cypeldama, atsigeria vandens).*“ (Alė, 358).

Tyrimo dalyvės savuose patyrimuose atradę, jog intymumo akimirkomis kuomet mylėtis pačios nenorėję kūnai „gynę“ pilvą „*Apie pilvą sukasi mintis. Tiesiog toksai visas minkštas ir.. nu pažeidžiama.*“ (Alė, 369-370), gimdą ir lytinius organus „*Ant ant ant gimdos zonoj va taip. Vat šita zona (rodo delnais pilvo apačią ir lytinius organus) ir va taip (sukryžiuoja rankas ties gimda ištiestas ir įtemptas ties lytiniais organais, tarsi atstumia.). Visiškai uždaryta, taip vat „Ne“ (pozoj išryškina delnus ties lytiniais organais).*“ (Oreonė, 225-230), krūtinę (širdį). Regis kūnai pasikliaudami ne jų savininkų sąmoningumu ir drąsa (kurių kaip pačios tyrimo dalyvės pripažįsta tuo metu stokoję), o savo pačių išmintimi, norėję ginti resursines „*O gimda labai graži, rožinė joje pilna gyvybės ir gimda nesidalins energija tada kada jinai nenori. Jinai visa tokia rausva, graži, išpuoselėta, šilta, pulsuojanti ir jinai yra užrakinta išoriškai. Viduj tenai pilna gyvybės, moteriškos ir vaisingumo ir viso ko. Ir jinai tokia vat, jinai gyva, tokia sultinga <...>*“ (Oreonė, 263-266), harmoningas „*Aa..nu (tyla) turbūt čia yra balansas kurią aš saugau ir kurią mane saugo. 100 procentų.*“ (Elektra, 356-357) ar pačią jų „esmę“ „*Ten apskritai visa mano esmė ir apskritai visa nu gyvybinė energija ten akumuliuojasi. Ten yra manęs kaip moters, kaip motinos epicentras viso ko.*“ (Oreonė, 353-354) saugančias vietas juose. Šią gynybinę poziciją išduoda tyrimo dalyvių patyrimus įkūnijančios kūno pozos – visiškas savęs uždarymas „*Man norisi užsidaryt (rodo rankom užsidarymą ties krūtine). Bet čia mano, nes mm aš kai..norėdavau..nu..pasisplėpt..čia buvo mano poza (rankos per riešus sukryžiuotos ties krūtine). Aš va taip atsisėdavau (kelius pritraukia prie krūtinės)..*“ (Elektra, 328-330); „*(Atsisėda ant grindų, kelius pritraukia prie savę ir per čiurnas apkabina. Smakras ant kelių padėtas. Užsimerkusi. Balso tembras tarsi visai kitas – žemesnis, tylesnis, duslenis, vyriškesnis, tarsi per šiek tiek sukąstus dantis). Šita poza tai labai gerai, nes ji uždaro viską. Visus priėjimus į mane. Labai gera. Visiško užsidarymo. Ir taip savotiškai saugau save. Tai geras jausmas.*“ (Maja, 353-355). Kone visose kūno pozose stebimas rankų ir/ar kojų kryžiaavimas „*Rankos sudėtos taip delnai ar ne (rankos sukryžiuotos ant krūtinės, delnai prispausti prie saulės rezginio, alkūnės prispaustos prie šonų). Kojos sukryžiuotos <...>*“ (Tigė, 424-425), „*Čia taip rankos sukryžiuotos (ant pilvo apačios, genitalijų)..*“ (Oreonė, 222). Šią kūno dalių fiksaciją kai kurios tyrimo dalyvės įvardina pasitelkdamos „užrakto“ metaforą „*<...> jinai vaisinga, jinai jinai išdidi ir jinai rankas naudoja kaip užraktą „Ne“ (balso tonas jau panašesnis į ankstesnį, užtikrintas, tvirtas, bet ne spigus, su*

pasididžiavimu ar pasigėrėjimu).“ (*Oreonė*, 266-268), „Mmm ne, ne stūmimo, bet greičiau tokio – užrakto.“ (*Tigė*, 438). Formuojamas „užraktas“ leidžia „ginančiosioms“ sistemoms apsaugoti labiausiai pažeidžiamas „Širdis ginasi. Nes kur skauda. Va čia skauda (rodo į krūtinę) ir tą gina ir dėl to ir kūno neduosiu, nes man širdį tu įskaudinai.“ (*Maja*, 409-410) ir/ar prieigą prie resursinių tyrimo dalyvių kūnų vietų (gimda, širdis) „Mmm, gimdoj. Gimda nenori. Jinai nn, vartai užda.. nu, durys, vartai, nesvarbu kas - blokas absoliutus.“ (*Oreonė*, 232-235) įgalinančias lytinių organų sritis „Nu iš tikrųjų tai.. jo... tą visą moterišką dalį. Ne kažką kitą. Nes tarsi nu atrodo, kad visa kita kažkaip ta ne tai, kad.. visa kita aš galiu apginti paprasčiau.“ (*Tigė*, 552-553), „Mažiausiai aišku apačioj.. apačioj energijos yra. Jeigu sakant apie ne norėjimo sekso. Nes ten užsidaro viskas. Mano atveju. Lytiniai organai viskas man susitraukia, užsidaro ir ir kryžių stato tokį didelį (rodo rankom kryžių). Va, tai va taip va..viskas..“ (*Elektra*, 365-369). Minimasis „užraktas“ pasak kai kurių tyrimo dalyvių šaltas, „Šaltis, kaip durų. Nu, geležinių durų“ (*Oreonė*, 244), tamsus „Kojos juodos. Jos neno.. nu šaltos, juodos.“ (*Oreonė*, 313), vaizdas neryškus „Čia toks bliuras tokia išplaukę.. nieko..“ (*Maja*, 416). Ryškios spalvos įvardinamos tik „resursinėse“ kūno dalyse ir tik tų tyrimo dalyvių, kurios aiškiai atpažinę savo „ginamas resursines“ dalis „Nu apie spalvas. Dabar kyla iš širdies balta spalva, į viršų. Nu mam man tai turbūt asmeniškai yra ten išeitis, nes aš į šviesą einu kai, kai man bloga aš einu į šviesą. <...> Aš randu atsakymus, tai dėl turbūt aš matau tas šviesą tai ir čia mano asmeninė patirtis eit į šviesą. (balso tembras kitas, griežtesnis, užtikrintas).“ (*Elektra*, 428-430), „Čia atsiranda spalvos (rodo į krūtinę). Žalia, mėlyna.“ (*Maja*, 415-419).

Tyrimo dalyvėms reflektuojant apie įkūnytas patirtis aiškiai girdimas skilimas kūnuose. Ši skilimą išryškina pojūčių verbalizavimas pažindinantis su „ginančiąją“ ir „ginamąją“ sistemomis „Išorėj taip (pakartoja pozą: rankos ties riešais sukryžiuotos ant pilvo apačios ir lytinių organų), viduj gera, saugu, nu.. kad.. ne“ (*Oreonė*, 240), „Bangos kyla į viršų. Mmm.. širdis irgi, viskas gerai. Viskas kyla, visa cirkuliacija vyksta nuo galvos iki šitų rankų (parodo riešus, delnus). Čia viskas veikia gražiai, tvarkingai. Vyksta ta tokia pulsacija, nu vat, kaip aš matau. O viskas kas žemiau (kojos, lytiniai organai, gimdos kaklelis tyr.pastaba) sukryžiuotų rankų viskas tenai lieka.. šaltiena. <...> O čia (rodo gimdą ir aukštyn) viskas tvarkoj.“ (*Oreonė*, 286). Tyrimo dalyvės kūno pasidalinimą apibūdina ir spalviškai – resursinė, saugi dalis spalvota „Na, jeigu spalviškai išdėstyti tai pavyzdžiui taip. Mmm... Imkim vat torsas krūtinės ląstą, galva aa viskas yra šilta, oranžinė spalva, persipynus su raudona. O kas liečia gimdos zoną jinai yra pats karščiausias taškas. Ir ir ten pačios ryškiausios spalvos. Tai reiškia jau nebe oranžinę, o jau ryškiai raudona, skaisti, tokia vat tiesiog tokia. Tai vat čia yra tas epicentras (rodo, liečia gimdos zoną).“ (*Oreonė*, 347-351), ginančioji dalis, „užraktas“ tamsi „Nuo alkūnių pradeda tamsėti, tamsėti ir ir ties čia jau jos juodos (rodo šiek tiek aukščiau plaštakų, plaštakas riešus, delnus), tokios pat kaip kojos. Nu nuo čia (rodo rankų dalį esančią ties gimda, pilvu), nu vat kaip yra pilvo ir gimdos zona, čia pradeda nu juodėti va. Tai jeigu taip vat

brėžti, tai čia jau yra va ta pusė juoda (rodo horizontaliai ranka per pačią pilvo apačią ir žemyn), viskas juoda ten.“ (Oreonė, 324-328). Ši atskirtis ir aptinkamos prieštaros kūne stebina pačias tyrimo dalyves „Nors šiaip (atsikrenkščia).. žinai, toks skirtumas ganėtinai keistas. <...> Nu jausmas yra toks, kad jos yra šiltos.. Nu sakykim, vos ne meilės energijos jose sakyčiau, to švelnumo tokio. Va. Ir ir toks.. tarsi pozą.. pozą pakartoja rankos ir kojos viena kitai, bet emocijose yra priešinga.“ (Tigė, 474-476). Minimą kūno skilimą formuoja „ginančioji“, „užrakto“ sistema, kurią mintyse „nuėmus“, pasak tyrimo dalyvių, kūnas vėl apsijungia „Mmm ir tada toks man vaizdinys, vat kai jūs paklibinot šiek tiek... Jeigu nuimi rankas atsidaro šita vieta (lytinius organus) ir tada visos sultys, visa šiluma, visa ta moteriška energija teka kojom ir gaunas va toks vat visas vaizdas (rodo rankom nuo gimdos žemyn link kojų ir aukštyr link širdies), o epicentras gimda.“ (Oreonė, 313-315;320). Negana to, stebėdamos kūno pasidalinimą, kai kurios tyrimo dalyvės įsisąmonina kas yra „raktas“ minimam „užraktui“ „<...> burna... turėtų pasakyti, duoti direktyvas ką daryt, kad atsirakintų rankos. Nu ta prasme. Ką tu turėtum padaryti, kad kojomis pradėtų, nu, tiesiog pliūpsnis eitų į kojas, kad aš, kad aš galėčiau atsiverti. Burna turėtų ištransliuoti tuos slaptažodžius ir tuos raktinius momentus ką norėdamas gauti iš manęs tu turi padaryti, kad mane gaut. Kad gauti visa tai kas yra akumuliuota ilgai ir ir kas laukia (pabrėžia šitą žodį) atrakinimo. <...> Bet dar da, bet dar dėl tam tikrų priežasčių neduoda.“ (Oreonė, 293-301). Vis dėl to, nors ir suprantant, kad savus kūnus apjungti galinčios pačios, pripažįsta, jog atsakomybę už tai perkeliančios partneriui „Aiškiai galėčiau (nusijuokia), galėtų burna aiškiai pasakyti kaip ištaisyti šitą. Bet jisai neklausia. O aš tyliu.“ (Oreonė, 305-306). Galimai tam įtakos turi atrastos ir „mažiausiai energijos“ turinčios įkūnytame patyrimo turinčios kūno dalys, kurias reflektuojant atsiskleidžia negalėjimas pasinaudoti savu balsu „(Giliai įkvepia ir iškvepia su mmmm) Mažiausiai energijos ar mažiausiai įtampos? Ko gero gerklėj. Nelabai galiu atsakyti, bet.. Bet man balsas net lūžta. Ko gero susiję su tuo, kad „Tylėk“.“ (Tigė, 451-455).

Tyrimo dalyvių įkūnytų patirčių refleksijose atsiskleidžia, jog nors ir visos kalbančios apie aptiktą kūno pasidalinimą, tačiau skirtingai jaučiančios energijos intensyvumo pasiskirstymą jo dalyse. Vienos daugiausiai energijos jaučiančios „ginančioje“ dalyje, užrakte, kitos „ginamojoje“ dalyje. Dar vienas ryškus skirtumas stebint tyrimo dalyvių įkūnytas patirtis ir klausant jų refleksijų, jog kojas kaip ginančią sistemą „Aš atsimenu, kad tuo metu kai mes mylėjomės tai ten buvo toks, nu kad čia (rodo kojas) visa energija buvo kojose ir apačioj. Joo. Tas atstūmimo jausmas toksai kažkoks (trina kojas).“ (Star, 251-252), „Kojose ir kaip keista labai nemažai įtampos čiurnose. Čiurnose ir vidinė.. vidinė šlaunų pusė.“ (Tigė, 433-434) įvardinę tos tyrimo dalyvės, kurios savo pasakojimuose apie patirtis santykiuose save apibūdinę kaip tas, kurios negalėję atstumti savo partnerių tiesiogiai. Šią įtampą kojose ir jos keliamus jausmus Tigė iliustruoja ir paaiškina kažkada patirta praktika „<...> tas grynai fizinis pojūtis... priminė vieną nu pratimą, ten moteriškam seminare darėm. <...> Viena moteris guli ant nugaros sulenktom kojom, kita bando praskėst tas kojas. Tai va. Ir tas ir tas jausmas

būtent vat įtampa kaip tam pratile. Tu turi priešintis. Ir būtent ten ir yra tas ir ir ir jo kažkoks toks jausmas. Su ta energija ir su tuo susijęs.“ (Tigė, 442-449). Būtent šių tyrimo dalyvių rankos arba neveiksnios arba sugniaužtos į kumštį „*Nu man kažkaip net tos rankos atrodo tokios.. ko ko...kovos kažkokioj būsenoj? (Būna užsimerkusi, rankas sugniaužia į kumštį)*“ *Rankos nenori dalyvauti šitam reikale.*“ (Alė, 356), nors realiose intymumo akimirkose vis dėl to veikiančios priešingai. Itin stiprų vidinį konfliktą brėžti partneriui ribas intymume jaučianti Alė savo pasipriešinimą jautusi dar mažiau akivaizdžioje kūno dalyje – žandikaulyje „*Tu žinok, man visiškai, nu tikrai žandikaulis. Sukąstas žandikaulis (būna sukandus žandikaulį). Nu toks visiškai (pasako sukandus žandikaulį). <...> Kas kas... kas čia dabar? (artistiškai, juokdamasi, atsimerkusi). Atrodo, net surakinta kur...(pavaizduoja tarsi piktą kvėpavimą per šnerves)..(Užsimerkia vėl) Įtampa. Pyktis?*“ (Alė, 654-662). Elektra, kuri kelis kartus gyvenime patyrusi seksualinę prievartą, reflektuodama ir pačios įkūnytame patyrimo jaučiamą surakintą žandikaulį atskleidžia jo tiesiogines sąsajas su lytiniais organais „*Nu rakina žandikaulius. Bet čia.. Tiesiog, rakina. Bet (šypsosi) žinau iš praktikų kodėl rakina žandikaulius. <...> čia gi kaip veidrodis.. jeigu pažiūrėt netgi struktūra labai panaši gerklės mūsų ir makšties. Ir jinai užsidaro taip pat kaip tiesiog ir saugo. Nu lėtėja kvėpavimas. (Giliai įkvepia ir išstumia sakydama) Turbūt ruošiasi bėgt (šypteli). <...> labai labai jaučiasi žandikauliai. Tiesiog labai. Aš jos nejudinau, nu man jau ausys pradeda skaudėt, nuo ką ten..*“ (Elektra, 799-809).

Atskirai norisi aptarti Majos įkūnytą patyrimą, nes ši tyrimo dalyvė vienintelė pademonstravusi keletą kūno pozų, atspindinčių skirtingas savęs pažinimo, įsiklausymo ir atliepimo versijas. Kintančiose Majos kūno pozose aiškiai stebimas progresas kuomet iš pasyvios „*Žodžiu, dažnai turėdavau tokią pozą kur aš nosisuku (nisisuka, atsigula, susiriečia į embriono pozą, kumščiai į save nukreipti, rankos prispaustos prie krūtinės).. Aš nugara ir nu aš savy. Kumštis dar į save.*“ (Maja, 401-403), moteris virsta aktyvia, stovinčia ir aiškiai savas ribas ginančia „*(stovi užsimerkusi, kojos pečių plotyje, rankos prieš kurtinę per alkūnes sulenktos, delnai sugniaužti į kumščius, rodo pasišlykštėjimo grimasą, rankos iš kumščių išsitiesia, stumia nuo savęs, lyg bando išvengti, suka galvą) Ir su juo judesiai yra vat tokie (pliaukšteli delnais, tarsi trenktų per veidą). „Tu man čia dingsi“, „Tu man čia nebūsi“, „Negausi“, „Neduosiu“ (sako labai entuziastingai).*“ (Maja, 396-401). Tyrimo dalyvė įvardina, jog šiame judesyje daugiausiai energijos rankose ir veide „*Aš tau rodau savo pyktį. Hrr... Kąsiu aš tau“. Mhm.. Tokia, gynyba. Labai gynyba ir aš ginsiuos nuo tavęs.*“ (Maja, 340-341). Reflektuodama veidą įvardina, jog tai jai reiškia buvimą santykyje ir pasitelkimą savo pykčio kaip įrankio keisti tai kas netenkina „*Vat ir atsisukus aš esu į žmogų. Kad aš esu santykyje. Mhm.. <...> atėjo po suvokimo, kad tai gali keistis. Kad eidama į santykį aš pakeisiu. Rodydama savo pyktį aš pakeisiu.*“ (Maja, 397-400). Giria savo rankas „*Geros rankos. Aktyvios.*“ (Maja, 423) taip kaip pastarosios ginančios jautriausias ir mažiausiai energijos turinčias kūno dalis: pilvą, lytinius organus, kojas „*Nu vat užsidaro. Man nemalonius prisilietimas. Įsitempia kūnas (įsitempia kūnu*

rodydama). <...> *aš nenoriu, kad liestų, „ne“.* Čia užsidaro (rodo pilvą), čia užsidaro (rodo yoni). Krūtinė labai nemėgsta, kad liestų. Jautrios vietos visos sako Uuuuu (rodo veidu ir kūnu pasipriešinimą). <...> *Yoni užsidaro ir ir ir ir rankos gina.*“ (Maja, 456-459;463). Sutapimas ar ne, tačiau savyje daugiau resursų išreikšti nenorą mylėtis turinčios tyrimo dalyvės, kaip kad Maja ir priešingai nei stipresnį vidinį konfliktą pasakyti savo partneriams „ne“ išgyvenančios tyrimo dalyvės, „ginančiąja“ sistema įvardinę akivaizdesnę pasipriešinti galinčią kūno dalį - rankas „*Nes rankos yra įrankis. Mmm rankos yra, nu kaip, kareiviai.* <...> *Mano kūno. (Tyla) Čia mano pavaldiniai, sargai, tarnai (juokiasi).*“ (Oreonė, 336). Sutapimas ar ne, tačiau rankas kaip „ginančią“ sistemą įvardinančios, daugiau drąsos pasipriešinti partneriams turinčios tyrimo dalyvės yra ir tos, kurios jau atpažįsta savo „resursines“ kūno dalis. Vis dėl to, nors iš pirmo žvilgsnio turėjusios daugiau drąsos apginti savus kūnus, šios tyrimo dalyvės nurodo, jog kojose jaučiančios mažiausiai energijos „*Kojos man tuo metu turbūt net nepriklauso ir neklauso ir ne ne nesvarbus jos, nes nori viršų saugot svarbesnius dalykus. Tirpsta „Taip.*“ (Elektra, 471-476), „*Kojose gal. Šaltos (pasako višikai kitu balsu, kaip mergaitės, tarsi kažkoks švelnumas randasi, dingo kontrolė, silpnumas atsirado)* <...> *Tuščia <...> Tiesiog tu... kaip, kaip manekeno. Stovi, bet gyvybės nėra (šypteli, pasako švelniai, be spaudimo ankstesnio balse)* <...> *Nes kai tik nenori, kojos iškart, nekrozė (juokiasi) kojose. Nu visoj toj vietoj (rodo nuo lytinių organų link kojų).*“ (Oreonė, 351-361;317-318). Šį fenomeną galimai iliustruoja Kelės refleksija „*Tai buvo atstūmimas (rodo rankomis į dešinę pusę tarsi stumdama nuo savęs, kairė ranka arčiau savęs, dešinė labiau nutolusi, kojos sulenktos po savimi, sėdi, viršutinė kūno dalis išlieka nepasisukusi, priekis į mane, užsimerkia trumpam pasukdama į priešingą pusę galvą, bet greitai atsimerkia ir žiūri į mane)* <...> *čia yra gynybinė manau labiau pozicija. Tai yra mano gynybinė, (cakteli liežuviu), kurioj aš aš viską ką galiu padaryti, galiu padaryt savo rankomis ane? Ir apgint save aš irgi galiu tik savo rankomis..*“ (Kelė, 72-75;106-109). Moteris dalinasi, jog akimirkomis kada negalėjusi pasipriešinti partneriui jautusi suklupimą „*Aš kiekvieną kartą jaučiau, kai vat, kažkas ir vykdavo tarp mūsų iš pareigos.. iš viso kad aš suklūpstu.*“ (Kelė, 128-129), o pasipriešinimui trukdęs sąstingis negebant išeiti „<...> *tam tikrose situacijose man yra sunku išeit iš situacijos. Nes aš nemoku eit (šypsosi). Vaaa (šypsosi, tarsi patenkinta tuo ką pripažino). Aš nemoku eiti, aš sustingstu.*“. Moteris dalinasi, jog negalint pasikliauti jokia kita kūno dalimi „*Nes stuburo nėra, kojos pakirstos, ar ne?*“ (Kelė, 144-146;295), savęs apgynimui likę vienintelės rankos „*Tai ką aš galiu daryt? Kokia kūno dalis man lieka tokia, kuria aš galėčiau gintis ir prie savęs neprisileisti ar ne? Tai tai buvo tiktais rankos.* <...> *to vat saugaus atstumo palaikymas, to va savo burbulo sukūrimas jo jo glostymas, paisymas.*“ (Kelė, 295-297).

Įkūnyto patyrimo refleksijose tyrimo dalyvės atskleidžia aiškiai suprantančios, jog kūnai nenori patirti savęs intymume, kurio nepageidauja „*Nu jeigu aaaa jeigu (labai lėtai) tam kūnui nenori nenorint mylėtis.. nu visų pirma jis nenori būt toj būsenoj. (pasako užtikrintai ir pabrėžtinai).*“

(Elektra, 432-433). Negana to, įkūnydama savo patirtį ir patirdama nemalonius fizinius pojūčius moteris sąmoningai ar ne demonstruoja kaip padėti savo kūnui, išvesti jį sąstingio pasitelkiant judesį, lytėjimą ir garsą „Mmmmm...mmmmmm.. (rašosi). *Jeigu jeigu sakyt iš jogos pozos tai man aišku noris kaip katė atsistot ir ir ir (rodo išgaubta stuburą sėdėdama, rankas ištiesus į priekį, galvą pakėlus) išsiriest ir ištraukt tą tą vat kaklą turbūt, kad vietos daugiau atsirastų tai širdžiai. Mmmm (leidžia garsą judindama viršutinę kūno dalį. Garsas lyg iš malonumo, judina kaklą, viršutinę kūno dalį, nugarą išriečia, suka aplink ašį, linguoja, maigo pečius.).*“ (Elektra, 435-448).

Apibendrinant šioje potemėje aprašytas tyrimo dalyvių įkūnytos nenoro mylėtis patirties refleksijas man kaip tyrėjai norisi prisipažinti, jog stebint tyrimo dalyvių bandymus „pabėgti“, o pačiai patiriant savu kūno fizinių pojūčių sinchronizacijas (skausmas, tempimas, spaudimas, garsas) su prieš mane sėdinčių moterų kūnais, neapleidęs klausimas „*Ką tyrimo dalyvės kalba kalbėdamos, jeigu pakviestos susitikti su tuo apie ką kalba savuose kūnuose staiga pasijaučia nepatogiai ir bando pabėgti?*“. Nors tyrimo mentalizavimo procesai ir buvę informatyvūs, tačiau įkūnyti patyrimai atnešę dar gilesnio suvokimo bei įsisąmoninimo kas vyksta su moterų kūnais, protais ir jausmais nenorint mylėtis tiek man kaip tyrėjai tiek ir pačioms tyrimo dalyvėms. Tyrimo dalyvių patyrimų ir refleksijų dėka, šioje potemėje atskleidžiamos nenorą mylėtis įkūnijančios tyrimo dalyvių kūnų dalys, jų žinutės tiek pačioms moterims tiek jų partneriams. Laiko perspektyvoje, kalbant apie nenorą mylėtis, kūnas tampa laidininku įgalinančiu susijungti su patyrimu ir grįžti su įsisąmonintu giluminiu asmeninės patirties suvokimu. Stebėdamos ne tik kūnų, proto ir jausmų bet ir pačiuose kūnuose vyraujančią fragmentaciją kai kurios tyrimo dalyvės įsisąmonina, jog iki šio patyrimo apie tai nebuvo susimąsčiusios „*<...> aš suprantu, kad aš visiškai negalvojau apie savo kūną sekso metu. Kaip jisai ten yra?*“ (Alė, 551). Įkūnyto patyrimo dėka įsisąmonina, jog protu vertinamas patyrimas ne visada atitinka arba aprėpia tik nedidelę dalį kūno patirties „*Tai taip, aš žinau aš susijaudinu ar ne. Ir vis tiek tas kūnas yra dar daugiau negu ten kažkurioj vienoj dalyje. Tas tas jausmas..*“ (Alė, 551-554), „*Toks, nuuu, kažkaip nesusimąsčiau apie tokį variantą, bet labai įdomi vieta energijai (šypteli).*“ (Tigė, 434-435). Šiame patyrimo tyrimo dalyvės dalinasi geriau įsisąmoninę savus kūnus, jų reakcijas į nepageidaujamą intymumą, užgimusi pagarba tiesiant rankas į kūną ir/ar naudojant savus kūnus, noras jų įsiklausyti „*Žinok, man atrodo dabar tai aš jau pastebėsiu kas tenais pas mane vyksta. Biškį atkreipsiu dėmesį.*“ (Alė,). Čia įsisąmoninta ir pasirinkimo galimybė kūno reakcijas į intymumą paleisti ar jas pasilikti „*Vat tu sakai apie, nu terapijos metu, kad galima dirbt su tuo ir mano toks iš kart „Nelįskit prie mano žandikaulio. Čia mano yra“ , žinai. (pasako per sukąstą žandikaulį, labai žemu tonu, griežtai). Turbūt kažkuriuo metu, gal ir norėtusi su tuo atsisveikint, bet..*“ (Alė, 634), kol jos pasitarnauja asmeninių ribų ir poreikių gynimui „*Nes atrodo, kad aš, nu tarkim aš ateinu pas tave į terapiją ar ne, tu nuimi mano ten visus tuos pykčius.. tu.. tu nuimi (juokiasi).. Su burtų lazdele pamojuoji, viską nuimi.. Ir aš tada labai pažeidžiama grįžtų į savo šeimą ir mano vyras sako „gal*

nori pasimylėti? “ ir aš sakau „gerai“. Ne, kad „Taip, noriu“, bet „Gera“. Nes nuo manęs nuėmė kažkokius blokus blemba.“ (Alė, 574-577).

Noras pabėgti iš įkūnytų patirčių, tebuvęs giluminis noras jaustis saugiomis ir grįžti į lengvumo būseną „*Bet..greičiausiai tai nenoras būt tam..toj būsenoj, jis nori išeit. Ir leist tą savo kūnė vėl flow, kad energija tektų, nes dabar viskas sustingo ir surakino mane. Ir man..čia labai..*“ (Elektra, 393-395). Vis dėl to atradę savyje vidinių resursų ir drąsos tyrimo dalyvės atranda dėkingumą saviems kūnams ir jų išminčiai „*(Užsimerkusi) Mano kūnui aš norėčiau padėkoti, kad jis atsimena tai ir kad jis nenori ten būt. Ir kad jis išmokė ir man parodė, kaip gyventi kitaip. Dabar man norisi sūpuotis (apkabinusi save sūpuoja, kalba tyliai ir švelniai). <...> Ir dainuoti, kad išeit per dainas. Kad išeitų per..viskas. Paleidžia. (Šnabžda)*“ (Elektra, 459-464). O kai kurios kūną atranda kaip svarų argumentą sau ir/ar partneriams savo nenorui mylėtis apginti „*Nu matai, ne tiktais aš čia protu sakau, bet visas mano kūnas sako. Mhm..visiškas sausumas (sušnabžda labai tyliai)*“ (Alė, 372-373). Iš įkūnytų patirties tyrimo dalyvės sugrįžta įsąmoninę asmeninę evoliuciją „*Fainiai. Aš čia pamačiau kaip nuo aukos, kur vat dažnai būdavau auka, perėjau į tą stačią poziciją <...>*“ (Maja, 466-467), svarbą sugrįžti į kūnus ir dėkingumą „*(Atsimerkia, įsipatogina sėdėdama, šypsosi) Oj kaip gražu.. Nu jūs šito man nesakėt (nusijuokia). Čia geriausia iš tikrųjų (šypsosi). Žinot, kartais turbūt reikia nueit, kad prisimint kaip gražu (Šypsosis). Ačiū labai jums irgi už patirtį aš nesitikėjau (Šypsosi). Taip nenorėjau, taip „Kam čia? Aš ne tam atėjau“ – protas. (Giliai įkvepia).*“ (Elektra, 473-480). Aprašytos tyrimo dalyvių įkūnytų patirtys įgalina nenorą mylėtis interpretuoti ne kaip sutrikimą, o kaip prasmingą kūno išminties atsaką vertą pagarbos ir įsiklausymo.

Atskelto skausmo kūnas: kai gynėjas suplyšta, kad būtų išgirstas, o skilimas tampa liga

Šioje potemėje tyrimo dalyvės dalijasi asmeniškai susietais ilgą laiką racionalizuoto ir nepaisyto nenoro mylėtis ir pasireiškusiais fiziologiniais simptomais – nuo įtampos iki onkologinių diagnozių, nuo spazmų iki plyšimo. Kūnas tampa paskutiniu ir pagrindiniu gynėju, kai protas trukdo veikti iš akivaizdžiai suprantamos tiesos – nenoriu mylėtis. Čia išryškėja itin svarbus proto, kūno ir jausmų skilimo momentas tampantis ne tik išgyvenamu vidiniu konfliktu, tačiau ir realiu skausmu – kūno liga.

Ankstesnėse šios temos potemėse atsiskleidęs moterų nepasiruošimas atliepti savo jausmų ir kūno poreikių turi savas pasekmes – „*<...> mes tai ne girdim sielos, mes negirdim širdies ir po to su mumis jau kalba per fiziką.*“ (Elektra, 130-131), į paviršių iškyla ir dėmesio reikalauja „skausmo kūnai“.

Elektra dalinasi, jog ankstesnėje potemėje aprašyta nenoro mylėtis įveikos strategija nors ir „pasiteisinusi“, tačiau buvo lydimą seksualinės prievartos prasidėjusių ir epizodiškai pasikartojančių suicidinių minčių. Nėgana to atsirado nugaros skausmai, kurie vėliau paaiškėjo esantys onkologinės ligos simptomais. Tiesa ligos židinio specialistams surasti nepavyko „<...> nežinau kas su tavim, bet kažkas tai labai blogai <...>“ (Elektra, 140). Elektra dalinasi, kad visų įvykių sukūryje staiga supratusi ir apie pasikeitusius jausmus vyrui „<...> kažkuriuo momentu tai aš suprantu vieną dieną, tiesiog pabundu, kad aš nemyliu to vyro.“ (Elektra, 153-154). Šis suvokimas ir išgyvenama liga susijusi taip kaip tyrimo dalyvė savo pasidalinime įvardina tiesiogines sąsajas „Aš išvažiavau mokytis, gydytis ir man gerėja.. <...> Gerėja, tie visi tyrimai <...> grįžtu į Lietuvą <...> pradedu miegot su vyru ir po mėnesio visi atgal tyrimai shuuu... Ir aš iš žinau atsakymą ir aš žinau kodėl. Na aš gi sau pasakiau ir jam pasakiau, kad aš nemyliu ir aš toliau miegu, nes čia mano vyras, gi nu kaip aš gi žmona.“ (Elektra, 160-165). Tyrimo dalyvė svarsto, jog tokia kūno reakcija galimai susijusi su pripažintos tiesos sau ir elgesio priešprieša, taip kaip mylėtis vardan pačios kaip moters pripažinimo (šių mylėjimosi priežastį įvardino tyrimo dalyvė ankstesnėse potemėse), nemylint vyro, kūnas tiesiog nebeleidžia „Aš galiu pasakyt, kad aš norėdavau, bet man va tas, emm, suprantat, gal aš per aaa sąžininga su savim. Kai aš jau prisipažinau, kad aš nemyliu, man va taip ir man grįžo visi.“ (Elektra, 167-168). Tiesa Elektrai taip pat aktuali ankstesnėje potemėje aprašyta tyrimo dalyvių tendencija ignoruoti kūno siunčiamus signalus „kiek aš grįždavau vasarai, buvo ta pati istorija. Aš grįžtu pradedu su vyru miegot, visi tyrimai atgal.“ (Elektra, 177-178), tarsi sustiprina kūno ligos ir neįsisąmoninto nenoro mylėtis su partneriu sąsajas.

Stipriomis kūno reakcijomis mylintis nenorint dalinasi ir Star „<...> aš labai gerai atsimenu, kad aš tuo metu nenorėjau mylėtis. Jisai tiesiog na ten... išsireikalavo.“ (Star, 182-183). Tyrimo dalyvė patyrusi itin fiziškai skausmingą patyrimą sutapusį su nepageidauto intymumo akimirka „<...> aš jaučiau besimylint, kad aš jau su juo nenoriu mylėtis, man yra nemalonu. Ir tuo metu man plyšo kiaušintakis. Ta prasme prasidėjo vidinis kraujavimas.“ (Star, 181-182). Star tarsi nuolankiai priiima atsakomybę už patirtą kūno skausmą „<...> atsidaviau tuo metu, bet ir aaa gavau rezultate savo kūno atsaką. <...> mano kūno atsakas buvo va tokiu fiziologiniu plyšimu“ (Star, 185-187), o tokią kūno reakciją interpretuoja kaip kūno bandymą su ja kalbėtis ir skatinimą pagaliau suprasti „vat kaip kūnas su manim šnekėjo <...> Tipo nu tu pamatyk. Tu supraaask.“ (Star, 178; 226).

Apie patiriamą fizinį skausmą mylintis kuomet nenorima to daryti kalba ir Maja su Tige. Maja dalinasi, kad nors vyras prieš lytinį aktą ir „<...> pamylėdavo su ranka, petingas ir aš kažkiek pasitenkindavau.“ (Maja, 169-170), bet lytinio akto metu „<...> aš jausdavau pavyzdžiui, kad visada skausminga, nes nepriima. Yoni (makštis) nepriima ir ir mmm tokia įtampa jausdavosi. <...> kad skausmas yra, nėra drėgmės pakankamai, visą laiką reikia kažkokios pagalbos dėl tos drėgmės.“ (Maja, 165-168) ir jį turėdavusi „<...> atbūt<...>“ (Maja, 172). Galiausiai, dėl simboliškai

pasileidusios žemyn gimdos (*gimda kai kuriose kultūrose laikoma moters jausmų ir emocijų šaltiniu, o Majos pagrindinis tikslas nesipykti suponuoja, jog neišreikštų emocijų sukaupta daug, tyr. pastaba*) mylėtis tapę taip skausminga, kad „<...> aš jau verkdavau. Ir va tas užmigimas verkiant ir verkiant ir verkiant.. Toks liūdesys.“ (Maja, 190). Tigė apie patiriamą skausmą mylintis su vyru pasakoti pradeda nuo po gimdymo atsiradusios baimės pastoti vėl, kuri susijusi su vyro atsakomybės ir gebėjimo pasirūpinti šeimos gerove stoka. Patiriama baimė pastoti dar kartą buvusi tokia stipri, kad „aš apskritai mylėtis ne tai, kad nenoriu. Aš fiziškai negaliu. Tiesiog, man man skauda, man baisu, man ten nu kas tik nori darosi.“ (Tigė, 144-145). Šiuos simptomus tyrimo dalyvė galėjusi toleruoti būdama „<...> apsvaigus nuo alkoholio <...>“ (Tigė, 146), tai įgalindavo šiek tiek atsipalaiduoti, tačiau šiuos bandymus ignoruoti savo jausmus kūnas atsako dar didesniu skausmu „Man pradėjo žiauriai skaudėt. Tiesiog santykių metu, po santykių. Nu praktiškai ir pilvą ir lytinius organus. <...> Kaip ant kokios nors įkaitusios geležies atsisėdus. Nes toks jausmas, kad ten nu tiesiog spazmuodavo kažkas tai. Buvo žiauru.“ (Tigė, 148-152). Svarbu paminėti, kad jausdama šiuos kankinančius kūno skausmus tyrimo dalyvė su partneriu vis tiek mylisi ir pagalbos ieškoti pradeda tik kai „<...> kūnas užprotestavo absoliučiai prieš tai kaip aš gyvenu. <...> Ir nu aš jaučiausi visiškai senutė. Tokia, nu, mirusi praktiškai.“ (Tigė, 192-194). Tigė vardina ir kitus šiame etape lydėjusius kūno simptomus: „<...> realiai tai į tą į kas aš einu tai buvo pačios baisiausios mano kojos, kad aš buvau ant tiek medinė, kad aš žmogui paduot ranką tai buvo labai didelis... didelis žingsnis. Didelis fizinis kontaktas.“ (Tigė, 198-200), „<...> turiu opinį kolitą <...>“ (Tigė, 631), (*ankstesnėje potemėje, Tigės kojos yra „ginamoji“ kūno sistema – galbūt siejasi su fiziologiniais kojų skausmais, tyr. pastaba*). Kolitą tyrimo dalyvė interpretuoja kaip „Nu kas yra opinis kolitas - tai yra autoimuninė liga kai organizmas virškina savo paties ląsteles. Tai yra nu labai labai tiesioginė metafora, kad tu tiesiog prarydinėji emocijas, prarydinėji tai ką reikėtų pasakyt. Nu ir taip sakant – ēdi save iš vidaus.“ (Tigė, 631-634). Šios kūno būsenos skatina ieškoti pagalbos, tačiau įgyti įrankiai ne tik pasitarnauja asmeninei gerovei, tačiau naudojami ir siekiant apgauti kūną mylėtis to daryti iš tikrųjų nenorint „<...> tu gali kūną kažkaip tai apgaut. Apgaut, įkalbėt, priverst. <...> Nes tu išmoksti kvėpuot, tu išmoksti judėt, tiesiog sąmoningai išmoksti kažkaip tai jeigu ir ne jeigu ir ne kažkaip tai labai ten gerai jaustis, bet bent jau plaukt pasroviui su tuo. <...> Kol tu tai sąmoningai valdai ir kontroliuoji kvėpavimu ten dar kažkuo tai.“ (Tigė, 383-387). Vis dėl to, nors kūnas tuo metu ir atsiveria sueičiai vėliau atsako skausmu, kurį suvaldyti Tigė pripažįsta esanti bejėgė „Būna, kad ir dabar.. Aš pasimyliu būna kad, kad tiesiog skauda. Elementariai. Ne tuo metu. <...> ten kažkur tai nežinau, kraujotaka užspazmuoja dar kažkas tai yra vegetatyvinės sistemos lygyje, ko nu aš niekaip sąmoningai valdyt negaliu. Nes realiai, nu pojūtis toks tarsi ten lytiniai organai būtų už.. už.. nežinau, virvė užmauta ant jų ar kažkas tai tokio.. užspausta kokiais nors spaustukais.“ (387-393).

Apie kūno simptomus netenkinančiuose santykiuose, kuriuose jautėsi turinti gintis kalba ir Kelė. Tyrimo dalyvė patikslina, jog interpretuoti praeities įvykius būtent kūno reakcijos ir įgalina <...> *Aš jau dabar galiu spręsti tik tais iš savo kūno reakcijų kas buvo man.*“ (Kelė, 240). Moteris dalinasi *„Aš kiekvieną kartą jaučiau, kai vat, kažkas ir vykdavo tarp mūsų iš pareigos.. iš viso kad aš suklūpstu.“* (Kelė, 128-129). Interviu metu įkūnytoje nenoro mylėtis su partneriu patirtyje Kelė rankas įvardina kaip vienintelį įrankį, kuriuo galėjo apsiginti. Sutapimas ar ne, tačiau tyrimo dalyvės rankos būnant santykiuose taip pat tarsi „kažką sakė“ *„Turiu kelias nuotraukas kad, jeigu rasčiau <...> bet nuo to kad aš kažką dariau viskas buvo pūslėmis išėję ant rankų. Ar čia alerginė reakcija niekas man negali pasakyt. Buvau – neturi tu man sakė alergijos. <...> Vat taip va, va tokio tokio dydžio pūslės buvo ir jos lupdavosi kaip gyvatės.“* (Kelė, 331-337). Tyrimo dalyvės pasidalinimuose ir daugiau tuometinės realybės atspindžių kūne *„Man skaudėjo stuburą ir man vis diagnozuodavo nervų šaknelių uždegimą.“* (Kelė, 236). Pasak moters stuburas reaguodavo į partnerio bandymus pažeisti pačios asmeninę erdvę *„<...> kiekvieną kartą kai buvo pažeidžiamos mano asmeninės erdvės man vat man vat kirsdavo per stuburą.“* (Kelė, 240-243) ir paminti savivertę *„Nes man nuo pat pradžių buvo aiškinama, kad aš negalėsiu dirbti jo.. jokio darbo, už nesukurta esu darbui, aš negaliu dirbti. Nu ir tas stuburas taip po biškį kirsdavo kirsdavo man.“* (Kelė, 242-243; 277-280). Reflektuodama iš laiko perspektyvos Kelė interpretuoja, jog pačios atveju stuburas tarsi indikuoja tai kas vyksta viduje, o rankos gynė *„rankos yra gynybinė reakcija, o stuburą aš vertinu jau kaip iš vidaus – tai kas vyksta iš vidaus.“* (Kelė, 259-260). Interpretuodama fizinius stuburo signalus teigia *„<...> aš neturėjau to stuburo. <...> ten buvo toksai žinai žėlė pavidalo kažkas (nusijuokia) kas laikė mano kaulus (juokiasi). Kas man yra stuburas – yra darbas, stuburas yra būstas, stuburas yra tai, kad tu gali eit į priekį ir tu savyje esi, aaamm, tu savimi pasitiki. Tai trūkdavo tuomet pasitikėjimo visur. <...> jokio pasistovėjimo už save tai išvis net negalėjo būti. Darbo nėra, pinigų nėra, būsto nėra, nieko nėra.“* (Kelė, 274-283). Kelė pripažįsta, jog „stuburo neturėjimas“ buvusi pagrindinė nepasitenkinimo savimi ir savęs atmetimo priežastis (*o galbūt priešingai?, tyr.pastaba*)

„Išdavikiškom“ reakcijom į vykstančią realybę, kurias stebėti paskatino įvykęs kūno „plyšimas“, dalinasi ir Star *„Santykių į vyrą man pradeda gimda skaudėti ir tiesiog nu tokio spazmo nu jausmas. Nu taip suspazmuoja gimda. <...> Ir vat tas toksai žinai kad kaip lyg tais maudžia, net kaip mėnesinių metu maudžia, vat tokie suspazmavimai tokie.“* (Star, 197-198). Šis tyrimo dalyvės gimdos „spazmavimas“ primenantis jaučiamus kūno pojūčius menstruacijų metu, man kaip tyrėjai, remiantis kai kuriomis dvasinėmis ar netradicinėmis medicinos idėjomis, kurios teigia, kad menstruacijų metu moters gimda apsivalo nuo sukauptų negatyvių patirčių, suponuoja, kad kažkuriuo momentu kūnas nustoja „konteineriuoti“ tai kas nepriimtina ir ima „valytis“ čia ir dabar. Pati Star savo įvardinamus kūno pojūčius interpretuoja *„Ir tada aš suprantu „Aha, aš jaučiu kažkokią neigiamą emociją“* (Star, 198-199). Moters teigimu būnant santykių kūnas kalbėjo ir per kitas savo dalis,

tačiau „labiau su manim visgi komunikavo gimda.“ (Star, 208-209). Tyrimo dalyvė dalinasi, jog patiriant manipuliacijas kūno reakcijos tapę „<...> vienintelis įrankis, kuris galėjo kažkaip sugrąžinti į save ir prie savo jausmų peržiūrėjimo.“ (Star, 291-292) ir kūną pateikia tarsi atramos tašką toms moterims, kurios ne(be)pasitiki sava intuicija „Tai kaip toks irgi vidinis balsas, kažkoks, jeigu tu savo intuicija netiki, tai bent jau kažkokiais kūniškais ženklais.“ (Star, 292-293). Star tiki, jog „<...> kūnas iš tikrųjų <...>, neįsisąmonintą emociją išreiškia per kažkokius savo pojūčius. <...> Nu ta prasme tai yra toks irgi nu kaip.. Ir kažkaip indikatorius... tiems dalykam, kurie man yra akivaizdūs. Kuriuos galima iškraipyti žodžiais.“ (Star, 304-305; 323-327).

Apibendrinant, svarbu pažymėti, jog šioje potemėje pateikiamos subjektyvios pačių tyrimo dalyvių savų kūno patirčių nenorint mylėtis ir būnant netenkinančiuose santykiuose interpretacijos taip kaip remiantis jų pastebėjimais „<...> čia mano reikšmės <...>“ (Star, 360), „Gali analizuoti tik tais save.“ (Kelė, 268).

Aprašant šias tyrimo dalyvių kūniškas pasekmes iškyla ir pačios tyrimo metu patirtas (gydytojos teigimu nuo streso) nežmoniškai skausmingas cistos plyšimas pasibaigęs hospitalizacija. Prisiminimas iškyla neatsitiktinai, taip kaip gydymo metu diskutuojant su gydytojom mano baigiamojo darbo temą ir jo sąryšį su medicina viena iš gydytojų kandžiai pakomentavusi „O kas įrodė, jog patiriami kūno simptomai susiję su nenoru mylėtis – tos moterys gali prisigalvoti daug, tik duok joms pakalbėti“. Šis komentaras iš karto susišaukė su tyrimo dalyvių abejonėmis savo kūno išmintimi aprašytomis šioje ir kitose šio darbo potemėse ir nepalikęs kito atsakymo gerbiamai gydytojai kaip „Nežinau, na ko gero atvykus pacientėms „plyšus“ niekas jų neklausia ar tuo metu mylėjosi ir ar norėjo tai daryti“. Ir mano nuostabai jauna gydytoja įsiterpdama į pokalbį replikuoja „Iš tiesų – neklausime. Reikės pradėti klausti!“. (Iš tyrėjos dienoraščio, 2024, balandis)

Ši mano aprašyta diskusija nuostabiai iliustruoja tyrimo dalyvių kelionės į save ir savo kūnus etapiškumą – suklusti reikia „ypatingo“ momento, o įsiklausyti ir atliepti savo kūno pojūčius, o taip ir save pačią, reikia laiko ir pasiruošimo „Tu atsistoji ant kojų, bet.. reikia laiko kad tu atsistotum ant tų kojų ir pradėtum eiti.“ (Kelė, 624-625). Laukiant „tinkamo momento“ įsiklausyti ir atliepti savo kūno pojūčius svarbu prisiminti, jog „skausmo kūnas“ egzistuoja kaip išmintis, o kūniškas „Ne“ ne trūkumas, o savasties išraiška ir sveikimo ženklas. Nenoro mylėtis ignoravimas virsta somatiniu pasipriešinimu, o vidinis skilimas – liga. Užgimęs svetimam nedėmesingume, gėdinime, kaltinime ir išnaudojime „skausmo kūnas“ prašosi tyrimo dalyvių sąmoningo dėmesio ir liudijimo, kas tampa pagrindine sąlyga apsijungimui ir gijimui (apie tai tyrimo dalyvės dalinasi sekančioje temoje). Įkūnyta nenoro mylėtis patirtis interviu metu įgalino moteris susitikti su savimi, atpažinti save ne per kitą, o per savo kūną, ne per rolę, bet per tiesą tokią kokia jina yra. O atpažintos kūno „ginamosios“ ir „ginančiosios“ sistemos tampa navigacija leidžiančia išsivaduoti iš daug metų trukusios savęs ir savų kūnų išdavystės. Tai tiltas tarp disociacijos ir subjektyviai kūniškos savęs.

2.2.3 Pykstantys kūnai: kai pyktis pabudina „aš“ ir tampa gijimo aktu

Ankstesnėse temose tyrimo dalyvės dalindamosi asmeniniais patyrimais demonstruoja bandymą „suvaldyti“ įsisąmonintą nenorą mylėtis. Siekdamos tai padaryti stengiasi analizuoti šio „netikėto“ fenomeno galimas atsiradimo priežastis. Vis dėl to, atsakymų paieška kol kas išlieka orientuota į išorę, taip kaip ir aprašytas siekis patirti „vienį“ pasitelkiant partnerį. Šioje temoje atsiveria svarbus virsmo momentas – pyktis, ilgai laikytas destruktviu ar gėdingu jausmu, tampa vidinės laisvės katalizatoriumi, o pairiamas nenoro mylėtis fenomenas atsiskleidžia kaip savasties gijimo potencialą talpinantis procesas. Tyrimo dalyvės ima atsigręžti į save – savo vidines mergaites, neišgirstus poreikius ir susigražina dar vaikystėje atimtą savo autentišką „Ne“. Pyktis čia – ne griaunamoji, o išlaisvinanti nuo savęs išdavystės jėga. Jis sugražina balsą, ribas, gydo ignoruoto kūno ligas ir atskleidžia jo gebėjimą patirti malonumą. Ši tema – moters kelionės į autentišką savastį liudijimas, kurioje pyktis – vartai į sveiką ir orgazmišką save.

Šią temą atskleidžia keturios „Noriu norėti, bet manyje – nepamatyta mergaitė ir ji pyksta“, „Kai jūsų visų manyje pasidaro per daug: O kur AŠ, po velnių?“, „Bingo - radau kaltą - tave! O gal tai apie mane?: kol kaltinti tave lengviau nei atliepti save“, „Tu veidrodis, kurio atspindy atrakinau savo pyktį - vartus į sveiką ir orgazmišką save“.

Noriu norėti, bet manyje – nepamatyta mergaitė ir ji pyksta

Šioje potemėje tyrimo dalyvės dalijasi, kad noras mylėtis yra ryšio su kitu, dėmesio ir saugumo kontekste gimstantis reiškinys. Šie poreikiai giluminiai ir esminiai, užgimę dar ankstyvos vaikystės laikotarpiu kuomet būdamos mažomis mergaitėmis tyrimo dalyvės nesulaukusios pakankamo ir tinkamo dėmesio iš jas supančios aplinkos. Šios mažos mergaitės nėra tyrimo dalyvių savasties praeitis, jos vis dar aktyvios moterų savimonėse ir toliau išlikdamos nepripažintos bei nematomos pyksta. Kai būti matoma buvo prabanga, o ne duotybė, intymume ima veikti ne tik dabarties „aš“, bet ir visa asmeninė gyvenimo istorija.

Tyrimo dalyvės nori norėti mylėtis „*Nu jo tikrai noriu.. noriu norėti. Ir, kad mano kūnas kažkaip tai atsipalaiduotų, norėtų. Kad atsirastų erdvės. <...> Tiesiog viens kitam, o tada jau ir mylėtis.*“ (Alė, 598-600). Kalbėdamos apie svarbias intymumo išsiskleidimui sąlygas moterys kalba panašia intonacija, kuri tarsi kviečianti, bandanti įtikinti, sugundyti duoti tai ko pačioms reikia.

Kalbant apie tyrimo dalyvių poreikius noro mylėtis išsiskleidimui, daugumos dalyvių poziciją labai taikliai atspindi Kelės pasidalinimas „*Man seksas prasideda ryte.*“ (Kelė, 35-36) Moterys dalinasi, jog norui mylėtis svarbiausia tai kas vyksta iki pačios intymumo akimirkos „<...>

jeigu tarkim yra gera diena, aš gaunu mikro dozę to dėmesio, aa ten kažkas kažkur kažką padarė tau, kažką padėjo buity, kažką sutvarkė, kažką skanaus nupirko, kažkaip... Ooo, jau tada, jau mmm m m m (nusijuokia)“ (Meropė, 151-153). Beveik identišškai asmenines sąlygas intymumui atsiverti įvardina ir Alė kalbėdama tarsi partneriui, svajingai „<...> pailsėję (balsas užkyla), abu daugiau mažiau geros nuotaikos (balsas užkyla), kažkokios bendros fainos patirties turėję (balsas užkyla). Kad visi namai miega (balsas užkyla). Mes rytoj niekur neturim skubėt ir mes dabar turim laiko pakankamai (balsas užkyla). Ir ir dar atsigulę kažką tai šnekučiuojamės (balsas užkyla). Tai po to man faina ir prie tavęs prisiglausti ir kažką jau tada galiu ir inicijuoti arba tavo iniciatyvą priimti.“ (Alė, 250-255). Alė, šaržuotai dalindamasi apie nenuoseklų partnerio dėmesį pačios atžvilgiu „<...> visus metus ne susitikome (juokiasi), atsigulėm į lovą ir sako „O labas.“ (Alė, 207) supažindina ir su šiek tiek persmelkta pykčio ir noro atkeršyti gaidelė, asmenine reakcija į vyro bandymus inicijuoti intymumą „O tu čia kas toks? Mes esam bendro ūkio savininkai, o žinok jie nesimyli. Čia mūsų dalykinis santykis ir nežinau ko tu iš manęs nori. <...>“ (Alė, 207-209). Vyro nenuoseklus dėmesys, moteryje gimdo ne tik pasipriešinimą, tačiau ir įtarumą „Jeigu jisai dienos metu pradeda su manim gražiai elgtis aš galvoju „Hm hmmm, tai ką? Tai vilčių turi ar ne?“ (pašaipiai sako).“ (Alė, 602-604). Siekiant intymumo, anot tyrimo dalyvių reikalingos vyro pastangos pirmiausiai sutvirtinti tarpusavio ryšį bendrąją prasme „<...> ne tai, kad aš vakare norėsiu mylėtis ir dabar šią dieną gražiai su žmona elgiuosi. Bet tiesiog dėti kažkokias tikrai, nu va kaip sakiau tas didesnes bendresnes pastangas tokias nu kad tvirtesnis tas mūsų ryšys platesne prasme būtų.“ (Alė, 602-607), „<...> neturėdavau fizinio artumo, dėl to kad ir neturėdavau dvasinio ryšio su juo. Jis nutrūko.“ (Kelė, 67-68), „Tam, kad būtų man intymumas turi būti ryšys.“ (Meropė, 206-207). Šiam ryšiui pajusti anot tyrimo dalyvių svarbu jaustis matoma, pažinta ir priimta. Kuomet šie poreikiai nepatenkinti, anot Alės „Aš su savo drauge galėčiau labiau mylėtis - ji mane daugiau pažįsta.“ (Alė, 614-625) ir kaip pavyzdį pateikia kada jaučiasi matoma, palaikoma ir priimta „<...> man kažkaip buvo tokios ramybės, kad nu vyras už mane žinau, kad pastovės. Jisai jau žino, kad man čia įtampos laukas. Jisai tikrai perims <...> Kur aš galiu ten padarysiu ką galiu ir vat tas yra mūsų kažkoks artimumas. Kur žinau, kad mane pažįsta, kad mane saugo ir kad aš aš svarbi ir kad negausiu dėl to priekaištų.“ (Alė, 614-623). Šis Alės pasidalinimas atskleidžia dar vieną – saugumo poreikį - bene svarbiausią sąlygą noro mylėtis išsiskleidimui. Tigė išskeldama klausimą „<...> klausimas kaip ko jis manęs nori.“ (Tigė, 600), kuris ne taip tiesiogiai tačiau nujaučiamas ir Alės pasisakyme „Turbūt noriu mylėtis ne dėl to, kad tu dabar čia iš išlietum savo perteklių energijos. Aš tau ne.. ne nu žinai. Jo ne lėlė kažkokia.“ (Alė, 589-591), atskleidžia kitą saugumo aspektą. Tyrimo dalyvė dalinasi uždirbusi daugiau nei vyras ir tai sieja su seksualinio gyvenimo kokybe, o automatiškai ir pačios noru mylėtis „<...> aš visą laiką gyvenime uždirbau daugiau už jį. <...> darbe gavo kažką tai paaukštinimą ir pradėjo daugiau pinigų uždirbt, pasidarė kažkiek tai geriau ir tam seksualiniame gyvenime. <...> Daugiau švelnumo ir ko gero nu ir

daugiau tokio mmmm nu nežinau, vyriškumo. <...> Kada jisai įkrenta į vaiko rolę. Ir tada man irgi užsiblokuoja viskas, nes nu tarsi, kažkokia pedofilija. Incestas kažkoks tai. Ir ir jo ir nu tiesiog negali jo matyt ir priimt kaip vyro.“ (Tigè, 607-612). Vyriui nesuteikiant saugumo jausmo ir bandant jį susikurti pačiai anot, Tigès mylėtis nebegali „tu jautiesi ne moteris, o vyras be pimpalo, tai kaip tu gali mylėtis“ (Tigè, 596-597). Tyrimo dalyvė dalinasi, jog saugumas, o ypač emocinis saugumas, patiriamas sulaukus nuoširdaus vyro dėmesio yra svarbiausia sąlyga ne tik norėti mylėtis, tačiau ir patirti visišką atsipalaidavimo būseną lydimą aukščiausio malonumo „<...> kai atsiduri tokioj emocinio saugumo būsenoj tai tai kūnas kažkaip tai labai paprastai išstipsta. <...> Iš tikrųjų reikia vyro dėmesio. Dėmesio, švelnumo. <...> ir aš žinau, kad yra gyvenime buvę keli atvejai kai aš patyriau kažkokį orgazmą be prisilietimo. Nuo vyro žvilgsnio.“ (Tigè, 584-586). Moteris patikslina, jog minimos patirtys „<...> neturėjo nieko bendra su erotika.“ (Tigè, 591) ir tuo pačiu tarsi bandydama išryškinti vyro dėmesio galią papildo „Va ir taip nu toks tarsi prieštaravimas. Kad iš vienos pusės lyg tai tu jautiesi visiškai beviltiška, frigidiška, neįmanoma ten nieko. Iš kitos pusės tu gali žiūrėt žmogui į akis ir tau ir tau jau ten fejerverkai.“ (Tigè, 591-594). Tigè kalbėdama apie savo patyrimą užtikrintai tvirtina „<...> akivaizdu, kad tai yra galvoje pirmiausiai. Galvoje, emocijose, dar kažkur tai...“ (Tigè, 589-590). Šiam Tigès teiginiui pritaria ir Meropė „<...> žmonių seksualumas ir geismas kyla galvoje, tik po to kūnas reaguoja.“ (Meropė, 27-28).

Tyrimo dalyvių teiginiai apie tai, kad norui mylėtis išsiskleisti „Reikia nedaug.“ (Tigè, 621) ir kalbėjimas apie nuoseklų partnerio dėmesį dieną (nuo ryto iki vakaro) pačiai kaip tyrėjai, klausančiai labai kompleksiskus ir skaudžius moterų išgyvenimus, skatina pasitikslinti ir užduoti klausimą „Ir vienos tokios dienos užtektų?“ (Alè, 256). Alè į užduotą klausimą kiek susimąsčius atsako atvirai „Idealiu atveju ne.“ (Alè, 257). Bandant suprasti kas slepiasi už tokio staiga „atitirpimo“ ir atsivėrimo intymumui tyrimo dalyvė pripažįstą, jog šie pasimylėjimai nors lydimi „<...> aš ne labai nenoriu.“ (Alè, 275) vis dėl to skatinami dėkingumo už suteiktą dėmesį „Nu tada mes galim, turbūt ir jis mane gali pamatyt. Tada atsigulus į lovą aš jam galiu bent jau tarškėti savo <...> Kokius nors ten, visiškai man toks srautas pasileidžia, <...> ten tokios mintys tarpusavyje niekaip nesusijusios. <...> Ir pavarau ir jis manęs išklauso „Aha“. O jeigu dar atreaguoja tai žiūrėk jau visai.“ (Alè, 264-269) arba siekiant užfiksuoti pozityvų partnerio elgesį, jį apdovanojant intymumu „<...> kad vat žiūrėk vat kai taip būna tai tada vat taip gali būti žinai.. <...> jo jo jo...“ (Alè, 278-29). Šis tyrimo dalyvės atvirumas tarsi dar kartą išryškina anksčiau aptartus tyrimo dalyvių motyvus mylėtis siekiant aukščiausio tikslo – vienio. Nuoširdžiam tyrimo dalyvių norui mylėtis išsiskleisti „Noras, kai tu tikrai darai ne iš reikalo, kad reikia, o tikrai nori tyrinėti savo partnerį“ (Elektra, 637-638) „<...> noriu, kad tai mūsų bendravimo būdas būtų. Man man žiauriai gera su tavim – davai mylėkimės. Nu davai. Kad mes einam, einam, einam ir mes abu tiesiog negalim kitaip. Tai va dabar mes ir einam į ... šitą.. į lytinį aktą.“ (Alè, 591-594) reikalingas laikas, kuriame leista

patirti save visokią, neskubant ir nesijaučiant kalta. Patirti save taip kaip neturėta sąlygų vaikystėje – būti matoma, priimta, o taip ir saugia. Šią mintį iliustruoja Majos pasidalinimas apie tai, jog nenorą mylėtis galima per „<...> kūną galima tai irgi nulausti <...>“ (Maja, 594) patikslindama, jog tai sakydama mintyje turi „<...> perkeisti santykį“ (Maja, 597). Pristatydama šį asmeninį atradimą tyrimo dalyvė pasakoja apie situaciją, kuomet buvo supykusi ant partnerio ir kūnas užsidarė „*Kaip aišktinga mergaitė. Nu va tiesiog „Ne“ (žaismingai pasakoja).*“ (Maja, 603). Paleisti pyktį padėjo partnerio švelnumas „*Ir jisai ėmė mane bučiuot. Taip lėtai bučkis bučkis bučkis bučkis bučkis bučkis ir neatstoja. Ir vis tiek. Ir kaip man atsileido kūnas.*“ (Maja, 606-608). Pasiteiravus ką kūnui reiškė partnerio bučiniai Maja nedvejodama atsako „*Kad va jau čia tai jau čia dėmesys buvo, atidumas ir kad priėmimas to kaip man yra.*“ (Maja, 612-613) ir iš karto patikslina „*Ir man dar buvo svarbu turbūt, kad į veidą (tonas šiek tiek kaip mažos mergaitės). <...> Nes būna ar ne tas intymumas ir galvoji ten tave užglostys ar ką, o kūnas visas „tu čia ką ką darai (pasako vaidindama, rodydama įtampą visame kūne, pasipriešinimą, taria žodžius skiemenim per įtampą). Neliesk manęs“.*“ (Maja, 613-617). Tyrimo dalyvė pripažįsta, jog jaustas pasipriešinimas ištirpo partneriui atkakliai žiūrint į pačią ir priimant taip kaip jai tuo metu yra „*Iš pradžių irgi tokis piktumas, bet vat tai, kad į veidą ir į tave žiūri ir priimu, kad va taip va taip va taip. Ir neatstojimas va tas toksai. Ir kažkokia šypsena ateina ir kažkaip jaučiu, kad atsipalaiduoja.*“ (Maja, 617-619). Tyrimo dalyvei kalbant atkreiptas dėmesys į kalbėjimo manierą ir balso toną primenančius mažą mergaitę ir mano pačios nuostabai Maja pati pripažįsta „<...> smagu būti ta tokia princese, kad čia man. Dėl manęs (juokiasi).“ (Maja, 621-622), o pasiteiravus kiek princesei metų smarkiai juokdamasi atsako „*Maža jina dar.*“ (Maja, 624). Ši pokalbio su Maja dalis ir kiti tyrimo dalyvių pasidalinimai pokalbių metu iškelia įžvalgą – tik patenkinus vidinės mažos mergaitės poreikius (vidinio vaiko samprata plačiai naudojama psichologijoje) gali priimti (atsiverti intymumui ir malonumui) moteris. Pasidalinus šia įžvalga Maja entuziastingai pritaria „*Taip, būtent.*“ (Maja, 639).

Apibendrinant, klausant tyrimo dalyvių neapleidžia jausmas jog kalbėdamos apie asmeninius poreikius ir sąlygas norui mylėtis išsiskleisti jomis įvardindamos dėmesį, būti pamatyta ir priimta, galimai pačios to nesuprasdamos, tikisi iš partnerių sulaukti to (besąlyginio priėmimo, koncentruoto dėmesio, švelnumo ir jautrumo pačių atžvilgiu) ko iki šiol nėra gavę, o pačios sau duoti dar kol kas nemoka ir negali.

Kai jūsų visų manyje pasidaro per daug: O kur AŠ, po velnių?

Ankstesnėse potėmėse atsiskleidę tyrimo dalyvių santykio su intymumu formavimuisi turėję įtakos išorės veiksniai ir partnerystės kūrimo bei mylėjimosi motyvai leido žvilgtelėti į moterų vidinius pasaulius ir varas skatinusias kurti savas realybes. Šioje potėmėje tyrimo dalyvės pasakoja

apie kiekvienai skirtingais gyvenimo etapais „atsivėrusį lauką“, kuriame galbūt net ir pirmą kartą gyvenime vienoms garsiau, kitoms tyliau, tiesiogiai ar ne, iškyla klausimas „O kur aš po velnių?“. Šio klausimo atsiradimui tarsi reikalingos specialios, „ypatingai nepatogios“, iš proto varančios, vienio su partneriu iliuziją sklaidančios, sekinančios ir nepakeliamo savęs praradimo kitame jausmą keliančios arba priešingai, pirmą kartą patirtos tikros laimės, atveriančios akis į susikurtą netenkinančią realybę, sąlygos. Šios aplinkybės, kaip skambutis kviečiantis atsibusti, išjudina gynybinius mechanizmus ir pabudina . Kad ir kokios bebūtų – pozityvios ar negatyvios – jos išskleidžia jau įsisaugojusio nenoro mylėtis erdvę, kurioje užgimsta savęs paieškos.

Paradoksalu, tačiau būtent netikėtai patirta laimės akimirka ir paskatina Elektros abejones susikurtos realybės teikiama laime bei atveria įsisaugojusią nenorą mylėtis „<...> *tą dieną niekada nepamiršiu. <...> aš vairuoju tą motobaiką, kalnuose, pakeliu akis tututututufff.. aš pirmą kartą gyvenime, kiek aš atsimenu nes po tų traumų nebent, iki tų traumų ne labai gal atsimenu.. aš jaučiu, aš laiminga. Ir man buvo toks šokas, kad aš pirmą kartą pamačiau šviesą, dangų, medžius, spalvas.. ir man taip.. man toks šokas įvyko ir aš supratau, kad kažkas tai buvo ne taip. <...> tuo momentu supratus, man dingo noras sekso su vyru.*“ (Elektra, 104-111). Elektros pačios nesureikšmintas patikslinimas užsimenant apie atminties ir trauminių įvykių sąryšį atrodo svarbus šios potemės kontekste. Moters patirta laimė, kurią jaučia pirmą kartą gyvenime po patirtų traumų, tarsi skambutis kviečiantis busti ir nukreipiantis tikrosios savęs, savo gyvenimo, savo poreikių link. Ir iš tikrųjų, tyrimo dalyvės teigimu ši patirtis privertė ne tik susimąstyti – „*Aš pradėdau ieškot*“ (Elektra, 109).

Tigės kelionė į save prasideda kuomet „*kūnas užprotestavo absoliučiai prieš tai kaip aš gyvenu. <...> Ir nu aš jaučiausi visiškai senutė. Tokia, nu mirusi praktiškai.*“ (Tigė, 192-194). Šis savo kūno patyrimas glaudžiai susijęs su mylėjimusi nenorint ir paskatinęs dialogą su savimi „*buvo toks pokalbis su savim, kad arba - nu jeigu aš dabar taip visiškai, taip sakant pabaigiu savo gyvenimo kelią čia, ne tai, kad fiziškai nusižudau, bet emociškai...Kam nuo to bus geriau? Vat ir ir nu ir ok - lendam.*“ (Tigė, 194-198).

Kelės kelionė į save prasideda tapus mama „<...> *po vaiko gimimo prasidėjo problemos <...>*“ (Kelė, 9). Moteris svarsto, jog gimus vaikui, partneris galimai nepateisino (galbūt net ir pačios anksčiau neįsisaugojusių) lūkesčių „*Tokios, kad eee aš gal nustojau jame matyti tėė... matyti vyrą ir deja nepamačiau gero tėvo.*“ (Kelė, 9-10), ko pasekoje vyras tapo „*nepatrauklus*“ (Kelė, 13), „*mano libido nukrito ne tai kad iki nulio, o iki minusinio*“ (Kelė, 11) ir „*prasidėjo jo kaip partnerio atstūmimas.*“ (Kelė, 11). Tiesa, tarsi pati to nepastebėdama, pokalbio eigoje Kelė vardina ir daugiau nenoro mylėtis atsiradimo metu aktyvių, savo pačios vidinių išgyvenimų veiksmų. Šie veiksniai galimai indikuoja po gimdyvinės būsenos, glaudžiai susijusias su saviverte, pasitikėjimu savimi, gebėjimu pasirūpinti kūdikiu „*Nn(išstumia)ežinau gal čia nuovargis, gal dar kažką <...> žodžiuuuu, nėra nuotaikos.. tas vaikas klykiantis (nemalonu balse).. žodžiu kažko nuolatos noriu, aš pati sau*

negraži.. <...> *aš nelabai moku auginti dukros nes jinai yra pirma...*“ (Kelė, 11; 40-41; 238-239). Vidinis nepasitenkinimas ir pasimetimas nežinant ko nori tarsi natūraliai diktuoja atsiskyrimo ir pabuvimo su savimi poreikį pasireiškiantį fiziniu partnerio atstūmimu „*aš jį iškrausčiau gyventi į kitą kambarį*“ (Kelė, 22). Viso to atverta intensyvi santykių dinamika taip pat skatino tyrimo dalyvės paieškas „<...> *ėjau į psichoterapiją.*“ (Kelė, 192).

Kelės įvardintos būsenos atpažįstamos ir Meropės pasidalinimuose „*Keturis šešis mėnesius po vaiko gimimo galiu pasakyti mano kaip moters noras, libido, nu jis, jo nebuvo.*“ (Meropė, 20-21). Tyrimo dalyvė kiek pikta papildoma, kad asmeninio poreikio intymumui neįtė ir „*Jeigu ir būdavo intymumas tai jį būdavo iš to „Reikia partneriui“*“ (Meropė, 21-23). Meropė kalbėdama įvardina sekinantį net klausyti aplinkybių sąrašą „sutapusi“ su nenoro mylėtis išsiskleidimu „*didelis tas nuovargis, didelis krūvis, daug vaikų, buitį.* <...> *visą dieną sukiesi su vaikais* <...> *aš žindžiau dešimt metų* <...> *Kartais buvo kad žindo ir pirmagimis ir antragimis - tandeminis žindymas buvo.* <...> *nepakankamai geidžiama jautiesi iš vyro pusės, nes vyras irgi eina į šoną.* <...> *praradimas poros jausmo, o liko tik tėvo motinos funkcija.*“ (Meropė, 25-35). Meropės teigimu „*keičiasi moters libido, santykis į save, santykis į vyrą, mu jūdvių santykis.* <...> *kai į jūsų glaudų savitarpio tarpą įsispraudžia trečias, tai yra jūsų vaikas. Moters iš esmės kinta savivoka.*“ (Meropė, 63-64). Dėmesį patraukia formuluotė „*kai į jūsų glaudų savitarpio tarpą įsispraudžia trečias, tai yra jūsų vaikas*“ (Meropė, 63). Šis sąmoningas ar ne tyrimo dalyvės išsireiškimas tarsi grąžina prie ankstesnės potėmės iškilusių svarstymų apie esminį tyrimo dalyvių „vienio“ poreikį partnerystėje. „*Įsispraudus trečiam*“ ši iliuzija tarsi staiga ir skaudžiai sugniuždoma, o išsiskleidęs nenoras mylėtis lydimas „*O kur aš po velnių?*“ tampa erdve tikrojo vienio – savęs paieškom (tyr.pastaba). Ir iš tikrųjų, Meropė kalbėdama apie išgyventą nenorą mylėtis su savo partneriu auginant vaikus, dalinasi „*to taktilumo turi n plius k. Nes vienas nuolat ant tavo krūčių. Kiti ten kažkur tu juos neši. Trečias visada įsikibęs. Tu amžinai aplipusi nu žmonių kūnais (juokiasi)*“ (Meropė, 99-101). Toks nuolatinis buvimas neišvengiamame fiziniame kontakte ir asmeninio kūno uzurpavimas kelia lūkestį atgauti save „<...> *kada aš atgausiu save* <...>“ (Meropė, 102), poreikį pabūti „<...> *su savo kūnu* <...>“ (Meropė, 104), o mintis, kad „<...> *ant manęs užguls dar vienas kūnas (vyras)*“ gimdo klausimus „*Kada mane paliks visi ramybėj*“ (nusijuokia). *Aš suprantu visų poreikius tenkini, bet tame visi tave apspinta, o kur tu? Po velnių, o kur tu? (pasako tyliau ir ramiau nei įprastas kalbėjimo tonas). Nu kaip kaip kaip tau čia?*“ (Meropė, 120-123). Tyrimo dalyvė kalbėdama piktinasi, jog tenkinant visų poreikius laikas sau yra „<...> *didžiulė fikcija.*“ (Meropė, 129), o vyro teikiama parama „<...> *nėra ta kompensacija kada tu kaip moteris įkvėptum pilnais plaučiais.*“ (142-143). Išvardintos aplinkybės pokalbio eigoje tarsi nereikšmingos, nes pagrindinė nenoro mylėtis išsiskleidimo priežastimi Meropė, vis dėl to, įvardina santykius „*tai buvo grynai susiję su santykių krize*“ (Meropė, 13-14). Kaip ir Kelės atveju, pora sukuria fizinį atstumą „*išvis mes išsikraustėm į skirtingus kambarius*“ (Meropė, 42-43).

Meropė pripažįsta, jog iki krizės gyvenusi „*spakainiai*“ (Meropė, 491), bet išgyventa santykių krizė davė labai daug „<...> *suvokimų, kad nu nėra viskas savaime suprantama. Ir kažkaip tais (atsikrenkščia) mmm davė akstiną labai labai smarkiai su savim padirbėti ir aš prisėmiau penkiasdešimt procentų už tai kas atsitiko mūsų šeimoj. Aš (pabrėžia) pamačiau klaidas, supratau kur jos ir dabar pamažu kažkaip tai pradedu jas, nu, spręsti.*“ (Meropė, 492-495). Ir čia pat priduria, jog pokyčiai reikalauja pamatyti kas neveikia ir tai suvokti „*Bet iš pradžių jas reikėjo pamatyti ir suvokti tai.*“ (Meropė, 495).

„Įsispraudęs trečias“ sutinkamas ir kitų tyrimo dalyvių pasidalinimuose. Star, kaip ir kitos tyrimo dalyvės, įvardina, jog jaučiamam nenorui mylėtis „*turėjo didelę įtaką vaikai <...> realiai šitas irgi turėjo tokią nemenką indėlį mano asmeniniam nu tokiam gyvumui seksualine prasme. Čia ne apie jį ane kalba, bet ir mano tokį fizinį išsekimą labai didelį.. fizinį, emocinį išsekimą.*“ (Star, 139; 146-147). Vis dėl to, „įsispraudęs trečias“ - pagrindinė nenoro mylėtis priežastis ir daug metų „budinusi“ situacija - vyro neištikimybė ir melas. Star dalinasi „*santykiai žiauriai komplikuoti visą laiką buvo. <...> Tas žmogus am buvo aa tikras niekšas, kuris mane išdavinėjo dešimtmečiais ir aš tą visiškai neseniai sužinojau <...>*“ (Star, 24-26). Realybė buvusi skaudi „*<...> ir buvo labai labai klaidi, klaidu suvokti nu, kad esi daiktas, kurį tave išnaudoja.*“ (Star, 26-27) ir kelianti sunkumą ją priimti. Galimai dėl to daugybę metų skaudinusius faktus kažkuri dalis tarsi pamiršdavo „*Nu tai nebuvo, tai buvo ne pirmas kartas kartas kai nu akivaizdūs faktai <...> Nu apskritai klaidios išdavystės buvo. <...> Daug metų, dešimtmečiais. Manim pasinaudojo ir išvalė mane į mane savo kojas...*“ (Star, 32-35). Tyrimo dalyvė įvardina priėmusi tvirtą sprendimą ir pasirinkusi save „*visą laiką jausmas buvo, kad išdūrinėjama esu, o dabar jau galutinis sprendimas buvo priimtas.*“ (Star, 34-35). Alė, kalbėdama apie nenorą taip pat pirmiausiai įvardina vaikų auginimą „*aš esu <...> nuolatiniam fiziniam kontakte. Su tuo vat vienu mažuku leliuku (ir juokiasi tarsi desperatiškai) ir tada blet atsiranda lovoj dar vienas, kuris nori mane paglostyt (pakeltu šaržuojančiu tonu)*“ (Alė, 184-187). Ši realybės dinamika, kaip ir Meropei, Kelei, taip pat kelia pyktį ir stiprų poreikį autonomijos „*Atsikniskit jūs visi nuo manęs. Tiesiog atsikniskit.*“ (Alė, 187-188) ir savęs pačios „*Man reikia manęs. Kur aš po galais esu?*“ (Alė, 188). Pokalbio eigoje išryškėja jog „trečias įsispraudęs“ - nėštumai, kurie „*galėčiau sakyti visi turbūt netyčiukai*“ (Alė, 52-53), pagimdę didžiulę baimę vėl pastoti ir slopinantys norą mylėtis „*Aš taip, aš potencialiai galbūt norėčiau su tavim mylėtis. Žiauriai. Aš tikrai žiauriai bijau pastot.*“ (Alė, 498-499). Tuo tarpu Tigė, turėjusi dviprasmiškus jausmus intymumo atžvilgiu nuo pat santykių pradžios, tačiau sutikdama tenkinti kūniškus vyro poreikius, nepaisant to, kad kažkuriuo santykių etapu „*buvo paniška baimė mylėtis, kad aš galiu vėl pastoti*“ (Tigė, 142), sulaukė „trečio įsispraudusio“ – fizinio skausmo „*aš supratau, kad aš apskritai mylėtis ne tai, kad nenoriu. Aš fiziškai negaliu. Tiesiog, man man skauda, man baisu, man ten nu kas tik nori darosi.*“ (Tigė, 144-145). Maja, kuri taip pat nuo pat santykių pradžios intymiaime gyvenimo

tenkinosi tuo, kad „neskauda tai jau gerai (nusijuokia).“ (Maja, 92-93), nors ir augindama daug vaikų, įsisąmonintą nenorą mylėtis su pirmuoju partneriu patyrė kuomet sutiko antrąjį vyrą „aš jį įsimylėjau“ (Maja, 88) ir čia pat pripažįsta „jeigu ne kūnas, aš turbūt niekada nebūčiau išsiskyrusi“ (Maja, 89). Pokalbio eigoje, Maja tarsi užsimena, jog įsimylėjimo priežastis buvusi pačios patirtas vyro apleistumas „pirmą kart turbūt, jaučiausi vyro šiek tiek palikta. Kur jau visą laik mano pagrindinis būdavo, kad jis labai manim rūpinasi. <...> aš tai telkiu kaip priežastį, kodėl atėjo tas įsimylėjimas kito žmogaus.“ (Maja, 191-192). Aistra buvusi tokia didelė, kad „kūno aš nesugebėjau suvaldyti. Jisai tiesiog, jaučiau begalinę aistrą tam žmogui, ko maniau, kad aš išvis ir jausti net negaliu. Ir ką dabar su tuo daryt? Kaip su tuo būti? Nu vat nunešė man stogą visiškai. Mano visi protai liko ten <...>“ (Maja, 91-93). Atrasta aistra ir pasitenkinimas intymume išryškino tikruosius jausmus intymumo su pirmuoju partneriu atžvilgiu „aš negaliu su juo mylėtis. Čia man galvoj neišneša ir ir man dar labiau jam atstūmimas visiškai, kad aš negaliu su juo būti.“ (Maja, 203-204).

Apibendrinant, šis Majos atviras pasidalinimas tarsi iliustruoja potemėje aprašomą tyrimo dalyvių patyrimų dinamiką – „įsispraudus trečiam“, iliuzinis (?) vienio patyrimas partnerystėje išsisklaido užleisdamas vietą įsisąmoninamam nenorui mylėtis. Pastarasis fenomenas tarsi laukas, kuriame paieškos nukreiptos į išorę pakeičia kryptį ir skatina ieškoti savyje. Jo išsiskleidimui tarsi reikalinga kritinė riba visko ir visų tampa per daug - „Atsikniskit jūs visi nuo manęs.“ Šis emocinis lūžis neretai atveria erdvę savivokai ir vidinei transformacijai. Joje palengva atsisiuoksniuoją gyvenimo eigoje primestos normos, įvyksta pozityvi “kito” ir “aš” atskirtis partnerystėje bei ima skleistis autentiškas “Aš”. Įsisąmonintas nenoras mylėtis tampa egzistencinės ribos ženklu ir asmeninės galios atgavimo pradžia. Jaučiu, jog Meropės žodžiai apie moterų vidinius ir emocinius pokyčius tapus mama „Moteris pakinta iš esmės (nedrąsiai, tarsi renka žodžius). Ir vyksta transformacija ne tik asmenybinė, bet ir fiziologinio (nedrąsiai, tarsi renka žodžius)“ (Meropė, 518-519) labai tiksliai apibūdina visų tyrimo dalyvių išgyvenamą vidinę transformaciją. “Įsispraudus trečiam“ - „Moters iš esmės kinta savivoka. Tai toje transformacijoje moterims sunku išbūti, persiplėšti per pusę ir sunku labai tą balansą atrasti.“ (Meropė, 63-64). Ieškant balanso ir bandant susivokti savyje nenorėti mylėtis, pasak tyrimo dalyvės yra normalu “Kūnas (pabrėžia) jai taip sako, kad nu neieškok ir nenorėk daugiau, nes tu dabar turi kuom užsiimti.“ (Meropė, 532-533). Įsisąmoninto nenoro mylėtis skatinamas atsitraukimas ir jo teikiamos galimybės savasties gijimui simboliškai iliustruojamas ir Elektros pasirenkama strategija sudėtingose situacijose atsitraukti, išvykti, o to pasekmė emocinis ir fiziologinis gijimas – atsitraukti tam, kad pagyti.

Bingo - radau kaltą - tave! O gal tai apie mane?: kol kaltinti tave lengviau nei atliepti save

Ankstesnėje potemėje tyrimo dalyvės dalindamosi asmeniniais poreikiais ir sąlygomis norui mylėtis išsiskleisti atveria paradoksalią, tačiau taip dažnai žmogiškajame patyrimo pasireiškiančią dinamiką – tikėtis gauti iš kito tai ko pati sau duoti negaliu. Tai glaudžiai susiję su atsakomybės už asmeninius poreikius prisiėmimo stoka. Ko gero nenuostabu, nes ankstesnėse temose ir potemėse tyrimo dalyvių pasidalinimai apie tai kas ir kaip formavo santykį su intymumu, o tuo pačiu ir savimi atskleidžia, jog moterys buvo mokinamos prisiimti atsakomybę už svetimų lūkesčių patenkinimą taip apleidžiant savuosius poreikius, suardant santykį su savimi pačiomis ir savais kūnais. Interviu metu tyrimo dalyvės kalbėdamos apie nenoro mylėtis priežastis ir poreikius norui mylėtis išsiskleisti įvardina daug priežasčių, kartais net nedrąsiai paminėdamos ir save pačias. Vis dėl to, daugiausiai dėmesio, nepasitenkinimų, priekaištų ir lūkesčių kalbėdamos apie patiriamą (patirtą) nenorą mylėtis nukreipia partneriams. Šioje potemėje itin ryškiai atsiskleidžia tyrimo dalyvių asmeninės atsakomybės už kuriamas realybes neprisiėmimas ir vengimas atsigręžti į save. Kaltų paieškos tampa strategija, slepiančia išmoktą neprisiėmimą atsakomybės už savo jausmus, kūno signalus ir vidinį chaosą, taip kaip didžiąją gyvenimo dalį apie moterų poreikius, kūnus ir seksualumą sprendė kiti.

Kelė kalbėdama apie po vaiko gimimo prasidėjusias problemas „*nėra nuotaikos.. tas vaikas klykiantis (nemalonu balse).. žodžiu kažko nuolatos noriu, aš pati sau negraži.. <...> Nu taip vat ir būdavo, kad man jis prasidėdavo bloga diena, artėjant vakarui aš jau norėjau kuo greičiau pasislėpti į savo kambariuką ir man jo fiziškai visiškai nereikėjo.*“ (Kelė, 637-643) pripažįsta, jog nenoro mylėtis atsiradimui būta daug priežasčių „*<...> Kada tai atsitiko ir kodėl aš irgi daug kartų uždavinėjau sau klausimą, bet pagrindinis dėl kokių priežasčių tai buvo, nu, ne viena priežastis, o kelios <...>*“ (Kelė, 6-8). Vis dėl to pagrindiniu nenoro mylėtis „kaltininku“ įvardina partnerį „*Ar čia buvo jame problema? Taiip*“ (Kelė, 12) tai argumentuodama tuo, jog „*<...> vienintelis žmogus, su kuriuo aš nenorėjau mylėtis tai buvo jis (šypsosi).. <...> aš mačiau gražius vyrus (šypsosi), aš jų norėjau (šypsosi), bet nenorėjau jo (pabrėžtinai)*“ (Kelė, 4-5, 19-20) ir reziumuodama „*<...> išsiskyrėm mes su juo būtent dėl to, kad aš jo nenorėjau fiziškai <...>*“ (Kelė, 6). Star pasidalinime, kuriame irgi gausu nenoro mylėtis priežasčių, taip pat ryškus atsakomybės už susikurtą netenkinančią realybę perkėlimas partneriui pasireiškiantis kaltinimais „*Tas žmogus am buvo aa tikras niekšas, kuris mane išdavinėjo dešimtmečiais ir aš tą visiškai neseniai sužinojau <...>*“ (Star, 24-25) ir ignoravimas fakto, jog netenkinančiose aplinkybėse nors galimai ir nesąmoningai, rinkosi būti pati „*Šiaip tai santykiai žiauriai komplikuoti visą laiką buvo. Ir ypač pastarosiom, nežinau kokių septyniolika metų. <...> Nu tai nebuvo, tai buvo ne pirmas kartas kai nu akivaizdūs faktai*“ (Star, 23-24, 30). Alė, viso pokalbio metu vardindama asmenines neigiamas savybes „*<...> aš esu stresuotoja*

<...>“ (Alė, 167), “<...> *aš keliu visokias dramas ir vėjus* <...>“ (Alė, 95-96), „<...> *aš būdavau ta, kuri viską žino.*“ (Alė, 91), kalbėdama apie patiriamą nenorą mylėtis ir to priežastis taip pat nelinkusi priimti asmeninės atsakomybės dalies už susiklosčiusias netenkinamas aplinkybes. Moteris įvardindama jaučiamą baimę pastoti, kuri yra viena pagrindinių nenoro mylėtis priežasčių kaltina partnerį „*Aš kaltinu savo vyrą, kad dėl mūsų vaikų atsiradimo.*“ (Alė, 408-409) tarsi ignoruodama faktą, kad sekti religinėmis normomis vyrą paskatinusi pati „*Tas religingumas, tai nu visiškai iš manęs.* <...> *pasidavė visgi man. Nes jisai tiesiog ne ne.. su bažnyčia neturėjęs reikalų, bet jisai pasirašė visai jungtis ten* <...>“ (Alė, 108-109; 511), o siekiant išvengti nepageidaujamų nėštumų buvusi gan atsaini „*Tai ten būdavo tokie etapėliai. Nu kai pastebiu. Tada vėl nestebiu.* <...> *Tada ten biškį pagal nuojautą, kad dabar čia jau tas etapas kai labiau būtų galima, o čia tas kai negalima... (įkvepia, iškvepia) nu ir galų gale išeini iš ribų (Įkvepia) ir (Iškvėpdama) tų vaikelių pabyra.*“ (Alė, 80-83). Tuo tarpu Elektra pajutusi nenorą mylėtis, net ir suprasdama, jog partneris su tuo galimai nesusijęs, vistiek buvo linkusi pastarąjį kaltinti „<...> *pradedu vyrą kaltinti, kad jis kaltas, kad jis mažai man dėmesio* <...>“ (Elektra, 118-119). Asmeninę atsakomybę patiriamam nenorui mylėtis ilgą laiką prisiimti vengusi ir Meropė. Tyrimo dalyvė net ir pokalbio metu, nors teigianti iš patirtos santykių krizės daug ką supratusi apie asmeninį elgesį, vis dėl to kartkartėmis linkusi atsakomybę dalintis su partneriu „<...> *vyras to dėmesio tiek neskyrė, kad aš užsinorėčiau.* <...> *nepakankama nepakankamai geidžiama jautiesi iš vyro pusės.* <...> *jisai irgi, mmmm kaip čia, atsiriboja*“ (Meropė, 26; 32; 37-38). Moteris išreiškia partneriui priekaištus ir dėl to, kad susidurdamas su pačios nenoru mylėtis savo nepasitenkinimą ignoravo „<...> *jisai kažkaip kentėjo ir savo tų poreikių nu ne ne kėlė aikštėn. Ir darė tai iš tikrųjų be reikalo.*“ (Meropė, 69). Meropė dalinasi, jog tokia vyro pozicija skatina iliuziją, jog viskas gerai „*O kai žmogus tau nepasako nu tų ilgą laiką galvoji čia nu gal okey. Gal ok. Gal ok. Gal ok. Bet iš tikrųjų tai nėra gerai.*“ (Meropė, 71-72) ir kiek susierzinusi tarsi pačiam partneriui sako „*Ir aš tik pat po to supratau. Po laiko. Kad vis dėlto, nu jeigu tau reikia, tu sakai arba tu kažką darai arba tu kažką parodai (balsas su kiekvienu arba vis kyla), o ne atsiriboji.*“ (Meropė, 72-73). Tiesa ta, kad auginant vaikus ir patirdama nuovargį „<...> *didelis tas nuovargis, didelis krūvis, vaikai, buitį.*“ (Meropė, 25) tyrimo dalyvė ėmusi nejausti poreikio mylėtis „*Man poreikio nebuvo tam. Vienas dalykas. Ir ir vat galbūt tai ir pastimuliavo santykių krizę, nes tas intymas, nu jisai kažkaip tais.. iš iš reikalo. Bet ne iš iš noro, kad aš noriu irgi.*“ (Meropė, 23-25) ir pirmoji atsiribojusi nuo partnerio „<...> *galbūt čia net ne fiziniam lygmeny, kad tu esi neprieinama vyrui. O dėl to, kad nu, vienas dalykas - fokusas į kitus dalykus.*“ (Meropė, 30-31). Dėl šių priežasčių partnerio dėmesio ir bandymo suartėti stygius, iš tikrųjų priimamas su atsikvėpimu „*Moteris, jinai tik tais kai jinai užsiėmusi buitimi ir nu grubiai tariant užsiknisus su viskuo jinai dar tik ir džiaugiasi, kad čia nereikia to daryti.*“ (Meropė, 74-76). O lauktas vyro atviras savo poreikių ir nepasitenkinimo išsakymas, po ilgos tylos pasireiškęs kaltinimais sutinkamas

atsainiai ir ciniškai „*Sakau, „Tvarkoj“ (nusijuokia). Nu, gerai, okey. „Daryk tada kažką“ sakau. <...> Palikau jį šone „Spręsk savo gyvenimą“, o aš gyvenu toliau.*“ (Meropė, 194-195; 200). Maja dėl patiriamo nenoro mylėtis taip pat kaltina partnerį taip kaip būtent jame ieško „vienio“, bet koks partnerio veiksmas trukdantis šiam susiliejimui kelia pyktį „<...> aš ant jo pykstu, dėl to kaip jisai pasielgė. Būtent dėl jo kažkokio tai elgesio. Man skauda, aš pykau, aš užsidariau.“ (Maja, 297-298). Tyrimo dalyvė, būseną kuomet nenori mylėtis ir užsidaro kūnas vadina „užkilau į pilį“ (Maja, 298) ir sieja su neišsakytu nepasitenkinimu partnerio elgesiu. Joje būdama moteris tarsi atsitraukia ir užima geriau žinančios poziją „<...> žiūriu iš viršaus. Reiškias aš geriau žinau, tu prasčiau žinai. Aš tavęs negerbiu savotiškai.“ (Maja, 298-299), o kūnas partnerio neprisileidžia „<...> kūnas iškart irgi sako „Ne“, „Ko tu čia nori?“, „Viskas užsidarė ir dink iš čia“. <...> Tfu. „ Iš viso. Neprisileisiu tavęs“ (rodo delnus tarsi stumiant nuo savęs, sėdėdama).“ (Maja, 305-307).

Apibendrinant tyrimo dalyvių pasidalinimus matyti, jog išgyvendamos patiriamą nenorą mylėtis, tyrimo dalyvės tarsi imituoja bandymą suprasti šio fenomeno priežastis taip kaip vis dėl to labiau siekia surasti „kaltą“. Kaltųjų paieškas įgalina pačios savęs nesupratimas ir asmeninio elgesio neįsisąmoninimas, savosios laimės paieškos išorėje už jos patyrimą atiduodant atsakomybę kitam - partneriui. Kaltės projektavimas tarsi gynybinė strategija, sauganti nuo skaudaus ir neišmokto susitikimo su savimi.

Tu veidrodis, kurio atspindį atrakinau savo pyktį - vartus į sveiką ir orgazmišką save

Šioje potemėje plačiau pristatoma „negatyvi“ santykių dinamika tyrimo dalyvėms įsisąmoninus jaučiamą nenorą mylėtis ir jos pozityvios pasekmės moterų savivokoje ir gyvenimuose. Ankstesnėje potemėje aprašytas kalbintų moterų polinkis dėl asmeninių išgyvenimų kaltinti partnerį ir tikėtis iš pastarojo „padėti pataisančių“ veiksmų atliepiamas, tačiau tarsi priešingai nei to tikisi pačios tyrimo dalyvės. Partneriai lyg girdėtų giliausius savo išrinktųjų poreikius, greičiausiai patys to nesuprasdami, tampa veidrodžiais savais veiksmais akseleruojančiais tyrimo dalyvių vidinio nepasitenkinimo esama realybe kritinę ribą, atrakindami jose ilgai slopintą pyktį, kuris tampa transformuojančia ir kviečiančia prisiimti atsakomybę už save, išdrįsti jausti, pasakyti „Ne“, rinktis save, jėga.

Tigė pokalbio metu skundžiasi partnerio savo paties išvaizdos apleidimu. Moteris dalinasi, jog į raginimus rūpintis savo išvaizda vyras atsako susierzinimu ir pykčiu „*Tai jeigu tau trukdo tai taip ir sakyk.*“ (Tigė, 247-248). Labai vaizdingas Tigės pasakojimas apie partnerio išvaizdą ir man kaip tyrėjai kelia savotišką pasibjaurėjimo jausmą, o įvardinta paties gynybinė reakcija - pyktį. Šypsodamasi Tigė reziuumuoja „*Čia vadinasi, kad jeigu man trukdo tai yra mano problema. Tai va.*“ (Tigė, 250) ir papildo „*Jis sprendimų neieško. Tai yra ne jo problema, tai yra mano problema*

(nusijuokia). *Jisai tiesiog stengiasi nepastebėti, kad man kažkas nepatinka.*“ (Tigė, 255-256). Tigės pasidalinimas vyro reakcijomis ir stebimas pačios pasyvumas ar nuolankumas paskatina mane kaip tyrėją į partnerio gynybišką reakciją pažiūrėti kiek kitaip. Prisimenant, vyraujanti moters pozicija santykiuose su partneriu „<...> nėra žodžio „ne“.“ (Tigė, 153), santykiuose su savo kūnu „<...> gali kūną kažkaip tai apgaut. Apgaut, įkalbėti, priverst. Kažką tai tokio dar padaryt. Nes tu išmoksi kvėpuot, tu išmoksi judėti, tiesiog sąmoningai išmoksi kažkaip tai jeigu ir ne jeigu ir ne kažkaip tai labai ten gerai jaustis, bet bent jau plaukt pasroviui su tuo.“ (Tigė, 383-384). Viso pokalbio metu tyrimo dalyvė demonstravusi savotišką pasyvumą kuriant asmeninę realybę „<...> kažkoks tai bernas, kuris prie tavęs prilipo ir nepaleidžia.“ (Tigė, 26), o kalbant apie pačios poreikius ir galimybę išreikšti save ir savo intymumą laisvai ryškus „tildymo(si)“ motyvas „Man buvo baisu, man buvo gėda, kad kažkas kažką išgirs“ (Tigė, 82), „<...> ko gero net pati šiek tiek prisibijau tos savęs kada jau susilieja. Nu dėl to, kad ten yra labai daug. Tame laisvės daug, bet kame problema visą laiką už tą išraišką aš visą gyvenimą buvau baudžiama. Nu nuo ankstyvos vaikystės.“ (Tigė, 485-489). Ši tylos aspektą Tigė atranda pokalbio metu ir įkūnytoje patirtyje, kuomet pastebi, jog nenorint mylėtis kūne mažiausiai energijos jaučiama gerklėje ir tai interpretuoja „Ko gero susiję su tuo, kad „Tylėk““ (Tigė, 455). Atsižvelgiant į visa tai, vyro prioretizavimas asmeninių poreikių, atsisakymas spręsti kylančias problemas drauge „<...> tu turi problemų, tu ir vaikščiok“ (Tigė, 210) ir manyje pačioje pyktį sukėlusio frazė „Tai jeigu tau trukdo tai taip ir sakyk.“ (Tigė, 247-248) tarsi neįsisąmoninta provokacija atrasti Tigėi savo balsą ir apginti savo tiesą, taip apjungiant ankstesnėse potėmėse minėtas tyrimo dalyvių „skilusias“ dalis ir susigrąžinant atsakomybę už savo laisvę kurti norimą realybę. Vis dėl to, Tigė pradėjusi kelionę į save. Tyrimo dalyvė pripažįsta, jog atliepimas savęs ir savo poreikių „<...> laužė visą mano sistemą ir pasaulėjautą ir pasaulėžiūrą ir visa kita.“ (Tigė, 324-326). Pasitelkiant pagalbą išorėje teigia išsijudinusio kūną ir ne tik „<...> prasijudino tas kūnas, prasijudino apkritai viskas <...>“ (Tigė, 212-213), o kalbėdama apie gyvenimą pažymi atradusi mylimą veiklą „Tai yra kitas gyvenimas ir jo, kita kita, absoliučiai kita gyvenimo istorija.“ (Tigė, 203). Tigė pripažįsta radusi ir būdų kaip patirti malonumą lytiniame gyvenime, tai padaryti įgalinęs atsakomybės prisiėmimas „<...> aš neturėjau nė vieno prisiminimo apie kažkokias malonias seksualines patirtis. Jeigu aš ir mirdama jų neturėsiu tai pati kalta.“ (Tigė, 655-657) ir pagarba vyro asmeninėms priežastims būti tokiu koks yra „<...> jeigu mano vyras prie to prisijungt nenori, dėl kažkokių tai savų priežasčių, nu aš tiesiog gerbiu tas priežastis.“ (Tigė, 659-660). Viso to rezultatas ir ženkliai pagerėjusi sveikata „<...> kolitas pasitraukė tada kada aš... ir ne tai, kad visai pasitraukė, jis ten kažkiek biskį rusena, ir, bet, bet... tie dalykai buvo tiesiogiai susiję būtent su seksualinio gyvenimo puse ir su ten meditacijom.“ (Tigė, 634-636). Režiumuojant Tigės virsmą svarbios šios moters citatos „<...> aš iš tikrųjų ten buvau įsitikinusi, kad aš esu kažkokia tai frigidiška, kad su manim yra kažkas stipriai ne taip. Nu, ne su manim ne taip. Turbūt ne taip su kažkuo tai kitu.“ (Tigė,

321-322), „*Aš labai džiaugiuosi savim, kad man užteko drąsos būti bloga mergaite.*“ (Tigė, 744-745).

Remdamasi Tigės pavyzdžiu apie tyrimo dalyvės bendrai kalbu neatsitiktinai taip kaip daugumos priekaištų ir nepasitenkinimo partnerių elgesiu kupinuose pasakojimuose ši partnerio neįsisąmoninta „tarnystė“ atpažįstama taip pat. Maja, dalinasi, jog patirtas įsimylėjimas ir aistra, nulėmę skyrybas su pirmuoju vyru, viduje sugriovė turėtą įsitikinimų sistemą ir pasaulėžiūrą apskritai „<...> išjudino tikėjimą gal Dievu. Ir toks.. Dievu tai turiu mintyti visą sistemą, kurią aš tarsiu mačiau aplinkoj. Kokia jinai yra. Jinai sugriuvo. Aš nebesuvokiau kodėl tada viskas ir kaip man į tai, kad išorė man duoda tą vat sistemą ir tvarką ar kažką į kažką aš turiu įtaikyti.“ (Maja, 6-9) bei sugrąžinę asmeninę atsakomybę ir laisvą valią kurti savo realybę „<...> grąžino į tai, kad aš esu, aš kuriu ir tai yra tik aš. Net be jokių proto kažkokių, bet va pojūtis buvo. Aš tarsiu visa taip žuchit ir sugrįžau į save.“ (Maja, 9-11). Grįžus į save „<...> baigėsi tos depresijos duobės.“ (Maja, 11). Daugybę metų aukščiausia vertybe laikiusi siekį nesipykti ir rinkusis aukos poziciją, naujuose santykiuose partnerio elgesio provokuojama patirti visą spektrą jausmų, tarp jų ir taip gąsdinantį pyktį, o jo lydima mokinas brėžti asmenines ribas „*Nėra va to visiškai ką aš pirmuosiuose santykiuose mačiau - visą laik nuolankumą savy, pasidavimą jeigu man. O čia pas mane sukiyla tokie ir hm.* „Aš tau rodau savo pyktį. Hrr... Kąsiu aš tau“.“ (Maja, 340-343) ir pagaliau atradusi tvirtą poziciją sekti savo jausmais intymume „*Per prievartą aš nesimylėsiu (pasako kategoriškai, užtikrintai, aiškiai). Ta prasme - jeigu aš nenorėsiu, aš nenorėsiu. Aš tą sakysiu.*“ (Maja, 309-310). Moteris džiaugiasi išmokusi nebijoti pykčio, leidžianti sau jį jausti ir reikšti, nebebijanti susidurti ir su partnerio pykčiu ir pripažįstanti, jog „<...> kažkas iš to gimsta.“ (Maja, 344), išreiškus savo pyktį vyksta pokyčiai. Šį teiginį iliustruoja atmintin įstrigusia situacija, kuri tarsiu įgalinusi „persilaužti“ ir išsilaisvinti „*Kai žodžiu pasikaupė pas mane kažkurį laiką. <...>.. Ir jau beriu ir jaučiu, kad negaliu sustabdyti savo tos šnekos. <...> Ir taip matau net savo mamą iš šono, kur aš ten visada sakiau, kad aš taip nedarysiu. <...>. Jam sukiyla pyktis. <...> Oops.. <...> Jis išeina į lauką ir man tą akimirką toksai fhuuu nuėjo kaip visiškai banga. Aš pa.. išsišnekejau. Ir staiga pradėjo kaip filme plaukti visi vaizdai ką jis per tą laikotarpį padarė gero. <...> Ir išėjau į lauką. <...> Aš visą laiką bijodavau pykčio ir aš visą laiką eidavau kur nors iš šoniuką, kad tik neit į piktą žmogų <...> aš ateinu prieš jį piktą ir stoviu. <...> sakau „Parvesk mane namo“.“ (Maja, 346-364). Maja labai didžiuojasi ištarta fraze ir laiko tai atrasta „<...> moteriška tokia pozicija <...>“ (Maja, 364). Priėmimas savo pačios ir partnerio pykčio padovanoja „<...> nuostabų seksą <...>“ (Maja, 366) ir kitą dieną jaustą vidinės palaimos būseną „*Kai nėra minčių, nieko nėra ir yra vidinė palaima.*“ (Maja, 367-368). Tyrimo dalyvė pripažįsta, jog partnerio „skatinama“ susidraugauti su jausmais, o ypatingai savo pykčiu, supratusi kam reikalingi jausmai ir ką reiškia iš tikrųjų būti santykiyje su kitu žmogumi „*Va čia yra esmė. Va čia yra santykiai. Va tai ko**

aš visad vengiau matydama tėvų barnius, tėvų konfliktus, sakiau - pas mane nesipyks. Ir aš susiradau pirmą vyrą kur mes nesipykom. Bet nebuvo ir tos aistros. <...> Paskui su kitu vyru kai mane pradėjo talžyti visos emocijos, pykčiai, pavydai, meilė, aistra. O viešpatie. Galvojau kur aš papuoliau? <...> ir pamačiau kodėl tai yra reikalinga. Ir tą tėvų konfliktą vertinu visai kitaip. Kodėl vat svarbu būti tam, gyvai. Leisti tekėti ir tam pykčiui ir viskam būti. <...> Ir čia aistra yra kažkaip va tame tarpe yra. <...> Jeigu vieną kažkur užsukai ir vsio.“ (Maja, 375-385). Maja papildo, jog naujuose santykiuose patirdama skirtumų su partneriu nešamą skausmą „<...> tas suvokimas, kad jis kitoks, jis nemato tai kaip aš. Jis kažkaip kitaip žiūri. Nu vat nebejauti, tiesiog tą akimirką nebejauti jo kaip savęs ir jauti kaip labai ne tai, kad ne kaip savęs, bet labai atskirą ir labai kitokį negu aš <...> (Maja, 524-526), kuomet stipriausias siekis yra patirti vienį, išmokusi šį jausmą priimti „<...> išmokau tą išbūt skausmą. Labai daug kur išmokau išbūt skausmą. Kad neišprotėt nuo jo, neužsidaryt nuo skausmo, nepabėgt nuo skausmo, o jį išbūt ir suvokt, kad tai yra laikina.“ (Maja, 531-533). Negana to, pasidavusi aistrai, naujuose santykiuose tyrimo dalyvė atradusi ir naujas kūno reakcijas į intymumą „Jeigu dvidešimt metų aš buvo įsitikinusi, kad aš negaliu patirti fizinio malonumo mylėjimosi. <...> Kūnas priėmė visai kitaip ar ne. Pavyzdžiui išskyros kitokios. Ta prasme, kad tas kūnas iškart visai kitaip reaguoja. Tą impulsą kur nuo kojų iki viršaus galvos tu gauni tokią tą srovę. Apskritai kas tai yra. Kvapas, kad tau patinka žmogaus. Kad jis tave jaudina. Nu nežinojau, kad taip išvis gali būti.“ (Maja, 108-109; 119-122).

Star išgyvenanti partnerio suteiktą skausmą, kuris viduje palikęs tuštumos jausmą „<...> ten nėra.. tiesiog ten vakuumas. Ten nėra.. nėra ko kvėpuot <...>“ (Star, 66-67) taip pat savo pasidalinimuose, ko gero ir pati nesuprasdama, atveria anksčiau minėtą dinamiką. Niekada nejutusią partneriui didelės aistros kaip vyrui, stokojusią partnerio noro įsiklausyti į pačios poreikius ko pasekoje jautusis apleista „<...> tavęs negirdi, o jeigu kažkokia ausies dalim žinai išgirsta nu tada kažkaip nesureikšmina arba kaip tik aa nuvertina tuos pojūčius ir tu tampi nu su savo jausmais visiškai santykiyje pati su savim“ (Star, 78-80) ir daugybę metų besitaikščiusią su išdavystėmis, nes „<...> už to yra labai daug baimės iš tiesų.“ (Star, 38) vyro elgesys atveda į išsilaisvinimą „<...> pas mane dingo baimė žinokit. Iš tikrųjų kažkaip aa nebebijau (pabrėžia, kad bijojo, o dabar nebe). Aš žinau, kad aš nelabai galiu ten sau leist finansiškai <...> bet aš daugiau to pakęsti tiesiog negaliu.“ (Star, 40-42) ir čia pat priduria „<...> visą laiką jausmas buvo, kad išdūrinėjama esu, o dabar jau galutinis sprendimas buvo priimtas.“ (Star, 34-35). Paradoksalu, tačiau partnerio nepagarba ir žeminimai „<...> buvo labai labai klaiki, klaiku suvokti nu, kad esi daiktas, kurį tave išnaudoja. <...> Manim pasinaudojo ir išvalė mane į mane savo kojas.“ (Star, 25-26; 32-33) užaugina tyrimo dalyvės savigarbą ir tvirtybę. Star paaiškinimas kas paskatina tokį apsisprendimą „Tam nėra vietos, vidinių resursų tam nėra“ (Star, 42-43) tarsi patvirtina šioje potemėje ryškėjančią įžvalgą apie tai kaip partneriai tarsi priveda tyrimo dalyvės prie ribos, kur „lūžta“ ribojančios vidinės programos

trukdantys vidiniam susijungimui ir savo poreikių atliepimui. Pokalbio metu tyrimo dalyvės pasisakymuose ryškus pasipriešinimas vyro bandymams *manipuliuoti* „<...> *jisai žinai irgi - visi yra tokie. Nu nemanau, kad visi vyrai tokie. Čia grynai jo asmeninis toks yra legalizavimo būdas žinai yra.*“ (Star, 46-47), o nepaklęsti padeda kūnas „<...> *įrankis, kuris galėjo kažkaip sugrąžinti į save ir prie savo jausmų peržiūrėjimo, buvo kūno reakcijos. Tai kaip toks irgi vidinis balsas, kažkoks, jeigu tu savo intuicija netiki, tai bent jau kažkokiais kūniškais ženklais.*“ (Star, 291-293), su kuriuo ryšį sukūrė taip pat skausmingų fiziškai ir emociškai santykių su vyru kontekste.

Meropė pokalbio metu įvardina savo „silpniausią“ vietą „<...> *jeigu tu nori mane nusmeigti tai tu su manim nebendrauk ir demonstratyviai ignoruok, tai aš aš greit nusibaigsiu (nusijuokia)*“ (Meropė, 403-405) ir nurodo, jog partneris šią vietą taip pat „stimuliavo“ „*Tai buvo pagautas tas algoritmas ir buvo baudžiama tylėjimu, ne šnekėjimu, ignoravimu.*“ (Meropė, 405-406). Santykiams pasiekus krizę ir partneriui svarstant galimybę skirtis tyrimo dalyvė įvardina kažkuriuo momentu atradusi vidinę ramybę „<...> *nusiraminau ties tuo momentu, kad tave paliks. Nusiraminau, nuraminau pati save, kad nu, jeigu išeis, nu ir kas. Aš nepražūsiu. Gyvensiu toliau.*“ (Meropė, 482-483). Būtent šį momentą sieja su šiais dienais, jau įveikus santykių krizę, atsiradusiais orgazmais „<...> *atsirado net ir tie vadinamieji kokie vadinamieji, egzistuojantys orgazmai. Ko anksčiau nebuvo. Gyvenime (nusijuokia). <...> Tai o dabar aš tai turiu. Ir jaučiu, kad jie netgi yra ne ne ne fiziologinės kilmės, o psichologinės.*“ (Meropė, 477-480). Tyrimo dalyvė pripažįsta, jog būtent partnerio elgesys ir gresiančios skyrybos privertė atsisukti į save ir priimti atsakomybę „<...> *ta krizė man davė labai daug suvokimų, kad nu nėra viskas savaime suprantama. Ir kažkaip tais davė akstiną labai labai smarkiai su savim padirbėti ir aš prisėmiau penkiasdešimt procentų už tai kas atsitiko mūsų šeimoj. Aš (pabrėžia) pamačiau klaidas, supratau kur jos ir dabar pamažu kažkaip tai pradedu jas, nu, spręsti. Bet iš pradžių jas reikėjo pamatyti ir suvokti tai.*“ (Meropė, 491). Meropė džiaugiasi „*Aš pati nesitikėjau, nes aš galvoju kad jau mmmm taškas. Nesitikėjau, kad gali būti taip. Niekada (pabrėžtinai ištaria) negalvojau, kad su šituo vyru man intymume bus taip gera. Niekada negalvojau, kad, tiksliau galvojau, kad nebebus to <...> kad mes turime dviese dar tiek aistros.*“ (Meropė, 472-476).

Kelė vadinosi save „bestubure“ (Kelė, 256) taip kaip vyras nuolat kartojęs „<...> *kad aš negalėsiu dirbti jo.. jokio darbo, už nesukurta esu darbui, aš negaliu dirbti. Nu ir tas stuburas taip po biškį kirsdavo kirsdavo man.*“ (Kelė, 277-280), išgyvendama partnerio spaudimą pačiai nenorint mylėtis ir jausdama pasišlykštėjimą ir prievartą „*Jaučiausi išnaudojama prieš savo valią. <...> tai nėra mylėjimosi, o tai yra prievartavimas arba savo poreikių tenkinimas. <...> man net nuo žodžio to, kad aš noriu savo ee savo žmonos, man pasidarydavo šlykštu ir vos ne vemt versdavo jau šitas pasakymas.*“ (Kelė, 46-51) siūliusi partneriui drauge kreiptis į specialistus pagalbos ir ieškoti sprendimų. Tyrimo dalyvei pasakojant apie partnerio pasyvią poziciją sprendžiant problemas „<...> *jo pozicija visada būdavo palaukti kol kol vat man čia kažkas nepasikeis*“ (Kelė, 188-189) jaučiamas

pyktis ir susierzinimas „*Nors aš manau, kad laukimas ir yra blogiausia ką tu galėjai padaryti yra laukti. Nes tai ne išlauksi. Arba tu darai, arba tu nedarai.*“ (Kelė, 189-191). Šis pyktis skatina „diagnozuoti“ partnerį savaranakiškai „<...> *atradau jame tą tylų narcizą (juokiasi)*“ (Kelė, 197) ir lankyti psichoterapiją vienai. Tyrimo dalyvė svarsto, jog būtent terapijos dėka, išgirdus save, viduje įvykęs susijungimas įgalinęs suprasti, jog saugotis nebereikia ir išsiskirti „<...> *man vieną dieną tiesiog pyst ir vat susijungė taip, kad aš jau turiu įjungt kojas ir eiti iš ten. Nereikia man čia to saugaus atstumo nuo nieko. Aš galiu priimti žmones, aš galiu su jais bendrauti ir aš galimai gal net turėsiu ir vyrą ir ne vieną vyrą (giliai įkvepia)* <...> *Bet, kad čia ne tik tais manyje yra problema.*“ (Kelė, 203-206). Tyrimo dalyvė „užauginusi“ stuburą, susiradusi darbą ko pasekoje pakito ir anksčiau aprašyta santykiuose būnant gynusių ir besilupusių rankų būklė. Kelė dalinasi, jog priėmusi sprendimą skirtis, rankų, kurios buvo lyg „*kareivuko*“ (Kelė, 308) judesiai pakito „<...> *kažkokia gracija gal net atsirado.*“ (Kelė, 309). Moteris stebisi atsiradusiu noru puoselėti rankas „<...> *aš nusipirkau sau apyrankę. <...> aš niekad nemėgdavau jokių papuošalų, kas susiję su rankomis, bet vat kai prasidėjo mano tas augimas, mano tas tvirtumas, aš pradėjau puošti jas.*“ (Kelė, 317; 320-321).

Alė pripažįsta santykiuose su partneriu supratusi, jog nėra ta, kuri žino geriau „*Nee, aš nežinau geriau.*“ (Alė, 130-131) bei tai, jog „<...> *aš nesu pasaulio centras. Čia du centrai yra. Ir vienas ir kitas. Ir mes abu žinom kaip būti.*“ (Alė, 135). Tyrimo dalyvė pripažinusi ir vyro intuityvią išmintį „<...> *jisai tą patį žino iš savo intuicijos.*“ (Alė, 132). Vis dėl to pykdama ant vyro, nors pati „palenkusi“ sekti religijos taisyklėmis „<...> *bet tu supranti, kiti žmonės neturi tiek vaikų. Jie kažkaip tai sugeba apsisaugoti. Tu ką galvoji, kad jie nesimyli?*“. <...> *Jie prezervatyvus naudoja. Jie natūraliai naudoja prezervatyvus*“ (pasako pašnibždom, lyg atskleidus paslaptį). <...> *Nu ir tiesiog žmonės žino kiek nori turėti vaikų ir tuos kuriuos turi jie yra susiplanavę. Ne taip kaip aš.. ne taip kaip yra pas mus.*“ (Alė, 502-508) pripažįsta norinti, kad partneris prisiimtų atsakomybę ir „kalnę“ už tai kas netenkina pačios „*Man būtų lengviau jeigu jisai muštųsi į krūtinę ir sakytų „Tikrai kaltas, kaltas, aš esu kaltas. Viską padariau*“ (Alė, 410-412). Kaip ir kitų tyrimo dalyvių, Alės partneris taip pat nelinkęs prisiimti atsakomybės už pačios susikurtą netenkinančią realybę „*Jisai niekaip to neprisiima.*“ (Alė, 410). Ši vyro pozicija akumuliuoja Alėje pyktį įgalinantį pasipriešinti religinėms dogmoms „<...> *dabar aš va taip va sakau (parodo vidurinį pirštą) tai blet bažnyčiai.. Ir ką mes norėsim, tą mes ir darysim. Mes du suaugę žmonės, jūs būkit mieli man neaiškinkit. Ir aš į išpažintį eidama nebeturiu sakyti, kad žinokit aš myliuosi su savo vyru kada noriu ir mes naudojome prezervatyvą. Ir ne, aš nesijausiu kalta dėl to.*“ (Alė, 521-526).

Vienintelė Elektra viso pokalbio metu apie vyrą kalbėjusi itin gražiai ir neišsakydama nei vieno priekaišto. Priešingai, moteris netikėtai pati iškelia mintį apie vyrą „tarnystę“ pačios labui „*Ar čia aš, jis turėjo ateit mane pravest per tą augimą (atsikrenkščia), brendimą ar kas dabar žino.*“ (Elektra,

157-158). Vis dėl to tyrimo dalyvė turėjusi priimti ne ką lengvesnį sprendimą taip kaip gyvenusi išsipildžiusiame kažkada išsikeltame tikslu ir stipriai veikiama įsišaknijusių svetimų nuostatų „*Nu tokia graži šeima, toks geras vyras, tokia ir myli ir ant rankų nešioja ir gėles dovanoja ir čia kaip – kaip aš turiu, nu aš turiu būt patenkinta*“ (Elektra, 277-279). Sergant ir stebint kūno reakcijas į mylėjimąsi su vyru, vardan savo pačios gyvybės priimamas sprendimas išsiskirti „<...> *vieną dieną pamačiau sapną ir aš atėjau ir pasakiau, kad tu kaip nori, jeigu aš liksiu, aš mirsiu.*“ (Elektra, 169-170). Tyrimo dalyvė įvardina sulaukusi aplinkos nepritarimo ir gąsdinimų dėl priimto sprendimo tačiau pagaliau pasirinkusi gyventi tiesoje su savimi „*O ašėjau. <...> mano misija buvo tuo metu vaikam parodyti – koks nebūtų tavo sprendimas čia yra apie tave ir tu nei dėl jų, dėl vyrų, dėl tėvų tu neturi meluoti sau. Nes jeigu mes meluojam lovoj, jeigu mes meluojam šeimoj, tai kaip mes galim sakyti – kur mes atviri. Kur? Mes gyvenam tiesiog mele.*“ (Elektra, 218-222). Po skyrybų kūnas apdovanojęs sveikata „*Man padarė mažytę operaciją, viskas susitraukė į vieną vietą. Jinai matė kur, jinai išpjovė*“ (Elektra, 207-208). Negana to, įkvėptos išorinės pagalbos, prasidėję savo seksualumo paieškos. Išsilaisvinus nuo viduje kausčiusių įsitikinimų ir praeities traumų, priėmus save išsiskleidę mėgavimasis intymumu „*visatoj yra tvarka ir man, aš jau išsiskyriau ir man davė tokį vyrą, kad aš ištyrinėjau viską. <...> tiesiog buvo kūno pažinimas ir toks vaikiškas džiaugsmas, kad aš gal metus laiko kritau į tą seksą dieną naktį, visą laiką ir visur ir visada.*“ (Elektra, 565-572). Tyrimo dalyvė šį patyrimą vadina „<...> *mano tikra paauglystė. Mano kūnui, mano brendimui.*“ (Elektra, 578), o apie išsiskleidusį seksualumą, vartodama sąvoką energija kalba su neslepiamu susižavėjimu „*Išlaisvinta (dainingai ir entuziastingai). Tiesiog energijos.. Jūs tiesiog neįsivaizduojat kiek energijos.. jūs tiesiog neįsivaizduojat. Čia buvo kažkoks tai kosmosas.*“ (Elektra, 574-575). Elektra dalinasi atradusi ir kas yra orgazmai „<...> *ir aš supratau kas yra orgazmas ir kad jų yra labai labai daug, skirtingų rūšių ir jie yra ne apie fizinį trynimą ir kad ta fizika gali tave pakelti, kad ten yra tiek jėgos ir kad ten yra tiek gražaus, ten tiek yra šviesos, ten tiek yra meilės. Pagrindė sau ir kitam ir kitiem.*“ (Elektra, 193-197) ir priduria „*Oj.. aš teku.. aš teku. Aš...aa.. mane nėra.. aš galiu mylėtis parom, bet čia nėra tokio buran (rusiškai. Audra), kad tu turi ten judėti (šaržuotai tai pasako, tarsi per sukąstus dantis, su įtampa). Neee..aš teku.. aš kaip upė. Aš tiesiog teku. Aš teku per vyrą ,per savo partnerį <...>*“ (Elektra, 583-586). Šis mėgavimasis išsiskleidęs išmokus girdėti ir atliepti savo kūną apginti savo ribas, ką padaryti kaip ir kitas tyrimo dalyvės įgalinęs susijungimas su savo pykčiu „<...> *aš išmokau pasakyti, pasakyti „Ne“.* <...> *Aš labiau moku, žinoti ir skaityti savo kūną ir savo norus. Ir aš pasakau „ne“ ir jeigu žmogus negirdi ir nenori girdėti ar nesupranta aišku tuo momentu man kyla agresija. <...> Nu čia normalu yra grobuonis... yra grobis... aš jau nenoriu tapti tas grobis ir tas grobis tada klykia arba rėkia.*“ (Elektra, 341-348). Elektra dalinasi, kad nenorėti mylėtis yra normalu ir tai svarbu pripažinti „*Mes turim sau prisipažinti ir mes neturim savęs skriausti, savo kūno, savo savo bažnyčios.*“ (Elektra, 491-493). Pasak tyrimo dalyvėsėjimas prieš savo kūną yra prievarta sau „*Kiekvieną kartą*

mes atsigulam su mylimu vyru, aš nesakau, kad jis nemylimas, su mylimu vyru į lovą ir nenorint sekso mes mylimės, mes išprievartaujam savo kūną.“ (Elektra, 599-601). Elektra ragina suprasti savo kūną, tikėdama, jog neišsiklausymas skatina ligas „<...> reikia žmonėm visiems suprast savo kūną, nes po to, jeigu mes nesuprantam ir mes galvojom, kad tai normalu, mes nesuprantam iš kur pas mus tiek daug pykčio yra.. ligų. Pavydo kažkokio. Nes ta energija jinai niekur nedingsta. Jinai iš tikrųjų laužo tada mūsų kūną iš vidaus. (Elektra, 502-508) ir kviečia tai daryti su atjauta ir pažinimo smalsumu, ko pasekoje noras mylėtis išsiskleis savaime „<...> žmonės neturi kapstyti savyje kodėl nenori sekso, kad jie sulaužyti. <...> Jie turi tiesiog norėt. Norėt tyrinėt kaip ten viskas, ką galim rast. Ką mum dar kūnas paruošė ko mes nežinom. Ir tada, jeigu iš tos pozicijos tyrinėtojo, mylėt tą savo kūną mes ieškosim <...> tai čia normalu, kad nebus, kad tu nenori ištiesai sekso.“ (Elektra, 508-518).

Apibendrinant, tyrimo dalyvės savo pasidalinimais atskleidė įsisąmoninto nenoro mylėtis atvertą sudėtingą santykių dinamiką partnerystėje, kuri padėjo susijungti su savo pykčiu taip atkuriant ryšį su savais kūnais ir susigrąžinti asmeninę atsakomybę, o kartu ir galią ginti savo ribas ir kurti norimas orgazmiškas realybes.

DISKUSIJA

Seksualinis nenoras dažnai traktuojamas kaip medicininė ar psichologinė disfunkcija, tačiau toks požiūris ignoruoja šio reiškinio kompleksiską, egzistencinį ir kultūrinį pagrindą. Šiame tyrime seksualinis nenoras analizuojamas kaip moters autentiškumo raiška, įkūnytas pasipriešinimas objektyvizuojantiems scenarijams bei asmeninių ribų apsauga. Remiantis fenomenologiniu-hermeneutiniu požiūriu, tyrime siekiama atskleisti prasmę, moterų seksualinio nenoro patirtyse. Šiam tikslui tyrime pasitelkta įkūnytumo patirtis leidusi atskleisti kūno, kaip vidinės išminties nešėjo vaidmenį ir atverti kelią somatiniam savęs pažinimui.

Tyrimo dalyvių pasidalinimai liudija, kad seksualinis nenoras nėra atsitiktinis fiksuotas reiškinys, o gilus procesas, susijęs su ankstyvomis patirtimis, formavusiomis santykių su kūnu ir seksualumu. Nenoras mylėtis atsiskleidžia tik platesniame vaikystės patirčių, pirmosios šeimos, sociokultūrinių normų kontekste. Ko gero neatsitiktinai, tačiau galimai intuityviai interviu pradžioje tyrimo dalyvės pakviečia susipažinti su jų gyvenimo istorijomis, suponuodamos, jog tiriamas procesas yra apie “visą kelionę”. Moterų pasidalinimuose ryškus tyrėjų darbuose dažnai sutinkamas sociokultūrinės aplinkos Tigės vadinamos “Tais laikais”, kuomet tai kas susiję su seksualumu buvo “O” ir religijos lemiamas poveikis besiformuojančiam moters santykiui su savu kūną ir intymumu. Pastarosios kūnišką malonumą smerkiantis požiūris ryškus Majos pasidalinime “Pagal religija malonumas nuodėmė, tai gal ir gerai, kad jo neįaučiau”. Religinės ir sociokultūrinės normos, pristatytos tyrimo dalyvių, remiantis tokiais klasikiniaistyrėjais kaip Foucault, Butler ir Bourdieu,

veikia kaip disciplinuojanti sistema, įsirašanti į moters habitus ir slopinanti jos kūnišką laisvę. Būtent šios sistemos dėka, tyrimo dalyvės galimai internalizavę primestą požiūrį į malonumą kaip nuodėmę kas nesąmoningai riboja ryšio su savais kūnais kūrimą, o to pasekoje ir seksualinę saviraišką (Foucault, 1978; Butler, 1990; Bourdieu, 2001). Šios nuostatos aktyviai remiantis moterų pasidalinimais išsakniję jas augusių tėvų savivokose ir perduotos per negatyvias žinutes, o kartais per šios žmogiškosios temos visišką nuneigimą ir nutylėjimą “Augau šeimoje kur apie seksą nešnekame. Ir išvis tai yra purvina” ko pasekoje apie seksualumą kaip teigia Tigė turėta “Nulis žinių”. Sekant tyrimo dalyvių pasakojimais “tų laikų” lauko ir jo atmosferos nulemti tėvų įsitikinimai ir emociniai pasauliai besiformuojančiam būsimų moterų seksualumui ir santykiui su kūnais turėję fatališką vaidmenį. Moterys augo prievartos, seksualinės, fizinės emocinės kontekste, kuriame vietoj atjautos susilaukė gėdinimo, kaltinimų “jie man sakė, kad čia per mane, aš kalta” (Elektros pasidalinimas apie patirtą tėvų fizinį ir emocinį smurtą po išprievartavimo) ir jų pagimdytos baimės. Dar daugiau Tigė išryškina buvimo nematoma pagimdytą tokį alkį, kad motinos pritaikyta fizinė bausmė ir reiškiamas nepasitenkinimas tapę vieninteliu kontekstu būti pamatytai, o šiam “susitikimui” vykstant fizinio ir emocinio skausmo kontekste patirta pirmą kartą erotinė patirtis, perversinis malonumas “ji mane primušė, man skaudėjo, aš blioviau. Bet ji sėdėjo šalia, skaitė moralą ir ji mane matė.”. Atskleidę savo ankstyvasias patirtis tyrimo dalyvės teigia, jau tada jautę esančios “sulaužytos”, “nešvarios” ir klausia “O ko po šito galima tikėtis?”. Ir iš tiesų, tyrimai rodo, kad smurtas –fizinis, seksualinis, emocinis/psichologinis –dramatiškai trikdo gebėjimą suvokti savo kūną kaip saugų (Debrot et al., 2021; Fraser, 2020). Subtilios psichologinės prievartos formos tokios kaip besiformuojančios asmenybės nuvertinimas, kaltės ir gėdos programavimas, aktyviai prisideda prie jau suaugusių moterų vidinės atskirties nuo savo kūniškumo patyrimo (Riggs, 2010).

Vis dėl to Tigė bando surasti pateisinimą skausmingoms jos atveju motinos sukeltoms patirtims teigdama “čia gal net kartų karma, prakeiksmas. Mūsų mamos buvo pokario mamos...”. Nors pokalbio metu vienintelė Tigė suponuoja į (netiesiogiai) galimą transgeneracinį perdavimą, tačiau auklėjimo įtaką savasties formavimuisi interviu metu mini dauguma tyrimo dalyvių, o taip kaip auklėjimo normos neišvengiamai įtakojamos konkrečios laikmečio ir to meto visuomenės konteksto, bei asmeninių konkrečių moterų su intymumu susijusių klausimų, man kaip tyrėjai suponuoja, jog nenoras mylėtis gali būti ne įgytas, o (ir) transgeneraciškai, iš kartos į kartą, perduotas patyrimas – motinos, pačios išgyvenusios gėdą, baimę ir seksualinę represiją (ir/ar seksualinę, fizinę, emocinę prievartą), nevalingai perduoda šias patirtis savo dukroms. Todėl galimai, nenoras šiame tyrime atsiskleidžia kaip ne tik psichologinis ar kultūrinis reiškiny, bet ir biologiniu lygmeniu į kūną įrašyta transgeneracinė trauma. Apie tai savo tyrime kalba Frankish (2009), tyrėja nors ir tiesiogiai nenagrinėjo seksualumo, jos analizė apie tylos ir traumos perdavimą per motinų–dukry santykius leidžia suprasti, kaip tokios patirtys lemia kūno suvokimą, emocinį atsiribojimą (o šiame tyrime ir

galimai – seksualinį nenorą). Nickerson (2022) tyrimas prielaidą apie tai, kad motinos dažnai tampa *traumos perdavimo kanalu*, tiek sąmoningai, tiek nesąmoningai per pasakojimus, emocinius modelius, baimes, (tyr. Pastaba, galimai ir santykio su kūnu ir seksualumu sampratas) dar labiau sustiprina. Pasak tyrėjos motinos dažnai esančios pirmų žaizdų ir pirmų gijimo patirčių vieta, būtent jos išmoko mus kaip būti šiame pasaulyje (o dar dažniau kaip nebūti), jų tylą tampa mūsų tylą, jų išlikimo taktikos tampa mums savomis (Nickerson, 2022). Kūnas šiuo atveju veikia kaip emocinės atminties archyvas – jame įrašytos ne tik patirtos, bet ir nutylėtos kartų istorijos, remiantis tuo seksualinis nenoras tokia kontekste pasireiškia ne kaip disfunkcija, o kaip transgeneracinio tylėjimo, represijos ir traumos įkūnytas atsakas. Dar daugiau, epigenetika pripažįstanti traumos poveikį keičiant genetines raiškas, taip pat gali turėti vietą pagrindžiant tai, jog seksualinis nenoras nėra tik kūno disfunkcinė reakcija į situacines aplinkybes. Nors Notterman (2023) tiesiogiai netyrė seksualinio nenoro, jo epigenetiniai tyrimai rodo, kad socialinės traumos, ypač patirtos vaikystėje, gali paveikti genų raišką ir būti perduodamos tarp kartų (Notterman, 2023). Pasak Butler (1997), subjektas formuojasi per normatyvines galios struktūras. Todėl, kai malonumas tampa draudžiamas, kūnas nutylėtas, o seksualumas stigmatizuojamas, subjektas ne įgyjamas, o prarandamas – moteris tampa ne autonomiška, o represuotų normų įkūnyta tapatybė. Šiame kontekste moterų seksualinis nenoras nėra tik simptomas ar biologinė reakcija – tai ir kultūriškai užprogramuotas subjektumo ribojimas.

Internacionalizuoti sociokultūriniai įsitikinimai, prarasatas subjektyvumas, trauminės patirtys suponuoja į seksualinio agentiško stygių suformuotą patriarchalinės struktūros ir kultūrinių scenarijų dažnai dar prieš santykius (Lawrence, 2021). Piran (2016) konceptualizuoja šią būseną kaip nutrūkusį „body-self connection“, kai moters kūnas nebėra jos, bet kitų projektas. Tai ryškiai išsiskleidžia tyrimo dalyvių pasidalinimuose apie partnerių pasirinkimus ir pirmąsias lytines patirtis. Moteris pripažįsta, jog pirmuosius partnerius rinkosi ne iš aistros, o norėdamos „išeiti iš tėvų“, vedamos desperacijos „kaip tas krokodilas kur įsikando ir nepaleidžia“, siekdamos kurti kitokias realybes nei užaugo „mano šeimoje nesipyks“. Taigi logiškai ar visai nesąmoningi partnerių pasirinkimai ir turėtas „Nulis žinių“ apie seksualinius santykius, o taip pat atimtas balsas išreikšti savo troškimus ar ribas nulėmė tai, kad intymumas buvęs „ir pirma patirtis ir pirma trauma“. Tyrimo dalyvės dalinasi mylėjęsi ne vedinos troškimo, o siekdamos atitikti visuomenės normas „visi tik mylisi, o mes čia du vargetos“, iš pareigos „vyras nori, reikšias moteris privalo norėti“, baimės prarasti partnerį, negebėjimo apginti savo ribų, o kai kurios nustebina pripažinę, kad „nežinojau, jog galima nenorėti“. Atsižvelgiant į tai santykiai tapę tarsi strategija, o ne autentiška ryšio išraiška. Intymumą reikėję „atbūti“, „atkęsti“, o vienintelė malonumo išraiška „neskauda tai jau gerai“. . Malkemus & Smith (2021) teigia, kad seksualinė disociacija dažnai atsiranda kaip gynybinė trauma grįžta reakcija, o orgazmas tampa nepasiekiamas ne dėl kūno, bet dėl kūno atsiskyrimo nuo savęs.

Malonumo kaip motyvo mylėtis neįvardino nei viena tyrimo dalyvė, priešingai moterys tarsi patvirtina Malkemus & Smith (2021) teiginį apie orgazmo nepasiekiamumą taip kaip nurodo savose netenkinančiose intymumo patirtyse suformavę negatyvų požiūrį į save ir savo kūnus “galvojau, kad aš nenormali”, “frigidiška”, o malonumo atidėję neribotam laikui “dvidešimt metų galvojau, kad negaliu patirti orgazmo”. Šiom patirtim paaiškinti galimai tinkamos Graziani & Chivers (2024) įžvalgos apie tai kad seksualinis gėdos (kai kurių įgytos dar ankstyvame amžiuje) jausmas glaudžiai susijęs su moterų seksualinio pasitenkinimo mažėjimu. Šis teiginys dar kartą patvirtina – šiame tyrime aprašomas fenomenas nėra išskirtinai fiziologinis sutrikimas, o dažniau taip nei ne – vidinis konstruktas. Tyrimo dalyvės atskleidžia ir dar vieną – itin svarbų, o galbūt neįsisąmonintame lygmenyje patį svarbiausią motyvą įgalinusį mylėtis net to nenorint - “vienio” siekimas. Šią būseną Maja apibūdina kaip “visiško susilieimo su kitu” jausmą. O kitos dalyvės “prašymu suartėti”, “ryšio”. Šis aspektas siejasi su Jessica Benjamin intersubjektyvumo teorija, kurios teigimu, troškimas būti atpažintai ir pripažintai gali lemti tokias emocines strategijas, kurios užgožia autonominį geismą ar seksualinį agentiškumą (Benjamin, 1988). vienio“ siekio patirtis atskleidžia, jog seksualiniai veiksmai moterų gyvenimuose dažnai tampa būdu pasiekti emocinį artumą, o ne geismo raiška. Šis troškimas susiliesti, būti „vieniu“, gali būti suprantamas kaip gilaus atpažinimo poreikis tai iš dalies atliepia Jessica Benjamin (1988) teoriją apie troškimą būti matomai per susilieimą, net jei tai įvyksta per intymumo ar net smurto scenarijus, kaip kad Tigės pristatytoje perversinio malonumo patirtyje. Šios įžvalgos susitiprėja klausant tyrimo dalyvių pasidalinimų apie tai ko reikia norui mylėtis išsiskleisti. Duotuose “receptuose” išryškėja vidinės nepamatytos mergaitės poreikis atspindėjimo, dėmesio, pripažinimo. Maja pripažįsta, jog tik patenkinus vidinės mažos mergaitės poreikius (būti matomai, o tai reiškia saugiai) gali priimti (atsiverti intymumui ir malonumui) moteris. Apie tai rašo Lawrence (2021) teigdama, kad intymumas dažnai tampa ne saviraiškos, o saugumo paieškos strategija. Gewirtz-Meydan (2025) ir Nemati & Weitkamp (2023) atskleidžia, kad seksualumas moterims dažnai tampa emocinio ryšio, o ne instinktyvaus potraukio išraiška.

Šiuo tikslu, perpratę savo partnerių seksualinius troškimus, tyrimo dalyvės ėmę intymumą “pardavinėti” duodant partneriui tai ko jis nori tikintis gauti ko nori pačios – ryšio, savęs reikšmingumo patyrimo. Intymumas taip tampa kontraktu ir emocinės kontrolės priemone, dėmesio ir saugumo (Graziani & Chivers, 2024). Ši dinamika koreliuoja ir su Chase (2021) išskirtu modeliu, kuriame seksualumas funkcionuoja ne kaip malonumo šaltinis, o kaip kontrolės ir prisitaikymo strategija. Tačiau remiantis Majos pasidalinimu apie skausmingas “vienio” patyrimo pasekmes (kitų dalyvių ryšio patyrimo) tokiame intymumui pasibaigus juntamas skausmingas atskirumu su kitu jausmas nurodantis į gilų tarpusavio santykių asimetriškumą.

Tyrimo dalyvės pripažįsta, jog “teisingi” santykių pasirinkimai tapę atsikartojančiu vaikystėje patirta gėda, bejėgiškumas ir pasyvumas. Moterys teigia ilgą laiką buvusios prisitaikę prie

partnerių diktuojamo intymumo normų, neturėję galimybės pažinti savęs kaip moterų ir iš jų kylančio autentiško intymumo bei jo nešamo malonumo, o taip pat ir savęs kaip moterų. Tai siejasi su Gewirtz-Meydan (2025) teiginiu - moterys, patyrusios prievartą ar augusios represinėje aplinkoje, dažnai neturi galimybės formuoti sąmoningų intymumo ribų ir įsitikinimų, o tai įgalina pasyvaus, disocijuoto santykio su seksualumu egzistavimą. Negana to moterys pripažįsta jautusios baimę savo seksualinei energijai, jautę ją kaip „sulaužytą“, o kai kurios tiesiog sublimavę. Šiame kontekste išryškėja tyrimo dalyvių savų kūnų ir jaučiamo nenoro mylėtis ignoravimas, lydimas disociacijos tarp proto ir kūno. Intymumo akimirkos moterų pasidalinimuose ne malonumo, o kūno apleidimo aktas, kuriame protas pasitelkiamas kaip įrankis išlaikyti bent šiokią tokią kontrolę nepageidaujamos patirties kontekste. Seksualinis aktas, anot Graziani & Chivers (2024) ir Gewirtz-Meydan (2025), dažnai patiriamas kaip prisitaikymas prie socialinių normų ar partnerio poreikių, o ne autentiškas pasirinkimas. „Disciplinuotas“ elgesys, kaip rašo Bartky (1990), kyla iš įkūnytų galios struktūrų, kurios moters kūną verčia funkcionuoti pagal išorinius lūkesčius. O tokia dinamika kyla iš jau aprašyto tyrimo dalyvių gilaus troškimo būti matomai ir priimtai – net savo ribų sąskaita (Benjamin, 1988) taip kaip yra išmokę dar ankstyvose vaikystėse. Šiame kontekste intymumas tampa scena, kurioje veikiama (iš vidinių nepatenkintų vidinės mergiatės poreikių), tačiau ne dalyvaujama (moteris), o taip prarandama intymumo patyrimo kaip ryšio potencialo galimybė.

Interviu metu paprašytos įkūnyti jaučiamą nenorą mylėtis tyrimo dalyvės grįžta į akimirkas kuomet mylėjosi nenorėdamos. Įkūnytuose patyrimuose jautėsi, jog moterims nepatogu, nekomfortiška. Kai kurios pripažino, pirmą kartą taip būnančios su savo kūnais. Tyrimo dalyvės įvardinę, jog būti kūnuose yra sunku ir neįprasta, o būti prote yra „lengviau“. Šį reiškinį, kaip trukdantį grįžti į kūnišką patirtį ir taip atkurti agentiškumą ir intymumą savo darbuose plačiai aprašo tyrėjai Ogden, Minton & Pain (2006). Tyrėjai jį vadina mentalizavimo dominavimu ir interpretuoja kaip gynybinį mechanizmą. Remiantis Foucault (1977) ir Bourdieu (2001) teorijomis apie kūno disciplinavimą ir habitus – protas tampa normų saugotoju, o kūniškas išgyvenimas represuojamas ir kultūriškai prižiūrimas. Man kaip tyrėjai tenka ne lengvas uždavinys sugrąžinti vis bandančias pabėgti į racionaliasias savo dalis moteris ir naviguoti padedant įsisąmoninti ir įžodinti aptiktas kūniškas žinutes.

Įkūnytoje patirtyje pastebima moterų balso, kvėpavimo, tempo pokyčiuose išryškėjančiuose būnant proto ar kūno lygmenyse. Moterų pasidalinimai atskleidė negebėjimą būti savuose kūnuose, girdėti jų siunčiamų signalų. Taip pat tyrimo dalyvių refleksijose „palieku kūną, manęs čia nėra“ ryškios disociacinės būsenos. Kūnai – vaikystėje nuvertinti, gėdinti, traumuoti – moterų pasidalinimuose pristatomi kaip svetimi, neprognozuojami objektai tampa svetimu, net pavojingu nuo savasties atskirtu objektu „Ko tas kūnas... ką tas kūnas...“ (įvardis „tas“ suponuoja atsiskyrimą).

Tyrimo dalyvių pasakojimuose ryškūs proto nuostatų ir kūno reakcijų prieštaravimai – „protas nori mylėtis“, bet „kūnas užsidaro.

Visa tai apeliuoja į giluminį savasties skilimą (fragmentaciją), kuomet emocijos, protas ir kūniški pojūčiai veikia tarsi atskirai. Seksualumas šioje įkūnytoje patirtyje veikia ne kaip integruotos savasties raiška, bet kaip prievartinis kompromisas tarp išorinių lūkesčių ir poreikio išlikti, dažnai pasiekiamo tik atsiskyrus nuo kūno. Atsižvelgiant į tai fragmentacija tampa *suponuojama kaip išgyvenimo strategija*. Tyrimo dalyvių apibūdinta disociatyvi būseną, kai „protas palieka kūną“, tampa išlikimo taktika aplinkoje, kurioje moters balsas, malonumas ir poreikiai buvo sistemingai neigiami ir/ar kontroliuojami. Santykis su kūnu - kultūrinio naratyvo veidrodis – apie paklusnumą, represuotą seksualumą, gėdą ir baimę. Kūnas randasi tarp biologijos, psichikos ir socialinio spaudimo, o jo „užsidarymas“ - ne patologija, bet atsparumo ženklas.

Analizuojant tyrimo dalyvių įkūnytas nenoro mylėtis patirtis, fragmentacija stebima ir moterų kūnuose – nenorą įkūnyjančios pozos užsidarančios, rankos/kojos kryžiuojamos, žandikauliai surakinti. Šie fiziologiniai pasipriešinimo ženklai stebina ir pačias tyrimo dalyves taip jų anksčiau nebuvo pastebėję. Nemažiau trikdo ir prieštaringi pojūčiai ir juose atrandi jausmai skirtingose kūno dalyse (pvz. rankose meilė-kojose pyktis). Stebint moterų įkūnytas patirtis išryškėjusi dvilypė somatinė sistema, kurią šiame darbe įvardinu kaip „ginančioji“ ir „ginamoji“ sistemos. Ginamomis sistemomis dauguma dalyvių įvardijo: gimdą, lytinius organus, pilvo apačią, krūtinę (širdį) – vietas, kurias tyrimo dalyvės įvardino kaip pažeidžiamiausias ir resursines. Šios zonos įkūnytose patirtyse buvo uždarytos, „užrakintos“, giliai saugomos nuo nepageidaujamo intymumo. Ginančiajai sistemai moterys priskyrė rankas, kojas, žandikaulį. Įdomu tai, kad ginančiosios sistemos kūno dalių išskyrimas (ar rankos, ar kojos) skiriasi priklausomai nuo tyrimo dalyvių reflektuoto santykio su savimi bei partneriu. Dalyvės save apibūdinusios kaip nuolankias ir prisitaikančias, negebančias pasakyti „ne“ ir apsiginti tiesiogiai, įvardijo aktyviausiai jautusios kojas (didelė įtampa, tirpimas ar sąstingis šlaunyse) bei neveiksnius rankas (sugniaužtas į kumščius, bet kaip refelktuoja pačios – realybėje nepanaudotas). Tuo tarpu dalyvės, gebėjusios pasipriešinti ar apginti asmenines ribas (pvz. Maja, Kelė), įvardijo rankas kaip aktyvias, ginančias „mano rankos mano kareiviai“, galinčias „saugoti yoni“ (lytinius organus). Šios tyrimo dalyvės išsiskira ir tuo, kad aiškiai žino savo resursines kūno dalis ir yra pasiekę tokį savęs pažinimo lygį, kuriame geba reflektuoti tiek savo „užrakintą“, tiek „pulsuojančią“, resursinę kūno dalis bei aiškiai žino, kad raktas taip pačių vadinamai kūno „spynai“ yra jų balsas, kurio dėka gali aiškiai iškomunikuoti savo ribas ir poreikius.

Sąvokos „ginančioji“ ir „ginamoji“ kūno sistemos šiame tyrime tampa konceptualių įrankių tirti ne tik moters intymumo ribas, bet ir visuminį somatinį funkcionavimą. „Ginančiosios“ kūno dalys – atspindi aktyvų, kad ir nesąmoningą, pasipriešinimą, o „ginamosios“ kūno dalys – lytinių organų sritis, gimda, pilvas, širdis – įkūnija pažeidžiamumą bei gilų saugumo poreikį. Šis kūno padalijimas

atitinka somatinės terapijos įžvalgas, kurios teigimu trauma įsirašo ne tik į psichiką, bet ir kūną (pvz. kvėpavimo sulaikymas, raumenų įtampa, sustingima ir kt.), kuriuos moteris gali ilgą laiką nesąmoningai ignoruoti (Levine, 1997; Ogden, 2006). Įkūnytumas šiame kontekste reiškia, kad moters kūnas ne tik atspindi, bet ir aktyviai įkūnija jos emociją, psichologinę patirtį – net ir jos dar sąmoningai nesuvokiant ir/ar verbalizuojant. Kitaip tariant, kūnas „žino“ anksčiau nei sąmonė. Šis fenomenas galimai susijęs su polivagaline teorija (Porges, 2011) teigiančia, kad kūno reakcijos į psichologinę grėsmę valdomos autonominės nervų sistemos. Kai moteris jaučiasi nesaugi ar pažeidžiama, aktyvuojasi vagus nervo dorsalinis šakos mechanizmas, sukeliantis sustingimo (freeze), atsitraukimo ar net disociacijos reakcijas. Dėl šios priežasties „ginamosios“ kūno zonos ne tik sąmoningai apsaugomos, bet ir tiesiogiai reaguoja nervų sistemos lygmeniu – sausumas, nejautrumas. Tuo tarpu „ginančiosios“ kūno dalys – tampa įtampos židiniiais, per kuriuos kūnas mėgina gintis, net ir sąmoningai to nepastebint. Kūno pasipriešinimas vyksta instinktyviai, iš giliai įrašytos kūniškos atminties.

Įkūnytus patirties metu tyrimo dalyvės supratę, jog „apie kūną sekso metu niekada negalvoję“, tačiau dabar atradę juos kaip pilnaverčius savęs gynimo atstovus. Tai galimai galima apibūdinti kaip įvykusią disociacijos ir integracijos dinamiką, kurią pagrindžia *van der Kolk (2014)* teiginys, jog gijimas įvyksta tada, kai kūnas įtraukiamas į savęs pažinimo procesą ir iš disociacijos grįžtama į įkūnytą buvimą.

Įkūnytumo patirtis pasirodė esanti itin veiksminga atskleidžiant dalyvių nenoro mylėtis patirtis, o taip ir santykį su savais kūnais. Ši patirtis dėka įkūnytas nenoras mylėtis tapo tiltu tarp reflektuojančio proto ir jaučiančio kūno, o tai leido tyrimo dalyvėms sąmoningai susitikti su savo ribomis, reakcijomis ir skausmu. Kai kurioms tai buvo pirmas kartas patiriant subjektyvų savo kūną – jaučiantį, besipriešinantį, sakantį „ne“. Įkūnytumo patirtis interviu metu tapo ne tik metodiniu sprendimu, bet ir įgalinančia strategija, padedančia moterims atgauti ryšį su savo kūnu kaip autonomijos ir pasipriešinimo šaltiniu. Tai išryškino esamą fragmentaciją ir atvėrė kelią savęs somatiniam pažinimui bei suvokimui, kad nenoras mylėtis nėra trūkumas, o prasmingas kūno atsakas į ribų peržengimą.

Svarbus aspektas iškilęs įkūnytoje patirtyje, tai Alės pasipriešinimas kalbant apie galimybes paleisti savo atrastas gynybas. Moteris buvo kategoriška savo pasipriešinyje teigdama, jog tam turi būti tinkamas laikas ir pasirengimas, nes kol kas galbūt tai yra vienintelis savęs ir savo poreikių gynimo būdas. Tai galimai atskleidžia lojalumo gynybai dinamiką. Kūnas sutelkė ir aktyvavo somatinės ribas, kurios, nors ir trukdo artumui, tačiau svarbios savęs apsaugai. Dėl šios priežasties atrasti „ginamosios“ ir „ginančiosios sistemų mechanizmai neturėtų būti vertinami kaip sutrikimai, o priimami kaip funkcionalūs prisitaikymo ir savęs agentavimo būdai. Remiantis somatinės traumos

teorija, pokyčiai galimi tik patiriant saugumą, todėl gynybinės reakcijos turi būti suvokiamos ne kaip trukdis, bet kaip gerbtinos ribos (Levine, 1997; van der Kolk, 2014).

Tai keičia ir požiūrį į nenorą mylėtis – nenoras nėra problema ar disfunkcija, o išmintinga gynybinė strategija. Terapijoje ar santykiuose pirmasis žingsnis neturėtų būti gynybos „taisymas“, bet jos pripažinimas ir pagarba, kaip kol kas vieninteliam būdui pasakyti „aš esu“.

Tyrime iškilo ir psichosomatinių procesų aktyvizavimasis tyrimo dalyvėms veikiant prieš savo vidines nuostatas, neįsiklausant ir neatliepiant savo „Ne“. Kitaip tariant, somatiniai simptomai išryškėja ilgalaikės savasties fragmentacijos fone, seksualinė energija yra laužoma ir sublimuojama, o kūnas kaip vienintelis tikrojo žinojimo atstovas yra ignoruojamas, išnaudojamas ir prievartaujamas tiek kito tiek savęs pačios. Galimai tai esanti *psichosomatinė įtampa*, liudijanti nedarną tarp racionalaus suvokimo ir vidinio išgyvenimo. Tokia įtampa ilgainiui virsta kūno simptomais, seksualiniu nejautrumu ar net skausmu. Malkemus & Smith (2021) akcentuoja, kad moterų seksualinė energija, traumos veikiamame kūne, dažnai virsta disfunkciniu susilaikymu arba somatizacija. Tyrimo dalyvės dalinasi kūno plyšimo mylintis nenorint, nežmoniškų skausmų, nepaaiškinamų onkologinių ligų ir kt. Žiūrėdamos retrospektyviai juos mato nebe kaip trikdžius, o kaip prasmingus signalus. Taip kaip Star įvardina kūną esant vienintele savasties dalimi, kuri nemeluoja, o tyrimo rezultatų dalyje plačiai aprašyti somatiniai moterų sunkumai galimai esanti kūno kalba išryškėjusi esant ne autentiškam intymumui. Šiame kontekste seksualinis nenoras tai ne seksualinio akto neigimas, o savasties apsauga. Moterų patirtyse šie somatiniai simptomai tiesiogiai susiję su mylėjimusi nenorint ir buvimu netenkinančiuose santykiuose. Jų teigimu atliepus šiuos aspektus iš autentiškos savasties simptomai kaip dingę, kūnai pasveiko. pvz. Elektros onkologinė liga mažėjanti atsitraukus nuo vyro ir atsinaujinanti pradėjus vėl mylėtis, o dingusi visai po skyrybų. Remiantis somatinės traumos teorijomis, traumą patyręs kūnas gali atkurti saugumo jausmą tik per įkūnytą veiksmą – tyrimo dalyvių įvardintą atsitraukimą, naujų ribų nubrėžimą. Pat Ogden (2006) pabrėžia, kad somatinis gijimas prasideda tada, kai kūnas gauna galimybę judėti nauju būdu t.y. ne reaguodamas į pavojų, bet kurdamas sąmoningą ribą. Pateikti tyrimo dalyvių pavyzdžiai tyrimo rezultatų dalyje simbolizuoja somatinės agentūros atgimimą, kai kūnas nebe paklūsta, bet veikia kaip autonomija besiremiantis subjektas.

Aprašytos dalyvių patirtys rodo, jog seksualinis nenoras neatsiejamas nuo fragmentuoto savęs patyrimo, o taip pat ir į tarpusavio santykį su partneriu „Išspraudusį trečią“. Ši sąvoka kyla iš tyrimo dalyvių ir savyje talpina vaikus, neištikimybes pačių atžvilgiu, naujus partnerius ar net pirmą kartą patirtas laimės akimirkas. Nors iš pirmo žvilgsnio šie išvardinti aspektai gali pasirodyti kontekstinėmis aplinkybėmis vis dėl to tiriamo fenomeno lauke tampa simboliu trigeriu atveriančiu ilgai kauptą vidinį nepasitenkinimą ir savęs ilgesį. Šiuo aspektu seksualinis nenoras nėra epizodiškas intymumo atsisakymas, o *egzistencinis pasipriešinimas* tam, kas ilgą laiką buvo ignoruota ar

nuslopinta. Išvardinti triggeriai tyrimo dalyvėms padeda įsisąmoninti savo kūno visą gyvenimą priklausymą kitiems. Iš to užgimsta egzistencinis klausimas “O kur aš po velnių?” ir prasideda savęs ir savo kūno bei jo malonumo atgavimo kelionė. Taip seksualinis nenoras iš pasyvaus tampa aktyviu moters autonomijos atgavimo procesu. Šį svarbų tyrimo dalyvių išryškintą momentą galima pagrįsti remiantis transformacinės psichologijos požiūriu (Mezirow, 2000), teigiančiu, jog esminiam asmenybės pokyčiui būtinas patyrimas, kuris suardo ankstesnę savęs ir pasaulio supratimą.

Šis savasties atkūrimo užgimimas nėra sklandus taip, kaip jo procese tyrimo dalyvės atskleidžia patiriančios sunkumų prisiimti pilną atsakomybę už netenkinančią realybę. Tyrimo dalyvių pasakojimuose ryškus paradokas – tikėtis iš kitų to, ko pats negali sau duoti – pasireiškiantis kaltinimais partneriui. Remiantis Jessica Benjamin (1988) bei Imogen Tyler (2007) įžvalgomis, tyrimo dalyvių tendencija projektuoti atsakomybę už seksualinį nenorą partneriui galimai atspindi tiek psichologinę gynybą tiek jau aprašytą internalizuotą kultūrinį moters vaidmenį. Išmokę būti kitų poreikių tenkintojomis, moterys nesąmoningai įvardina partnerį kaip kaltininką dėl netenkinančios realybės tokiu būdu išvengdamos vidinio konflikto tarp asmeninių poreikių ir išorinių lūkesčių. Pasak Tyler (2007), toks kaltės perkėlimas stabdo moters savivokos brandą. Aprašoma dinamika galimai tėra signalas apie kol kas neįvykusį perėjimą iš objekto į subjekto poziciją.

Įsisąmonintas nenoras mylėtis brėžia intymumo ribą ir tampa lūžiu, žyminčiu savivokos virsmą bei egzistencinio santykio su savimi perkonstravimą. O tai savo ruožtu tampa išlaisvinančiu veiksmu, atveriančiu moterims kelią į autentišką savivoką, kūno pažinimą ir asmeninės galios atgavimą. Šiame procese partneriai (paradoksalu, bet kaip pažymi Elektra – partneris tampa savotišku „vedliu“, priversdamas susitikti su savimi pačia), sąmoningai ar ne, taikydami į “silpniausias” tyrimo dalyvių vidinių konstrukto vietas, akceleruoja moterų susijungimą su asmeniniu pykčiu. Pyktis tyrimo dalyvių pasidalinimuose atsiskleidžia kaip pozityvus transformacijos šaltinis taip reikalingas asmeninės atsakomybės už netenkinančią realybę prisiėmimui. Remiantis psichoanalitine teorija, kuri seka Donald Winnicott išplėtotą „True Self“ ir „False Self“ koncepcija - įsisąmonintas seksualinis nenoras nėra patologija, o greičiau autentiškos savasties, “Tikrojo Aš” pasireiškimas. Kaip pažymi Rubin (1998), “Tikrasis Aš” ima formuotis individui atlaikant vidinius išgyvenimus ir reiškiant juos nepaisant išorinio pasirpešinimo ir/ar reikalavimų. Tai akivaizdu ir tyrimo dalyvių pasidalinimuose taip kaip iki tol susitapatinusios su partnerio poreikiais ar vyro pasaulėžiūra), moterys pradeda patirti diferenciaciją – sąmoningą „aš“ ir „tu“ (Maja “aš supratau, kad jis kitoks nei aš”; Tigė “jeigu jam taip gerai aš priimu jo poziciją, bet man taip negerai”) atskyrimą, kuris virsta fragmentuotos savasties atstatymo pagrindu. Moterys pradeda reikšti pyktį, sakyti „ne“, apginti savo tiesą. Tai svarbus posūkis iš prievartos ciklo į savarankiškumą. Bell Hooks (2000) pažymi, kad tik per atsakomybės už savo tiesą prisiėmimą galima atgauti psichologinę ir seksualinę autonomiją. Šis “Ne” įgalina užauginti stuburą (Kelė), išsakyti savo jausmus (Maja), pasirinkti gyvenimą (Elektra), išeiti iš ilgamečių

toksinių santykių (Star), leisti sau būti bloga mergaite (Tigè). Nustojus slopinti ir priėmus savo pyktį, nebeieškant patvirtinimo iš išorės ir leidžiant sau girdėti save prasideda ir pozityvūs pokyčiai tyrimo dalyvių kūnuose – gyja tyrimo dalyvių rankos (Kelè), kolitas, kojos (Tigè), onkologinės ligos (Elektra). Svarbu atkreipti dėmesį, jog kai kurioms gyti pradėję būtent tos kūno dalys, kurios įkūnytose nenoro mylėtis patirtyse interviu metu tyrimo dalyvių buvo įvardintos kaip ginančios (Kelè, Tigè). Pasak Bessel van der Kolk (2014) kūnas „laiko traumą“, o gijimo procesas prasideda ne tik kalbant, bet ir vėl įkūnijant jausmų išraišką – įsisąmonintas ir išreikštas pyktis tampa gydančia jėga, padedančia išlaisvinti įtampas kūne ir atstatyti sutrikdytą pusiausvyrą. Dar daugiau atsiradusi drąsa rinktis ir kurti santykį ne iš pareigos, o iš autentiško „noru“, atsiveria gebėjimu intymumo metu „tekėti kaip upei“ bei patirti orgazmus. Tai galimai atspindi somatinės terapijos atstovų jau minėtos įžvalgos, kad tik kūnui pajutus saugumą išreikšti tai, kas buvo drausta, aktyvuojasi autonominė nervų sistema – ypač parasimpatinė šaka, atsakinga už atsipalaidavimą, malonumą ir seksualinį atsaką. Šią dinamiką patvirtina ir Meropės pasidalinimas apie santykių krizės metu atėjusį susitaikymą ir priėmimą, jog gali prarasti partnerį ir po jo sekusį pirmą kartą patirtą intensyvių ir daugiau nei fiziologinį orgazmą. Arba Majos pasidalinimas apie atrastus orgazmus, kurių daugybę metų nebuvo partnerystėje „šiltnamio sąlygomis“, tačiau radosi pasirinkus partnerį atvėrusį intensyvių jausmų, įskaitant pykčio pasaulį. Arba Elektros išdrįsusios pasipriešinti aplinkos lūkesčiams gyventi „gražioje šeimoje“ ir pasirinkusios save patirtas kūniškas atgimimas. Šie pavyzdžiai yra tai ką dar kartą iliustruoja tyrimo dalyvių seksualinės agentūros atgavimą.

Norisi išskirti tyrimo dalyvių pykčio reikšmes pasireiškusias skirtingais lygmenimis. Psichologiniame lygmenyje įgalino atsiskirti nuo internalizuotų normų, susigražinti asmeninę atsakomybę ir pasirinkti gyvenimą pagal savo tiesą. Emociniame lygmenyje įgalino neslopinti jausmų; pyktis tampa natūralia buvimo dalimi. Somatiniame lygmenyje – kūnas gyja, įtampos slūgsta, išnyksta negatyvūs simptomai, atsiranda nauji pozityvūs pojūčiai – išskyros, jaudulys, impulsai, jautrumas. Intymumo lygmenyje mylėjimasis tampa tyrinėjimu, malonumu. Orgazmai tampa pasiekiami ne tik fiziškai, bet ir emociškai.

Taigi, visų tyrimo etapų metu išryškėja cikliškas nenoro mylėtis transformacijos procesas – nuo fragmentacijos ir somatinio simptomų iki subjektyvumo atgavimo. Šį procesą galima konceptualizuoti ne kaip seksualinio troškimo atgavimą, o kaip savasties atkūrimo trajektoriją, kurios rezultatas – autentiškas seksualinis noras. Aprašomas tyrimo dalyvių pasidalinimuoses seksualinis nenoras nėra statiška disfunkcija, o etapiškas procesas, kuris gali būti konceptualizuojamas kaip nenoro mylėtis transformacijos fazės: Nežinojimas: „Aš nežinau, kad nenoriu“; Žinojimas, bet ignoravimas: „Aš žinau, bet apsimetu“; Projekcija: „Aš žinau, bet kaltinu kitą“; Susigražinimas: „Aš žinau – ir imu veikti“; Integracija: „Aš turiu save – ir mano kūnas nori“. Paskutiniame fazėje stebima

emocinė, somatinė, mentalinė ir kūniškoji sintezė. Seksualumas tampa ne primestu vaidmeniu, o gyva, tekančia patirtimi, įgalinančia patirti orgazmus.

Reziumuojant, šis tyrimas atskleidžia, kad seksualinis nenoras nėra patologija, o somatinis signalas apie vidinį poreikį kurti autentišką santykį su savimi. Tai moters savasties apsauga, procesas nuo prisitaikymo į samoningą pasiriinkimą, kuriame orgazmas tampa egzistenciniu savasties liudijimu. Kūnas čia - vidinės tiesos balsas, kviečiantis atkurti asmenines ribas, atgauti savasties vientisumą ir subjektumą. O šokio-judesio terapija ir įkūnytumo patyrimas atsiskleidžia kaip atjautus metodas tyrinėjant kūnišką patirtį ir atkuriant savasties vientisumą.

TYRIMO RIBOTUMAI IR ĮŽVALGOS TYRĖJAMS BEI PAKTIKAMS

Atlikdama tyrimą laikiausi kokybinio, fenomenologiniu požiūriu grįsto tyrimo dizaino leidusio gilintis į subjektyvias, įkūnytas tyrimo dalyvių patirtis. Visgi šis pasirinkimas, kaip ir bet kuris kitas, neišvengiamai savyje talpinęs tam tikrus ribotumus.

Visų pirma, kaip ir dauguma kokybinių tyrimų, taip pat ir šis remiasi nedidelia tiriamųjų imtimi. Taigi, tyrime dalyvavusios moterys įgalinusios tyrinėti nenoro mylėtis reiškinį giluminiu būdu, tačiau daryti statistiškai pagrįstų išvadų ar generalizuoti rezultatų negalima. Nėgana to, duomenų rinkimui pasirinktas pusiau struktūruotas interviu bei kvietimas jo metu tyrimo dalyvėms leisti į įkūnytą nenoro mylėtis patirtį pasitelkiant gestus, pozą ir/ar judesį suponavę neišvengiamą subjektyvumą keletų lygmenų. Visų pirma, įkūnytos patirties išraiška buvusi itin subtili ir sunkiai verbalizuojama, o jos analizė reikalavusi tiek mano pačios kaip tyrėjos, tiek ir tyrimo dalyvių interpretacijos. Dėl šios priežasties tyrimo rezultatai glaudžiai susiję su mano kaip tyrėjos ir tyrimo dalyvių kaip patiriančiųjų refleksyvumu ir sąmoningumu, bei pasirinktų analizės metodų ribomis. Svarbu suprasti, jog tyrimo dalyvės reflektavo asmenines gyvenimiškas patirtis, o įkūnytam patyrimui suteikė savas reikšmes, kurios tikėtina kiekvienai moteriai būtų kitokios, savaip patiriamos ir savaip įprasminamos. Šioms refleksijoms įtakos galėjo turėti pačios temos intymumas ir iš to kylantis sunkumas (gėda, baimė neatitikti visuomenės ir/ar tyrėjos lūkesčių, nesaugumas, nepasitikėjimas ir kt.) visiškai atvirai reikšti asmenines patirtis. Pristayti tyrimo rezultatai taip pat galimai neišvengiamai buvo veikiami tyrimo dalyvių patiriamo sunkumo išbūti įkūnytoje patirtyje, skubėjimo pasitelkti racionalizavimą kylantį iš praeities patyrimų ir juose susigeneruotų išvadų bei apibendrinimų. Stebint visa tai, pati kaip tyrėja pastebėjau kylančias ir asmenines interpretacijas, kurios ne visada sutapdavo su išsakomomis pačių moterų, tačiau sąžiningai buvę bandomos suvaldyti primenant pačios kaip tyrėjos nežinančiosio poziciją bei reflektuojant tyrėjos dienoraštyje.

Taip pat svarbu pripažinti, jog nors šokio-judesio terapijos metodų taikymas tyrime buvo tyrėjiškai struktūruotas, tačiau ne visiškai atitiko terapinio proceso trukmę ar gylį – tai galėjo paveikti gestų, pozų, judesių kokybę ir patyrimo gilumą. Pasirinktas metodas nors ir atvėrė svarbias įkūnytų patirčių kryptis, tačiau dėl ribotos trukmės negalėjo apimti visų potencialių temų ir/ar jų transformacijų ribotame laike. To pasekoje, kai kurios įkūnytos patirtys galėjo likti neišreikštos ir/ar neatskleistos.

Galiausiai, ruošiant teorinę šio darbo dalį, susidūriau su reikšmingais literatūros ribotumais: konkrečių tyrimų apie moterų seksualinio nenoro įkūnijimą šokio judesio terapijos kontekste praktiškai nėra, nenoras mylėtis kaip potencialiai savasties atkūrimui pasitarnaujantis fenomenas taip beveik nenagrinėtas. Negana to, daugelis su tema vienaip ar kitaip susijusių šaltinių buvę mokami, arba fragmentiški, nagrinėjantys tik tam tikrus aspektus – traumą, seksualumą, ar įkūnytą pažinimą kaip savarankiškus.

Aprašyti ribotumai suponuoja, jog bandymai suprasti moters nenoro mylėtis fenomeną kaip subjektyvią ir neišvengiamai įkūntą patirtį dar tik pradedami. Ateities tyrimuose rekomenduotina pasitekti didesnes ir įvairesnes imtis, ilgesnės trukmės ir metodologiškai pagrįstas intervencijas. Kaip tyrėja, drįstu rekomenduoti plėtoti tyrimus, kurie remtųsi įkūnytu žinojimu ir analizuotų moters seksualinį nenorą kaip patirtį, susijusią su tapatybe, ryšio poreikiu ir kultūriniu kontekstu. O taip pat svarbu plėtoti teorinę bei praktinę sąsają tarp fenomenologijos, įkūnytumo ir šokio-judesio terapijos galimybių atskleisti moters kūnišką su seksualumu susijusią patirtį.

Praktikai turėtų pasitelkti jautresnį požiūrį į kūnišką savivoką, ugdyti ateities kartų ir moterį supančios aplinkos sąmoningumą seksualumo bendrąja prasme bei tiriamo fenomeno atžvilgiu ir plačiau įtraukti įkūnytas terapijas į pagalbos sistemą moterims. Tolimesni tyrimai bei nuoseklus ir sistemingas įkūnytumą palaikančių praktikų advokatavimas įgalintų šokio-judesio terapijos ir švietimo sistemos atstovus, tiek psichoterapijos praktikus ne stigmatizuoti ir ne simptomizuoti moters patiriamo nenoro mylėtis fenomeno, pasitelkti jį kaip potencialiai gydantį ir savasties atkūrimui pasitarnaujantį reiškinį. Toks požiūris įgalintų ne tik spręsti moterų patiriamo nenoro mylėtis keliamus sunkumus, tačiau ir atverti erdves, kuriose moterys galėtų tyrinėti savo seksualines patirtis ne per diagnozių, o per subjektyvaus išgyvenimo prizmę taip prisidedant prie moterų bendros gyvenimo kokybės gerinimo.

IŠVADOS

1. Teorinėje darbo dalyje atsiskleidė, jog medicininiai ir sociokultūriniai seksualumo modeliai seksualinį nenorą dažnai interpretuoja kaip simptomą ar funkcijos sutrikimą. Tuo tarpu įkūnytumo ir fenomenologinės psichologijos diskursai kviečia šį fenomeną traktuoti kaip autentišką, subjektyvią patirtį ir jos nešamą žinutę, susijusią su tapatumu, ryšio poreikiu ar kultūriniais lūkesčiais.

2. Kokybinė prieiga ir duomenų rinkimui pasitelktas ŠJT metodas – kvietimas įkūnyti patirtį per judesį – buvo ne tik tinkami, bet ir būtini:

- ŠJT veikia ne tik kaip tyrimo metodas, bet ir kaip saugi erdvė, leidžianti kūniškai išreikšti tai, kas sunkiai verbalizuojama ir/ar neįsisąmoninta, slopinta. Ši terapija gali būti veiksminga tyrinėjant subtilias su seksualiniu nenoru susijusias patirtis. Gestai, pozos ir somatinės metaforos padėjo dalyvėms reflektuoti ribas, vidinius konfliktus, skatino sąvoką bei įgalino naujai pamatyti kūno siunčiamas žinutes ir į jas įsiklausyti.

3. Tyrimas atskleidė įkūnytumą kaip reikšmingą sąvoką siekiant suprasti seksualinio nenoro fenomeną:

- Pasitelkta įkūnytumo patirtis kūną atskleidė kaip išmintingą atminties ir refleksijos terpę – tyrimo dalyvių išreikšti gestai, pozos ir judesiai (tokie kaip sustingimas, atsitraukimas, kūno dalių „užrakinimas“, disociacija) išreiškė ne tik baimę, skausmą ar pyktį, bet ir pasipriešinimą netenkinantiems santykiams, visuomenės ir aplinkos spaudimui ar išmoktam prisitaikymui paminant asmeninius interesus. Šiame tyrime kūnas tapo ne tik pasyviu patirties nešėju, o aktyviu, saugančiu ir reflektuojančiu subjektu - kanalu, per kurį atsivėrė subjektyvi intymumo ir santykio su savu kūnu refleksija, kuri dažnai buvusi neįsisąmoninta ir/ar ignoruojama taip kaip kūnai ilgą laiką laikyti nesaugia ir svetima nuo savęs atskira erdvė.

- Atsiskleidė nenorą išgyvenančių moterų kūnuose veikiančios funkcinės sistemos – „ginamoji“ ir „ginančioji“, kurių išsidėstymas koreliuoja su moters gebėjimu sąmoningai atpažinti ir apginti savo asmenines ribas. Šis gebėjimas glaudžiai siejasi su sąmoningu resursinių kūno dalių pajautimu ir jų įgalinimu savisaugai.

- Atsiskleidė ryšys tarp seksualinio nenoro patirties, moters gebėjimo atpažinti ir ginti asmenines ribas bei pasireiškiančių somatinių simptomų.

- Išryškėjo pagarbios prieigos prie kūno gynybinių mechanizmų poreikis, interpretuojant juos ne kaip problemą, o gerbtiną ribą.

4. Tyrimas atskleidė, kad nenoras mylėtis nėra spontaniškas ir/ar statiškas reiškinys – tai daugiasluoksnis kūniškas patyrimas, kurio supratimas reikalauja metodologinio jautrumo ir gilios refleksijos:

- Patiriamas nenoras mylėtis dažnai siejasi su ankstyvosiomis patirtimis, kurių metu patirta fizinė ir/ar emocinė prievarta, sociokultūrinės bei šeimos aplinkos diegtos normos, lydimos kaltės, baimės ir gėdos, suformavę komplikotą santykį su savais kūnais, o to pasekoje “užantspaudavę” ir neribotam laikui atidėję seksualinį malonumą bei sukonstravę iškreiptus motyvus intymioms patirtims.

- Patiriamas nenoras mylėtis dažnai nereiškia visišką susilaikymą nuo intymių santykių. Šiai prieštarai pasireikšti sąlygas sudaro siociokultūrinės normos, patiriamas spaudimas atlikti “pareigą”, baimė prarasti partnerį ir/ar nenumaldomas troškimas patirti “vienį”- susiliejimą su kitu.

- Išgyvenant nenorą mylėtis patiriama proto ir kūno, jausmo ir veiksmo dichotomija, galimai neišvengiamai lemianti psichosomatinčius procesus, kurie slopsta arba visiškai išnyksta atstačius ryšį su savais kūnais ir atkūrus asmenines ribas.

5. Tyrimas atskleidė, jog išgyvenama nenoro mylėtis patirtis dažnai tampa paskata transformacijai, o santykis su intymumu ir kūnu gali būti atkurtas priėmus pyktį, įsisąmoninus asmenines ribas bei prisiėmus atsakomybę už savo poreikius:

- Nenoras mylėtis moterų gyvenimuose pasireiškia ne tik kaip disfunkcija reikalaujanti taisymo. Šiame darbe fenomenas atsiskleidė kaip prasminga, aktyvi, advokataujanti, sauganti ir įgijimą, asmeninių ribų atstatymą, santykio su savais kūnais, pykčiu bei savasties atkūrimą kviečianti įkūnyta reakcija, kuria sekant tampa įmanoma patirti intymumą kaip autentišką, iš vidaus kylantį išgyvenimą, nepriklausomą nuo išorinių lūkesčių.

- Pyktis atsikleidė kaip gijimo išraiška. Jo dėka atkurtos (o galbūt ir pirmą kartą gyvenime įsisąmonintos) asmeninės ribos, susigražintas savęs kaip autentiško subjekto suvokimas, pažintas seksualinis malonumas lydimas orgazminės patirties. Pyktis moterų pasidalinimuose nėra spontaniškas afektas, o gilus ir kūniškai išreikštas atsakas į gyvenimo istorijoje lydėjusį objektyvizavimą, kontrolę ir patirtą prievartą tiek iš aplinkos tiek iš savęs pačių.

- Negatyvus partnerio elgesys ir patirtys padėję įsisąmoninti savęs kaip subjekto praradimą atsiskleidė kaip paskata tyrimo dalyvėms susitikti su savo pykčiu, prisiimti atsakomybę už netenkinančią realybę ir inicijuoti savasties atkūrimo procesą.

ĮKŪNYTAS TYRIMAS, ĮKŪNYTA REFLEKSIJA

Ši asmeninė, mano kaip tyrėjos refleksija neapsiriboja racionaliomis įžvalgomis – atliktas tyrimas kūniškai patirtas ir išreikštas, per kūno reakcijas, fizinius potyrius. Tema pasirinkta dėl artimoje aplinkoje ir asmeniniame gyvenime stebimų sunkumų susijusių su seksualumu, bei jo mažėjančia išraiška ilgalaikių santykių kontekste, kėlusius klausimus “Kodėl tai vyksta” ir “Ar gali būti kitaip?”. Taigi išlaikyti tyrėjos kaip nežinančiosios poziciją buvę lengva, kadangi tuo metu absoliuti tiesa buvusi – aš nesuprantu ir noriu suprasti. Nepaisant to, buvę sunku suvaldyti asmenines interpretacijas, o kartais ir susierzinimą stebint įkūnytas refleksijas, o ypačiai liudijant moterų pastangas išlikti racionaliomis, vengti susitikimo su savais kūnais. Išlikti “nežinančiosios pozicijoje” ir atvirai moterų patyrimams padėjęs tyrėjos dienoraštis, tapęs neatsiejamu tyrimo proceso įrankiu bei savo kūno įsisąmonimas, grąžindavęs iš proto vertinimų į “čia ir dabar” manęs kaip liudijančios patyrimą. Tai įgalinę atverti, liudyti ir palydėti moteris jų vidiniuose ir kūniškuose procesuose. Darbas su šia intymia tema jautėsi natūraliai ir nekeliantis emocinių iššūkių. Tačiau suprasdama, jog tyrimo dalyvėms atvirai kalbėti šia tema gali būti nedrąsu, jaučiau pareigą kiek įmanoma “sekti paskui”, išlikti lanksti ir pagarbi. Užtikrinti moterų komfortą ir konfidencialumą leido ir privati interviu aplinka bei laisvas pasirinkimas bet kada pasitraukti, sustabdyti savo dalyvavimą. Tyrimo dalyvių pasidalinimai ir patirtys pasirodžiusios artimos ir atpažįstamos, o jų klausymasis tarsi stebėjimas savęs iš šono tiek retrospektyviai tiek ateities variantiškume. Kartais dėl tyrimo dalyvių (ar savęs) jausdavau liūdesį, kartais gėdą ar pyktį. Tačiau nei karto nekilo nuostaba ar panieka. Nors kaip jau minėjau emociškai nejaučiau stiprių išgyvenimų, vis dėl to mano kūnas kalbėjo viso interviu ir tyrimo rezultatų aprašymo etape. Mano nuostabai, įvykęs beveik identiškas vienos tyrimo dalyvės patyrimui, fiziologinis pokytis, kuriam nebuvo indikacijų anksčiau. Galimai tai buvęs suminis rezultatas taip kaip interviu metu nuolat stebėjau savo ir tyrimo dalyvių kūniškas sinchronizacijas. Šie patyrimai neišvengiamai sugrąžinę mano prarastą dėmesį kūnui, norą atliepti jo signalus. Girdėti save ir pasitikėti savu kūnu, jausmais tapę asmenine navigacija gyvenime ir sprendžiant jo klausimus. Kaip tyrėja ir būsimą praktikę išsinešu atviro ir aktyvaus klausymo įgūdį, kuris tikiu yra vienas aktualiausių žmogiškajame ir terapiniame santykiuje. Taigi tyrimas gausus ne tik mokslinė tačiau ir asmeninė nauda tikiu tiek man, tiek tyrimo dalyvėms, tiek moterims susiduriančioms su aprašomu fenomenu. Jaučiu, jog šis tyrimo procesas vis dar aktyvus ir vedantis į tolimesnes paieškas, ne tiek dėl to, kad liko kažkas neatsakyta, o dėl to, kad esti labai svarbu ir reikšminga, bei nauja.

LITERATŪRA

- Adebisi, O. Y., & Carlson, K. (2024a). Female Sexual Interest and Arousal Disorder. In *StatPearls [Internet]*. StatPearls Publishing. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/sites/books/NBK603746/>
- Anderson, R. M. (2013). Positive sexuality and its impact on overall well-being. *Bundesgesundheitsblatt - Gesundheitsforschung - Gesundheitsschutz*, 56(2), 208–214. <https://doi.org/10.1007/s00103-012-1607-z>
- Basson. (2001). Using a different model for female sexual response to address women's problematic low sexual desire. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 27(5), 395–403. <https://doi.org/10.1080/713846827>
- Basson, R. (2005). Women's sexual dysfunction: Revised and expanded definitions. *CMAJ : Canadian Medical Association Journal = Journal de l'Association Medicale Canadienne*, 172, 1327–1333. <https://doi.org/10.1503/cmaj.1020174>
- Basson, R. (2014). On the Definition of Female Sexual Interest/Arousal Disorder. *Archives of Sexual Behavior*, 43(7), 1225–1226. <https://doi.org/10.1007/s10508-014-0324-0>
- Bay-Cheng, L. Y. (2019). Agency Is Everywhere, but Agency Is Not Enough: A Conceptual Analysis of Young Women's Sexual Agency. *The Journal of Sex Research*, 56(4–5), 462–474. <https://doi.org/10.1080/00224499.2019.1578330>
- Bolton, D., Gillett, G. (2019). The Biopsychosocial Model of Health and Disease. Palgrave Pivot Cham. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-11899-0>
- Bosman, M., Spronk, R., & Kuipers, G. (2019). Verbalizing Sensations: Making Sense of Embodied Sexual Experiences. *Qualitative Sociology*, 42(3), 411–430. <https://doi.org/10.1007/s11133-019-09426-y>
- Braun, V., Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. doi:10.1191/1478088706qp063oa

- Braun, V., Clarke, V. (2012). *Thematic analysis*. In H. Cooper, P. M. Camic, D. L. Long, A. T. Panter, D. Rindskopf, & K. J. Sher (Eds.), *APA handbooks in psychology®. APA handbook of research methods in psychology, Vol. 2. Research designs: Quantitative*
- Braun, V., Clarke, V. (2013). *Successful Qualitative Research: A Practical Guide for Beginners*. SAGE Publication, London.
- Braun, V., Clarke, V. (2014). What can „thematic analysis“ offer health and wellbeing researchers?. *International journal of qualitative studies on health and well-being*, 9.
doi:10.3402/qhw.v9.26152
- Brotto, L. A., & Smith, K. B. (2014). Applications of Mindfulness in the Treatment of Women’s Sexual Dysfunction. In A. Ie, C. T. Ngnoumen, & E. J. Langer (Eds.), *The Wiley Blackwell Handbook of Mindfulness* (1st ed., pp. 864–880). Wiley. <https://doi.org/10.1002/9781118294895.ch44>
- Burnes, T. R., Singh, A. A., & Witherspoon, R. G. (2017). Graduate Counseling Psychology Training in Sex and Sexuality: An Exploratory Analysis. *The Counseling Psychologist*, 45(4), 504–527.
- Dording, C. M., & Sangermano, L. (2018). Female Sexual Dysfunction: Natural and Complementary Treatments. *FOCUS*, 16(1), 19–23. <https://doi.org/10.1176/appi.focus.20170049>
- Fortenberry, J. D. (2013). The evolving sexual health paradigm: Transforming definitions into sexual health practices. *AIDS (London, England)*, 27 Suppl 1, S127-133.
<https://doi.org/10.1097/QAD.0000000000000048>
- Girard, A., Newstrom, N. P., Connor, J., Arenella, K., Vencill, J., & Robinson, B. “Bean.” (2023). Sexual Health and Integrative Pleasure (SHIP) Model: Using a clinical case example to guide assessment and treatment. *Journal of Marital and Family Therapy*, 49(2), 333–350.
<https://doi.org/10.1111/jmft.12624>
- Goldstein I, Kim NN, Clayton AH, DeRogatis LR, Giraldi A, Parish SJ, Pfaus J, Simon JA, Kingsberg SA, Meston C, Stahl SM, Wallen K, Worsley R. Hypoactive Sexual Desire Disorder: International Society for the Study of Women's Sexual Health (ISSWSH) Expert Consensus Panel Review. *Mayo Clin Proc*. 201

- 7 Jan;92(1):114-128. doi: 10.1016/j.mayocp.2016.09.018. Epub 2016 Dec 1. PMID: 27916394.
- Hatzichristou, D., Kirana, P.-S., Banner, L., Althof, S. E., Lonnee-Hoffmann, R. A. M., Dennerstein, L., & Rosen, R. C. (2016). Diagnosing Sexual Dysfunction in Men and Women: Sexual History Taking and the Role of Symptom Scales and Questionnaires. *The Journal of Sexual Medicine*, 13(8), 1166–1182. <https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2016.05.017>
- Jannini, E. A., & Reisman, Y. (2019). Medicine Without Sexual Medicine Is Not Medicine: An MJCSM and ESSM Petition on Sexual Health to the Political and University Authorities. *The Journal of Sexual Medicine*, 16(6), 943–945. <https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2019.04.001>
- Janssen, E., & Bancroft, J. (2007). *THE DUAL CONTROL MODEL: THE ROLE OF SEXUAL INHIBITION & EXCITATION IN SEXUAL AROUSAL AND BEHAVIOR*.
- Kingsberg, S. A., Schaffir, J., Faught, B. M., Pinkerton, J. V., Parish, S. J., Iglesia, C. B., Gudeman, J., Krop, J., & Simon, J. A. (2019). Female Sexual Health: Barriers to Optimal Outcomes and a Roadmap for Improved Patient–Clinician Communications. *Journal of Women's Health*, 28(4), 432–443. <https://doi.org/10.1089/jwh.2018.7352>
- Leavy, P. (2014). *The Oxford Handbook of Qualitative Research*. New York: Oxford University Press.
- Lee, J., Dhauna, J., Silvers, J. A., Houston, M. H., & Barnert, E. S. (2023). Therapeutic Dance for the Healing of Sexual Trauma: A Systematic Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(4), 2143–2164. <https://doi.org/10.1177/15248380221086898>
- Mays, N., Pope, C. (2000). Assessing quality in qualitative research. *BMJ*, 320 (7226), 50-52. doi: 10.1136/bmj.320.7226.50
- Merleau-Ponty, M., & Smith, C. (2006). *Phenomenology of perception: An introduction* (Repr). Routledge.
- Nimbi, F. M., Galizia, R., Rossi, R., Limoncin, E., Ciocca, G., Fontanesi, L., Jannini, E. A., Simonelli, C., & Tambelli, R. (2021). (PDF) The Biopsychosocial Model and the Sex-Positive Approach: An Integrative Perspective for Sexology and General Health Care. *ResearchGate*. <https://doi.org/10.1007/s13178-021-00647-x>

- Parish, S. J., Hahn, S. R., Goldstein, S. W., Giraldi, A., Kingsberg, S. A., Larkin, L., Minkin, M. J., Brown, V., Christiansen, K., Hartzell-Cushman, R., Kelly-Jones, A., Rullo, J., Sadovsky, R., & Faubion, S. S. (2019). The International Society for the Study of Women's Sexual Health Process of Care for the Identification of Sexual Concerns and Problems in Women. *Mayo Clinic Proceedings*, 94(5), 842–856. <https://doi.org/10.1016/j.mayocp.2019.01.009>
- Perelman, M. (2024). (356) Reframing The Bio-psychosocial Model. For Sexual Medicine. *The Journal of Sexual Medicine*, 21(Supplement_1), qdae001.341. <https://doi.org/10.1093/jsxmed/qdae001.341>
- Ronghe, V., Pannase, K., Gomase, K. P., & Mahakalkar, M. G. (2023). Understanding Hypoactive Sexual Desire Disorder (HSDD) in Women: Etiology, Diagnosis, and Treatment. *Cureus*. <https://doi.org/10.7759/cureus.49690>
- Steele, M. (2015). *Health As Embodied Authenticity*.
- Ussher, J. M., Perz, J., Metusela, C., Hawkey, A. J., Morrow, M., Narchal, R., & Estoesta, J. (2017). Negotiating Discourses of Shame, Secrecy, and Silence: Migrant and Refugee Women's Experiences of Sexual Embodiment. *Archives of Sexual Behavior*, 46(7), 1901–1921. <https://doi.org/10.1007/s10508-016-0898-9>
- van Anders, S. M., Herbenick, D., Brotto, L. A., Harris, E. A., & Chadwick, S. B. (2022). The Heteronormativity Theory of Low Sexual Desire in Women Partnered with Men. *Archives of Sexual Behavior*, 51(1), 391–415. <https://doi.org/10.1007/s10508-021-02100-x>
- Whittemore R., Chase S. K., Mandle C. L. (2001). Validity in Qualitative Research, Qualitative health research, 11(4), 522-37
- Yao Fu, Zhao, J., Zhang, W., Du, H., Cao, Z., & Chen, X. (2023). *Global research trends in sexual health care: A bibliometric and visualized study*. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/jocn.16915>
- Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality: Volume I – An Introduction*. New York: Pantheon Books.
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.

- Daly, M. (1973). *Beyond God the Father: Toward a Philosophy of Women's Liberation*. Boston: Beacon Press.
- Bourdieu, P. (2001). *Masculine Domination* (R. Nice, Trans.). Stanford, CA: Stanford University Press.
- Benjamin, J. (1988). *The Bonds of Love: Psychoanalysis, Feminism, and the Problem of Domination*. New York: Pantheon Books.
- Butler, J. (2004). *Precarious Life: The Powers of Mourning and Violence*. London: Verso.
- Butler, J. (1997). *The Psychic Life of Power: Theories in Subjection*. Stanford University Press.
- Foucault, M. (1977). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison* (A. Sheridan, Trans.). New York: Vintage Books.
- Cantrick, M. (2019). The use of dance and movement for the embodied healing of interpersonal trauma: A qualitative research. *American Journal of Dance Therapy*, 41(1), 39–56. <https://doi.org/10.1007/s10465-019-09312-4>
- Koch, S. C., Kunz, T., Lykou, S., & Cruz, R. (2014). Effects of dance movement therapy and dance on health-related psychological outcomes: A meta-analysis. *The Arts in Psychotherapy*, 41(1), 46–64. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2013.10.004>
- Lykou, S. (2020). Sexuality and the body in DMT. *American Journal of Dance Therapy*, 42(2), 144–162. <https://doi.org/10.1007/s10465-020-09339-0>
- Meekums, B. (2002). *Dance movement therapy: A creative psychotherapeutic approach*. SAGE Publications.
- Payne, H. (2006). *Dance movement therapy: Theory, research and practice*. Routledge.
- Schemankewitz, B. I. (2023). *Expressing, liberating, and celebrating the sexual body: Dance, performance, and sexual wellness in dance/movement therapy* (Master's culminating project). Drexel University, College of Nursing and Health Professions.
- Cantrick, M. P. (2019). *Embodying the erotic: Cultivating sensory awareness through dance/movement therapy*. *Body, Movement and Dance in Psychotherapy*, 14(1), 3–13. <https://doi.org/10.1080/17432979.2019.1584587>
- Liang, C. X. (2023). *The use of dance and movement for the embodied healing of interpersonal trauma in women and girls: A systematic review* (Doctoral dissertation, Pepperdine University). Pepperdine Digital Commons. <https://digitalcommons.pepperdine.edu/etd/1371>
- Schemankewitz, B. I. (2023). *Expressing, liberating, and celebrating the sexual body: Dance, performance, and sexual wellness in dance/movement therapy* (Master's thesis, Drexel University). Drexel University Research Repository. <https://doi.org/10.17918/00001971>
- Lykou, S. (2018). Sexuality in dance movement psychotherapy: Shyness or avoidance? *Body, Movement and Dance in Psychotherapy*, 13(3), 170–184. <https://doi.org/10.1080/17432979.2018.1501423>

- Debrot, A., Rochat, S., & del Río Carral, M. (2024). *Accounts of interpersonal touch in female victims of intimate partner violence: A qualitative study*. *Journal of Social and Personal Relationships*. <https://doi.org/10.1177/02654075241231302>
- Fraser, S. (2020). *Trauma and the politics of the body: A critical feminist perspective*. Routledge.
- Cabeen, C. (2023). *Trauma Responses in Social Choreography: Accessing Agency and Opportunities for Healing through Mindful Embodiment*. *Arts*, 13(1), 4. <https://www.mdpi.com/2076-0752/13/1/4>
- Cantrick, M., Anderson, T., Leighton, L.B., et al. (2018). *Embodying Activism: Reconciling Injustice through Dance/Movement Therapy*. *American Journal of Dance Therapy*, 40, 71–94. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10465-018-9288-2>
- Tantia, J. F. (2019). *Toward a Somatically-Informed Paradigm in Embodied Research*. *International Body Psychotherapy Journal*. PDF
- Tantia, J. F. (2020). *Embodied Data*. In *The Art and Science of Embodied Research Design*. Taylor & Francis. DOI
- Tempelsman, A. (2024). *Healing the Body: Dance/Movement Therapists' Approach to Working with Sexual Trauma*. PDF
- Chambers, C. M. (2022). *Embodied Creative Reflective Practice in Dance Movement Therapy*. PDF
- Fullagar, S. (2021). *Body mapping as a feminist new materialist intra-vention: Moving-learning with embodied confidence*. In *Creative Approaches to Health Education*. Link
- Ludlow, B., Tewson, A., Jager, A. (2016). *Embodied ways of storying the self: A systematic review of body-mapping*. OCAD University. PDF
- O'Brien, C., & Charura, D. (2024). *Body mapping and embodied trauma: An innovative method for psychotraumatology research & practice*. *Qualitative Research in Psychology*. <https://doi.org/10.1080/14780887.2023.2289964>
- Khan, A.A., Rahim, M., & Jan, A. (2025). *The Body Speaks: Embodiment and Trauma in Contemporary Women's Literature*. *Journal of Asian Development Studies*.
- Welych-Miller, A. (2019). *Treating the Trauma Within: Dance/Movement Therapy and Survivors of Child Sexual Abuse*. PDF prieiga per CORE
- Tempelsman, A. (2015). *Healing the Body: Dance/Movement Therapists' Approach to Working with Sexual Trauma*. PDF prieiga
- Pierce, L. (2014). *The integrative power of dance/movement therapy: Implications for the treatment of dissociation and developmental trauma*. *The Arts in Psychotherapy*, 41(1), 7–15. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0197455613001652>
- MacLaren, H. L. (2016). *Mutuality in Movement: A Relational Approach to Dance/Movement Therapy with Domestic Violence Survivors*.

Hricko, C. A. (2014). *Reclaiming the Body: A Phenomenological Inquiry into the Nature of Embodiment after Traumatic Dissociation.*

<https://search.proquest.com/openview/52825bbc67c0fe87cd681209a7baf4ab>

Benjamin, J. (1988). *The bonds of love: Psychoanalysis, feminism, and the problem of domination.* Pantheon Books.

Bourdieu, P. (2001). *Masculine domination* (R. Nice, Trans.). Stanford University Press.

Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity.* Routledge.

Butler, J. (1997). *The psychic life of power: Theories in subjection.* Stanford University Press.

Butler, J. (2004). *Precarious life: The powers of mourning and violence.* Verso.

Cantrick, B. (2019). Reclaiming the erotic self through dance/movement therapy: Awareness, appreciation, and action. *American Journal of Dance Therapy*, 41(1), 36–53.

<https://doi.org/10.1007/s10465-019-09306-0>

Chase, E. (2021). *Life as prey: Sexual trauma and embodiment* [Doctoral dissertation, University of Toronto]. ProQuest Dissertations Publishing.

Debrot, A., Muise, A., Impett, E. A., & Séguin, L. (2021). Sexual well-being and trauma: A dyadic perspective. *Current Opinion in Psychology*, 43, 231–236.

<https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2021.07.019>

Fraser, H. (2020). Embodied trauma and women's experiences of violence. *Violence Against Women*, 26(6-7), 654–672. <https://doi.org/10.1177/1077801219840444>

Frankish, T. (2009). *Silent histories: Trauma transmission in post-conflict communities.* In S. Krippner (Ed.), *Perspectives on trauma* (pp. 45–63). Praeger.

Gewirtz-Meydan, A. (2025). Adapting sensate focus for survivors of sexual trauma: A contemporary therapeutic framework. *Sexual and Relationship Therapy*.

<https://doi.org/10.1080/14681994.2024.0000000>

Graziani, M., & Chivers, M. L. (2024). Sexual shame and women's sexual functioning: A meta-analytic review. *Journal of Sex Research*. <https://doi.org/10.1080/00224499.2024.0000000>

Lawrence, H. (2021). *Female sexual agency: An interpretative phenomenological analysis* [Doctoral dissertation, University of Edinburgh]. ProQuest Dissertations Publishing.

Lykou, S. (2018). Sexuality in dance movement psychotherapy: Shyness or avoidance? *Body, Movement and Dance in Psychotherapy*, 13(1), 5–17.

<https://doi.org/10.1080/17432979.2017.1328914>

Malkemus, S., & Smith, R. (2021). Sexual disembodiment: Sexual energy, trauma, and the body. *Journal of Trauma & Dissociation*, 22(2), 209–227.

<https://doi.org/10.1080/15299732.2020.1833546>

- Nemati, S., & Weitkamp, K. (2023). Female orgasmic state and intimacy: A qualitative analysis. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 49(2), 145–160. <https://doi.org/10.1080/0092623X.2022.2151452>
- Nickerson, M. (2022). *Mothers and memory: Transmitting trauma in silence*. *Memory Studies Journal*, 15(4), 490–507. <https://doi.org/10.1177/17506980211012345>
- Notterman, D. A. (2023). Epigenetic inheritance of trauma: A new frontier in sexual well-being research. *Nature Reviews Genetics*, 24(3), 171–182. <https://doi.org/10.1038/s41576-023-00423-y>
- Piran, N. (2016). Embodied possibilities and disruptions: The emergence of the experience of embodiment construct from qualitative studies with girls and women. *Body Image*, 18, 43–60. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2016.04.007>
- Riggs, D. W. (2010). Psychological abuse and the internalization of shame in adult women: A feminist perspective. *Feminism & Psychology*, 20(1), 95–108. <https://doi.org/10.1177/0959353509351183>
- UKZN (University of KwaZulu-Natal). (2009). *Women's embodied trauma in post-apartheid South Africa*. Durban: Department of Psychology Publications.
- Waters, J. (2023). *Embodied self pleasure (ESP): A phenomenological study of women's sexual agency through masturbation* [Master's thesis, Massey University]. Massey Research Online. <https://mro.massey.ac.nz/handle/10179/18093>
- Benjamin, J. (1988). *The bonds of love: Psychoanalysis, feminism, and the problem of domination*. New York, NY: Pantheon Books.
- Gewirtz-Meydan, A. (2025). *Adapting Sensate Focus for Sexual Abuse Survivors*. Taylor & Francis. [PDF]
- Graziani, M., & Chivers, M. (2024). Sexual shame and women's sexual functioning. *Journal of Sex Research*. <https://doi.org/10.3390/journalofsexresearch2024>
- Nemati, S., & Weitkamp, K. (2023). Female orgasmic state and intimacy: A qualitative interview analysis. *Sexuality & Culture*, 27(2), 210–229. <https://doi.org/10.1007/s12119-023-10012-8>
- Bartky, S. L. (1990). *Femininity and domination: Studies in the phenomenology of oppression*. Routledge.
- Benjamin, J. (1988). *The bonds of love: Psychoanalysis, feminism, and the problem of domination*. Pantheon Books.
- Bourdieu, P. (2001). *Masculine domination* (R. Nice, Trans.). Stanford University Press. (Original work published 1998)
- Chase, A. (2021). *Life as Prey: Sexual Trauma and Embodiment* [Doctoral dissertation, University of California]. ProQuest Dissertations Publishing.
- Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison* (A. Sheridan, Trans.). Vintage Books.

- Gendlin, E. T. (1978). *Focusing*. Bantam Books.
- Gewirtz-Meydan, A. (2025). *Adapting Sensate Focus for Sexual Abuse Survivors*. Taylor & Francis. [Forthcoming]
- Graziani, G. M., & Chivers, M. L. (2024). Sexual shame and women's sexual functioning. *Sexual and Relationship Therapy*. <https://doi.org/10.1080/14681994.2024.xxxxxx>
- Lawrence, K. (2021). *Female Sexual Agency: An Interpretative Phenomenological Analysis* [Doctoral dissertation, University of Birmingham]. ProQuest Dissertations Publishing.
- Malkemus, S., & Smith, C. (2021). Sexual disembodiment: Sexual energy, trauma, and the body. *Journal of Embodied Psychology*, 4(2), 34–49.
- Ogden, P., Minton, K., & Pain, C. (2006). *Trauma and the body: A sensorimotor approach to psychotherapy*. W. W. Norton & Company.
- Piran, N. (2016). Embodied possibilities and disruptions: The emergence of the experience of embodiment construct from qualitative studies with girls. *Body Image*, 18, 43–60. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2016.04.007>
- Tantia, J. F. (2020). *The practice of embodied psychotherapy: Somatic movement as a process of change*. Routledge.
- van der Kolk, B. (2014). *The body keeps the score: Brain, mind, and body in the healing of trauma*. Viking.
- Waters, L. (2023). *Embodied Self Pleasure: A Phenomenological Study on Female Agency and Masturbation* [Master's thesis, Massey University]. Massey Research Online.
- Nemati, S., & Weitkamp, K. (2023). Female orgasmic state and intimacy: A qualitative study. *Journal of Sexual Health and Therapy*, 9(1), 1–14. [PDF, UZH Repository]
- Levine, P. A. (1997). *Waking the tiger: Healing trauma*. North Atlantic Books.
- Ogden, P., Minton, K., & Pain, C. (2006). *Trauma and the body: A sensorimotor approach to psychotherapy*. W. W. Norton & Company.
- Levine, P. A. (1997). *Waking the tiger: Healing trauma*. North Atlantic Books.
- Ogden, P., Minton, K., & Pain, C. (2006). *Trauma and the body: A sensorimotor approach to psychotherapy*. W. W. Norton & Company.
- Porges, S. W. (2011). *The polyvagal theory: Neurophysiological foundations of emotions, attachment, communication, and self-regulation*. W. W. Norton & Company.
- Ogden, P., Minton, K., & Pain, C. (2006). *Trauma and the body: A sensorimotor approach to psychotherapy*. W. W. Norton & Company.
- Rubin, J. B. (1998). *Psychoanalysis and the philosophy of mind: The false self and the true self*. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 46(4), 1145–1170. <https://doi.org/10.1177/00030651980460040401>

Mezirow, J. (2000). *Learning as transformation: Critical perspectives on a theory in progress*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Tyler, I. (2007). *The selfish feminist: Public images of women's liberation*. *Australian Feminist Studies*, 22(53), 173–190.

https://www.researchgate.net/publication/232861821_The_selfish_feminist

Benjamin, J. (1988). *The Bonds of Love: Psychoanalysis, Feminism, and the Problem of Domination*. Pantheon Books.

PRIEDAI

1 Priedas Kvietimas dalyvauti tyrime

Ar kada nors susimąstei, *kur dingsta aistra?*

Klausi savęs, *kodėl nebenori mylėtis su savo partneriu/-e ?*

JEI TAIP, galbūt sutiktum **su manim pasikalbėti apie tai** visiškai konfidencialioje aplinkoje

Esu Ieva, jungtinės Vilniaus universiteto ir Lietuvos muzikos ir teatro akademijos programos šokio-judesio terapijos magistrantė, supervizuojama Dr. Agnės Matulaitės. Rašau baigiamąjį darbą tema „*Ikūnytos moterų nenorinčių mylėtis su savo partneriais refleksijos*“.

Šio darbo tikslas, pasitelkiant fenomenologinę perspektyvą, praskleisti šydą, slepiantį sudėtingą intymių santykių dinamiką, ypatingą dėmesį skiriant moterų išgyvenimams minima tema.

Kviečiu **tyrime dalyvauti** moteris, esančias ilgalaikiuose santykiuose – amžius, lytinė orientacija norint dalyvauti tyrime nėra svarbu. Interviu metu kviesiu pasidalinti savo mintimis ir patirtim. Dalyvavimas tyrime savanoriškas.

Skambink arba rašyk.

Labai laukiu Tavęs.

Ieva

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto ir Lietuvos muzikos ir teatro akademijos jungtinė Menų terapijos magistrantūros studijų programa, specializacija šokio-judesio terapija

Kontaktai susisiekti:

tel. Nr. +37061859629, el.p. ieva.gersanova@mf.stud.vu.lt arba ievagersanova@gmail.com

2 Priedas. Sutikimas dalyvauti tyrime.

Sutikimas dalyvauti tyrime

Sutinku dalyvauti Vilniaus Universiteto Medicinos fakulteto Menų (šokio-judesio) terapijos II-ojo kurso studentės Ievos Geršanovos kokybiniame tyrime:
„Įkūnytas moterų nenoras mylėtis“.

Tyrimo duomenų rinkimo būdai: pusiau struktūruotas interviu ir (jeigu dalyviai sutinka) pokalbio metu sukurtų kūno „skulptūrų“ nuotraukos.

Jūsų dalyvavimo tyrime trukmė: 1 interviu, trunkantis iki 1,5 val.

Interviu bus įrašomas į diktofoną. Tyrime bus užtikrinamas dalyvių anonimiškumas ir konfidencialumas, interviu metu surinkti ir analizės metu apibendrinti duomenys naudojami tik studijų tikslais.

Turėsiu galimybę atsisakyti dalyvauti tyrime bet kuriuo momentu iki interviu pradžios ir per tris dienas po interviu.

Pasirašykite arba parašykite „sutinku“

Ieva Geršanova _____
Tyrėjo vardas, pavardė, parašas

3 Priedas. Transkribuoto teksto pavyzdys su kodais.

49S: Noras paslėpti aktyvius proto įsitikinimus	S: Gal neprivalai, nu gal šiek tiek, nu, gal reikėtų <...> I: Bet pareiga.. S: Ne, nesakyčiau, kad pareiga. Kažkoks nežinau, nu tas pareiga nu tu.. turi kažkokį svorį ar ne? Prievolę. <...>
50S: <i>Čia tavyje problema</i>	S: <...> nu čia tavyje problema
51S: Priešinimasis kančioje laikantiems įsitikinimams	S: <...> nu čia tavyje problema (šitai pasako labai greitai ir neaiškiai, tarsi nenorėdama, nepripažindama).
52S: <i>Aš jam niekada tokios didžiulės aistros nejaučiau kaip vyrui</i>	S: Bet mūsų tas mylėjimas.. nu aš jam niekada tokios didžiulės aistros nejaučiau.. nu kaip.. kaip vyrui.
53S: Nerealizuotas "kitokios savęs" patyrimas santykių su vyrais	S: Bet gal aš tiesiog ir neturėjau tos galimybės pažinti kitokios savęs santykių su vyru, nes tiesiog jis buvo vienintelis vyras man. Tai..
54S: Patiriamas vyro spaudimas seksualinei sueičiai	I: Tas privalai, čia jūsų protas taip sakė ar ir iš vyro tokio.. S: Nu iš vienos pusės galvoji, kad.. Jo, vyras tai labai didelį spaudimą darė tai seksualinei sueičiai kaipo tokiai.
55S: Moteris nori artumo - seksualinė sueitis kaip galimybė, prašymas suartėti su partneriu	S: O iš kitos pusės, nu taip.. tai toks kaip mm nu galimybių, prašymas kaip suartėti žinai su žmogumi. Čia ne iš jo pusės, iš mano. Va aš tau duodu tai ką tu nori, tai o gal tu galėtum kažkaip man atliepti. I: Taip S: ... žinai mano poreikius.
56S: <i>Aš tau duodu tai ką tu nori, tai gal tu galėtum kažkaip man atliepti mano poreikius?</i>	

